

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2003:55

”En mycket boksynt man”

Karl-Gunnar Walls liv som stadsbibliotekarie och litteraturvän

MIRIAM LANNGE LIDIN

© Miriam Lannge Lidin

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande av författaren/författarna.

Svensk titel	”En mycket boksynt man” – Karl-Gunnar Walls liv som stadsbibliotekarie och litteraturvän
Engelsk titel	”A Man of the Word” – Karl-Gunnar Wall as a City Librarian and as a Literary Authority
Författare	Miriam Lannge Lidin
Färdigställt	2003
Handledare	Magnus Torstensson, Kollegium I

Abstract

The purpose of this master thesis is to describe the professional and literary life of Karl-Gunnar Wall, city librarian of Katrineholm between 1944 and 1975. Questions at issue are the reasons for Wall’s literary interests, Wall’s choice of occupation, crucial personal meetings, the context in which Wall acts, Wall’s fundamental principles as a librarian and as a critic, and the features comprising Wall’s life history.

The method used is a merely qualitative one called ”life history”. It is founded on in-depth interviews with the persons involved and emanates from the individual’s own story about his life. I have carried out three taped interviews; one with Wall himself, and two with his colleagues. Furthermore, I have used library records, newspaper articles, letters and various literature.

The study finds that Wall’s life paradigm is professionally orientated. The historical context and the literary climate of the 1940s are important parts in understanding Wall. His literary and linguistic interests develop during his time of study, which helps him to find a suitable career as the city librarian of Katrineholm. Thus Wall shapes his own life in accordance with the structures of society.

Nyckelord biografi, personhistoria, life history, folkbibliotek, paradigm, litteraturvetenskap

Citatet i rubriken har K.-G. Wall själv uttalat om sin bortgångne bibliotekskollega Ivan Karlsson

Jag vill rikta ett särskilt tack till:

Anders Sjöbohm på Mölndals stadsbibliotek, som granskat manus och gett mig tankvärda synpunkter.

Katrineholms kommunarkiv, vars personal varit vänlig och tillmötesgående inför min uppgift.

Min handledare Magnus Torstensson, som hjälpt mig att finna värdefullt material.

...samt alla vänner och kollegor till Wall utan vars medverkan och hjälp denna uppsats inte hade blivit av.

Innehåll

Inledning	1
Bakgrund.....	1
Syfte.....	2
Frågeställningar.....	2
Avgränsningar.....	3
Metod, material och litteratur.....	3
Teoretiska utgångspunkter.....	6
Paradigmatänkande enligt Kuhn.....	7
Livsparadigm enligt Törnebohm.....	8
Disposition.....	10
Den unge Wall	10
Barndom och uppväxt.....	10
Läroverkstiden i Örebro.....	12
De historiska förutsättningarna	13
Det historiska världsläget.....	13
Sverige under tidigt 1900-tal.....	14
Det litterära sammanhanget under 1930-och 1940-talen.....	14
Wall på det litterära fältet	15
Studietiden i Stockholm, litterära kontakter.....	15
Recensenten.....	20
Goethekännaren.....	24
Biblioteksutvecklingen i Sverige	26
Biblioteken under 30-talet.....	26
Krisåren under 30- och 40-talen.....	27
1949 års folkbibliotekssakkunniga.....	28
50-talets förändrade bibliotek.....	28
Fortsatt utveckling under 60- och 70-talen.....	29
Boken och sedlighetsdebatten.....	29
Folkbildningstanken.....	32
Bibliotekarieutbildningen.....	34
Katrineholms stads bibliotekshistoria - en kort historik	37
Från Stora Malm till tornrummet vid Västra skolan.....	37
Två rum vid Storgatan 23.....	37
Sammanslagningen 1925.....	38
Trånga lokaler.....	38
Förslaget "Gröna Kullen".....	39
Hyllor framför fönstren.....	39
Flytten upp på vinden.....	39
Biblioteket hos folktandvården.....	39
Jämförande statistik.....	40
Wall som stadsbibliotekarie	43
Chefen.....	43
Samlingsbyggaren.....	46
Musikbibliotekarien.....	48
Inköparen.....	49
Sedlighetsdebattören och folkbildaren.....	51
Analys	54
Barndomen, det kulturella arvet och sjukdomsperioden.....	55
Studier och yrkesförberedelser.....	55
Betydande livsmöten.....	56
Walls liv i en omvärldskontext.....	57
Grundläggande arbetsmetoder.....	58
Epilog; en levnadshistoria - ett liv.....	59

Sammanfattning.....	60
Källförteckning.....	64
Bilagor	

Inledning

”Vad är historien ‘egentligen’? Vad omfattar historien? Finns det gränser för vad man kan kalla historia, och vad skall man utesluta? Hur skall historia definieras?”¹ Så inleder Rolf Torstendahl kapitlet ”Det historiskt betydelsefulla”. Det här är frågor som möjligen bör ställas innan historien hamnar på pränt. Svaren på dessa frågeställningar är ingalunda entydiga; enligt Torstendahl är det fråga om de mest skiftande svar från grunt till djupt. Det finns dock en dubbelhet i själva termen historia, menar Torstendahl vidare. Å ena sidan kan vi beskriva historia som ett skeende i förfluten tid, något som faktiskt har inträffat vare sig det är känt eller inte. Å andra sidan menar vi att historia är det som skrivits för att klargöra det som har hänt, och det är oftast det som historiedebatten handlat om - vad historikern bör skriva om, inte vad historia egentligen är.²

För mig utgör det historiska skrivandet att söka sig tillbaka för att skildra ett samhälle under en viss tid. Det samhället består av individer som lever och samverkar med varandra. Att ur denna komplexitet lägga fokus på en speciell person för att belysa sammanhanget, gör det lättare att relatera till och förstå historien för den enskilda individen. I inledningen till *Att skriva människan* redogör redaktörerna för boken hur personer i historien kommit i skymundan framför olika former av strukturalistiska perspektiv, som gjort sig gällande under en tid då biografiska riktningar inte längre ansågs vara av vikt. Förmodligen var det ett uppror mot den så inträngande biografisk-psykologiska forskningen, som fokuserade allt på författaren och personen. En liten tillbakagång till det biografiska hållningssättet har dock kunnat skönjas igen och det har vi att tacka den moderna kvinnoforskningen för, som riktat sig mot enskilda kvinnors liv och förutsättningar. Med inriktning på den enskilda personligheten möter vi - för att använda redaktörernas formel - det unika och det allmänna. ”Individen lever i samhället men samhället lever också i individen.”³

Bakgrund

Mot denna bakgrund har jag valt att lägga fokus på en person, som under trettiofyra år var verksam på Katrineholms stadsbibliotek, med ett stort engagemang på det litterära fältet. Karl-Gunnar Wall, även kallad K.-G., en för mig betydelsefull person och förebild som bibliotekarie. Min barndoms minnesbild av honom är främst som avlägsen släkting, tillbakadragen, djupt försjunken i något litterärt alster. Som vuxen har vår kontakt kommit att utvecklas till regelbundna samtalsstunder om litteratur och bibliotek bland bokhyllorna i hans hem. Hans liv har kommit att präglas av litteraturen, författarna och biblioteket. Som bakgrund till Walls livshistoria har det varit nödvändigt att ha med olika kontexter ur vilket hans livslopp är hämtat. Anledningen till att jag valt att skriva om just Wall är att jag tycker hans ambitioner såväl inom biblioteksvärlden som inom det litterära etablissemanget är intressanta ur många synvinklar. De belyser en stadsbibliotekaries strävan efter att uppnå hög kvalitet på bibliotekssortimentet och en kulturmänniskas vidsträckta humanistiska ambitioner.

---

¹ Torstendahl, Rolf (1971), *Introduktion till historieforskningen: historia som vetenskap*, s. 20

² Ibid, s. 21

³ Ambjörnsson, Ronny, Ringby, Per, Åkerman, Sune, red. (1997) *Att skriva människan*, s. 9.

Maj Klasson nämner i *Biblioteksforskning i Sverige* att biografier över personer som varit betydelsefulla för biblioteken och deras utveckling är områden som är underrepresenterade i den svenska forskningsvärlden.⁴ Det skrivs enligt Klasson för få biografier av för bibliotekens utveckling betydelsefulla personer. Jag var från början intresserad av att skildra Katrineholms stadsbiblioteks uppkomst, men insåg snart att den typen av uppsats skulle bli förhållandevis deskriptiv och mest skulle beskriva lokaler, öppettider och utlåningssiffror. Jag vill i min uppsats i stället visa att bibliotekshistorien handlar om människor och för att om möjligt levandegöra uppsatsen kan Walls eget liv och egna erfarenheter belysa individens strävan för ett bättre bibliotek. Wall kan sägas tillhöra den ”gamla stammens” stadsbibliotekarier - lärda, självständiga och intressanta just därför att de behärskar i princip allt inom biblioteksvärlden på ett sätt som knappast längre är möjligt på grund av det drastiskt ökade mediautbudet och datoriseringen.

Eftersom jag under många år studerat litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet tycker jag det är intressant med den litteraturhistoriska aspekten på uppsatsen, som gestaltas i kapitlet om Walls studieperiod i Stockholm.

Syfte

Jag vill med denna uppsats analysera stadsbibliotekarie Walls roll som aktör för formandet av biblioteket i Katrineholm, och på så vis fördjupa bilden inom såväl det bibliotekshistoriska området allmänt som lokalt. Vidare kommer jag att redogöra för Walls kontakter under studietiden i Stockholm, samt hans verksamhet som recensent och hans stora intresse för den tyske diktaren Johann Wolfgang von Goethe. Uppsatsen kommer på så vis att behandla disciplinerna bibliotekshistoria och litteraturhistoria och att belysa vissa historiska perioder som är betydelsefulla för Walls liv. Huvudsyftet med uppsatsen är beskriva Walls yrkesverksamma liv och försöka tydliggöra bilden av människan som skapare av sitt eget liv inom ramen för samhällets strukturer.

Frågeställningar

Historieskrivande är en process där forskaren tolkar och rekonstruerar historia utifrån olika källor, och dessa källor handlar oftast om kunskapen om det levda livet. Jag kommer i denna uppsats att rikta fokus på några centrala frågor.

De frågor som jag ämnar ställa i uppsatsen är följande:

- Vilka litterära intressen formas i Walls barndom; vad är orsaken till att litteraturintresset kom att präglade hans liv så starkt?
- Hur kommer dessa litterära intressen till uttryck i Walls liv, och hur kommer de att påverka hans yrkesval och karriär?
- Vilka livsmöten har en avgörande betydelse för hans framtid och karriär?

---

⁴ Klasson, Maj (1990), *Biblioteksforskning i Sverige : en innehållsanalys av svensk biblioteksforskning*, s. 69.

- I vilken kontext verkar Wall; hur präglas han av det samhälle han växer upp i och det klimat som råder före, under och efter andra världskriget?
- Vilka principer är grundläggande för Wall i hans roll som bibliotekarie och recensent?
- Hur är Walls livshistoria sammansatt?

Avgränsningar

Den tid jag kommer att behandla är Walls barndom under 10- och 20-tal och studietiden på 30-talet. Hans verksamhet som bibliotekarie beskriver jag till från början av 40-talet då han börjar arbeta i Katrineholm fram till 1975 då han går i pension. Denna uppsats är inte någon heltäckande biografi av Walls liv, jag har tex inte för avsikt att belysa Walls privatliv i denna uppsats. Vad jag tycker är intressant för mitt syfte är att se på hans förhållande till, litteraturen, författarna och biblioteket.

Metod, material och litteratur

Den metod jag tänker använda mig av är Life history-metoden, som låter individen komma till tals genom intervjuer, varpå livshistorien analyseras. Det är en metod som används inom flera discipliner och är rent kvalitativ, dvs det krävs att forskaren har en närhet till forskningsobjektet och en subjektiv relation för att förstå det som man forskar om. Man utgår från att individens berättelse om sin omgivning och sitt liv har ett vetenskapligt värde. Jag kommer att använda mig av Minna Salminen-Karlssons skrift *Att berätta och tolka*⁵ eftersom jag anser att den ger en djupare bakgrundsbild till Life history som metod. Först en kort sammanfattning av vad metoden går ut på och vilka termer den använder sig av enligt Salminen-Karlsson:

Life history är en forskningsmetod som används under 1920- och 30-talen. Den kommer därefter att i likhet med andra kvalitativa metoder minska i betydelse, för att starkt komma tillbaka i slutet av 70-talet. Under 80-talet används den till stor del av feministiska forskare i USA; den visar sig vara en bra och användbar metod inom kvinnostudier eftersom den närmar sig kvinnan ur en subjektiv synvinkel i motsats till den objektiva. Under 80-talet blir forskningen mer individ- och gruppcentrerad till skillnad från den tidigare som vill analysera samhälleliga strukturer.

Salminen-Karlsson skiljer på vissa termer:

Life story: själva genomförandet, dvs intervjun och analysen av intervjun.

Livsberättelse: den intervjuades berättelse om sitt liv.

Livshistoria: används för att definiera berättelsen om ett liv så som den är berättad och förstådd av både den intervjuade och intervjuare.

Livslopp: livet som faktiskt ägt rum som livshistorien hänvisar till.

---

⁵ Salminen-Karlsson, (1994), *Att berätta och tolka liv : metodologiska problem i nyare life history-forskning*.

Först måste forskaren skaffa sig kunskap om den som ska intervjuas, kunskap om subjektets miljö i nutid och förgången tid. Det kräver ett stort mått av empatisk förmåga.

Forskaren genomför därefter en bandad intervju som ska vara löst strukturerad för att utgöra så lite styrning som möjligt, men en viss struktur är ändå nödvändig. Intervjusituationen kräver ett nära samarbete mellan intervjuare och den intervjuade. Life story-intervjun behöver inte omfatta ett helt liv, men det är vanligt att man söker referenspunkter till en längre tidsperiod. Den intervjuade genomgår vid berättandet en skapande process, där man tolkar sitt liv utifrån sin egen erfarenhet och i sin kulturella kontext. Den intervjuade relaterar till lyssnaren och får genom respons nya insikter om sig själv och sin verklighet.

Holme Solvang klargör också vad en kvalitativ intervju innebär i boken *Forskningsmetodik*, vilken jag ser som ett komplement till Salminen-Karlssons bok.⁶

Sedan ska materialet analyseras, och då ska livshistorien placeras i en kontext som omfattar samhället, strukturer i den närmaste omgivningen och personliga relationer. Forskaren utgår alltid från ett paradigm, som underlättar hennes tolkningar av livshistorien eftersom paradigmet bygger på en förförståelse av vad som bör finnas med i livet och kontexten.⁷ Syftet med analysen är att kunna uttala sig om de faktorer, som formar individens liv genom att se individen som ett subjekt i en kontext.

När det gäller tolkningen av materialet finns det alltid en risk i all kvalitativ metod att forskaren tar överhand. Även då forskaren väljer att låta intervjupersonens röst höras genom direkta citat är det ändå forskaren som väljer vilka citat som ska lyftas fram. Life history är en kollaborativ metod och intervjusubjektet är hela tiden närvarande genom sina livshistorier - det är en svår balansgång mellan å ena sidan forskarens analys och tolkningar av livshistorierna och subjektets målsättning och förväntan på forskaren.

Att som i mitt fall känna den person jag skriver om är ytterligare ett problem, eftersom min bild av honom är präglad sedan jag var barn. Jag känner också en oerhörd respekt för Wall som person, vilket kan leda till att jag är väl försiktig i min analys, och mitt förhållningssätt till honom kanske inte i första hand präglas av distans. Jag är alltså väl medveten om att närheten till Wall är ett problem, som kan få konsekvenser för uppsatsen där innehållet blir vänligt subjektivt.

Genom metoden nå kunskap som är svåråtkomlig genom andra metoder. Life story-forskningen är intresserad av sambanden mellan individen och hennes omgivning, hur villkoren påverkar individen och i förlängningen hennes agerande. Forskaren kan inte vara objektiv i life history-metoden eftersom den bygger på ett nära förhållande mellan forskare och hennes subjekt. ”För att kunna tolka ett liv måste forskaren bli indränkt i det.”⁸

---

⁶ Holme, Idar Magne, Solvang, Bernt Krohn, (1997), *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*, s. 100-101.

⁷ Salminen-Karlsson, (1994), *Att berätta och tolka liv : metodologiska problem i nyare life history-forskning*, s 45 (Se vidare förklaring till paradigm under rubriken teori.)

⁸ Ibid, s 54

Att skriva en historisk uppsats kräver självfallet att man begagnar sig av metoden källkritik för att få fram fakta om ett speciellt fenomen. Jag kommer att använda mig av offentliga källor i den bemärkelsen Holme-Solvang beskriver i kapitlet om källanalys.⁹ Det rör sig bl a om biblioteksprotokoll, verksamhetsberättelser, tidningsartiklar och litteratur. Jag brevväxlade under en period på nittioalet ganska frekvent med Wall; nu är det tyvärr ytterst mödosamt för honom att skriva eftersom han är nästan blind. Bland dessa brev finns en del intressanta redogörelser för litteratur som kom att betyda mycket. Jag kommer i viss mån att använda mig av dessa brev.

Vad beträffar problem som kan uppstå när man använder sig av metoden källanalys har jag låtit Torsten Thurén ledsaga mig förbi fallgroparna. Han tar bl a upp att källan bör vara *äkta*. Exempel på frågor man kan ställa sig i sammanhanget är, menar han: ”Har den intervjuade verkligen sagt till journalisten det som tidningen påstår att han har sagt?”¹⁰ *Tidssamband* då det gäller berättande källor minskar i pålitlighet ju längre tiden går. Källan bör inte heller vara *beroende* av utifrån sett påverkbara uppgifter. Om berättelsen går i flera led - kanske från mun till mun - finns det en risk att den förlorar sin sanningshalt. Det kan finnas en *tendens* att personliga intressen färgar av sig på framställningen. Helst bör källan vara opartisk, menar Thurén.¹¹

Torstendahl sammanfattar även han de källkritiska principer som nämns ovan. Så här redogör han för hur påståenden kan vara falska: ”Historiska påståenden är empiriska, dvs de grundar sig på erfarenhet.”¹² Någon måste ha iakttagit och meddelat vad han erfarit för att vi ska kunna ta del av detta påstående längre fram. Risken för osanna påståenden är större ju längre tid som gått mellan upplevelsen och nedtecknandet. Det behöver alltså inte bara röra sig om berättande källor.

Biblioteksprotokoll som jag använder mig av är noga daterade och skrivna i nära samband med bibliotekssammanträdet. Tidningsintervjuer med Wall skulle kunna ha sviktat i äkthet då det är möjligt att journalisten i efterhand lagt till ett och annat, men jag vet genom samtal med Wall att han varit ytterst noggrann med att få läsa det som skrivits om honom för att undvika sådana misstag.

Intervjun med Wall gick till så att jag några veckor innan sände honom de frågor jag var intresserad av att ställa (dessa hade jag ställt samman under rubriker som kunde utgöra teman för tankeverksamheten). Under själva intervjun, som för övrigt bandades, berättade Wall relativt fritt men dock kronologiskt utifrån dessa rubriker (teman). Jag flikade då och då in frågor som jag ville ha besvarade men det hela liknade mer ett vanligt samtal än en intervju.

Vissa tekniska problem uppstod dock då jag vid bandbyten ibland missade sammanhang i berättelsen, eller då Wall fortsatte det intressanta berättandet vid lunchpausen och jag inte fick med det på bandet. När jag lyssnar igenom bandet i efterhand märker jag också att jag har en tendens till att för hastigt kasta mig in i ett nytt tema innan Wall hunnit avsluta ordentligt.

Jag har även gjort två intervjuer med Walls bibliotekskollegor; en bandad intervju på ungefär en timme genomfördes med två av hans medarbetare på Katrineholms stadsbibliotek. Dessa

---

⁹ Holme, Solvang, s.124-128. Här beskrivs att en kognitiv källa är beskrivande och en offentlig källa kan vara tidningsartiklar, rapporter och protokoll.

¹⁰ Thurén, Torsten (1994), *Orientering i källkritik*, s. 70

¹¹ Ibid, s. 71 .

¹² Torstendahl, Rolf, *Introduktion till historieforskningen*, s. 93

två vill vara anonyma och jag kommer att kalla dem "kollegorna" i uppsatsen. Den andra bandade intervjun var med Walls efterträdare Per Marner och den pågick i ungefär 1 ½ timme i hans hem i Katrineholm.

För att hitta relevant litteratur till uppsatsen har jag till stor del använt mig av "snöbollsmetoden". Jag har hittat en källa som hänvisar till en annan källa som i sin tur hänvisar till ytterligare en källa. På så vis har jag byggt upp min litteraturlista. I viss mån har litteratursökningar i Libris och Gunda lett till resultat. Dessutom har tips från min handledare gett mig många värdefulla alster.

De huvudverk som ligger till grund för min metod är Minna Salminen Karlsson (1994) är *Att berätta och tolka liv - Metodologiska problem i nyare life history-forskning*, som jag tycker sammanfattar life history på ett bra och intressant sätt. För den teoretiska utgångspunkten har jag använt Håkan Törnebohms (1987) *Program för studier i paradigm* som jag fann mer eller mindre av en slump när jag sökte på termen "paradigm" i Gunda. Den källan gav mig ett bra angreppssätt till att analysera Walls liv utifrån modellen livsparadigmatänket som jag redogör mer utförligt för nedan. För att klargöra termen paradigm använder jag mig av Thomas Kuhns *De vetenskapliga revolutionernas struktur*. Till det bibliotekshistoriska avsnittet har jag använt följande källor: Möhlenbrock, Sigurd, (1980), *Förnyelse och debatt: Om de svenska folkbibliotekens utveckling från 1930 och framåt*, Tynell, Knut, (1931), *Folkbiblioteken i Sverige: det svenska folkbildningsarbetet, del I*, samt en del artiklar i Biblioteksbladet. För beskrivning av utbildningsfrågan har Fredén, Nils, *Bibliotekarien får utbildning, Bibliotekarierollen i förändring : en vänbok till Ulf Dittmer, stadsbibliotekarie i Stockholm 1978-1988*, Linder, Greta (1955) *Folkbibliotekaryrket* och Torstensson, Magnus (1996) *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna* fått ligga till grund för avsnittet. För litteratur om bildningsfrågan har Maj Klasson (1997) *Folkbildning och bibliotek - på spaning efter spår av folkbildning och livslångt lärande i biblioteksvärlden* samt en del artiklar i *Biblioteksbladet* och *Biblioteket och vi varit till hjälp*. Dessa källor har jag till viss del fått genom tips från min handledare Magnus Torstensson . De kapitel som berör Wall bygger dels på intervjuer, tidningsartiklar och brev och dels på litteratur i vilken han varit delaktig.

Teoretiska utgångspunkter

Eftersom jag använder mig av life history som metod kommer jag inte att använda mig av teori i traditionell mening. Life history är en kvalitativ metod, och det resultat man uppnår med metoden är inte klart och entydigt. Däremot är oklarhet, ambivalens och dilemma centrala begrepp. Life history är en deskriptiv metod och har andra legitima ändamål än att utveckla teori och begrepp. Den har ett värde i sig och själva undersökningen ger i regel grunden till en djupare förståelse av det levda livet, utan att för den skull uttrycka en vetenskaplig exakthet. Det är snarare en process där forskaren rekonstruerar och tolkar liv.¹³

---

¹³ Salminen-Karlsson, Minna, (1994), *Att berätta och tolka liv : metodologiska problem i nyare life history-forskning*, s 52

Life history-metoden pläderar ändå för att forskaren gör någon tolkning av intervjuerna och den anser att forskaren alltid skriver utifrån ett paradigm. Paradigmtänkandet erbjuder på så vis teorier och tolkningsscener varifrån livshistorien kan betraktas. Eftersom olika paradigm fäster sig vid olika saker, går det inte att veta hela sanningen om ett liv.

Mina teoretiska utgångspunkter har jag hämtat från ett paradigmtänkande som ligger till grund för analysen. Jag har utgått från Håkan Törnebohms "Program för studier av paradigm"¹⁴ och mer specifikt avsnittet om "Program för studier i ett livsparadigm". Jag ska nedan redogöra för huvuddragen i det livsparadigmet.

Innan jag går in på innehållet i detta paradigm vill jag dock först redogöra i stora drag för grunderna i paradigmtänkandet, som är hämtade från Thomas Kuhns *De vetenskapliga revolutionernas struktur*,¹⁵ sammanfattad av Torsten Thurén i *Vetenskapsteori för nybörjare*¹⁶.

Paradigmtänkande enligt Kuhn

Forskare, menar Kuhn, gör inte som man oftast tror - samlar en mängd fakta och konstruerar en teori därifrån. Det finns inga rena fakta, utan man har redan från början med sig en förförståelse och en mängd förutfattade meningar. Denna förförståelse kallar Kuhn den *tysta kunskapen*, som vi inte kan uttrycka i ord. Den erfarenhet vi möter i vardags- och yrkeslivet samlar man på sig, och man lär sig mer av erfarenheterna än genom läroböckerna.¹⁷

Denna tysta kunskapen inom ett vetenskapligt område hänger samman och bildar en helhet som Kuhn kallar för *paradigm*. Ett paradigm är ett mönster som fakta ska anpassas till. Paradigmtänkandet är en tankekonstruktion som kan användas inom vitt skilda vetenskaper.

Ett paradigm kan råda under en lång tid; t ex har olika paradigm rått då det gäller uppbyggnaden av universum. Allteftersom tiden går kommer det fram mer fakta som inte stämmer med pusselbitarna och det uppstår *anomalier*, dvs fakta som inte passar in i paradigmet. Till slut uppstår en *kris* när anomalierna är så stora att de inte får plats i paradigmet. Några lyckas till slut konstruera ett nytt paradigm som passar bättre in på nya fakta. När man då övergett det gamla paradigmet sker en *vetenskaplig revolution*.

Ett exempel på ett paradigmskifte är när man har en åsikt av något slag som man inte ifrågasätter. Så småningom börjar man uppmärksamma allt fler fakta som inte stämmer med åsikten. Till en början förklarar man bort motsägelserna, men när de blir allt fler och fler och inte längre stämmer med ens åsikt, förkastar man den gamla åsikten och tar steget över till den radikalt motsatta sidan.

Olika paradigm är inte jämförbara med varandra enligt Kuhn, de är *inkommensurabla* och därför kan vi inte veta om ett paradigm är bättre än ett annat. Ett paradigm kan inte heller uppnå den absoluta sanningen inom sitt område.¹⁸

---

¹⁴ Törnebohm, Håkan, (1987), *Program för studier av paradigm*, Institutionen för Vetenskapsteori vid Göteborgs universitet, (Rapport nr 151)

¹⁵ Kuhn, Thomas, (1997) *De vetenskapliga revolutionernas struktur*.

¹⁶ Thurén, Torsten, (1991), *Vetenskapsteori för nybörjare*.

¹⁷ Ibid. s. 73

¹⁸ Ibid. s. 76

Livsparadigm enligt Törnebohm

Törnebohm utgår i sitt program för studier i livsparadigm från tre olika frågor.

- Vad finns det för olika arter av livsparadigm? ("Taxonomiskt spørsmål")
- Vad har livsparadigmat för sammansättning? ("Kompositionellt spørsmål")
- I vilka kontexter ingår ett livsparadigm? ("Kontextuellt spørsmål")¹⁹

Min avsikt är att redogöra för huvudtankarna i dessa tre olika spørsmål.

Den taxonomiska tematiseringen utgår från tanken att människors livsparadigm är uppdelade i åldersklasser. Törnebohm skiljer på små barns, tonåringars, unga vuxnas och äldre personers livsparadigm.

Vilken del av en människas livsparadigm har störst betydelse för henne själv och andra personer i hennes sociokulturella omgivning? På den frågan ger Törnebohm tre delsvår; om ett yrke har störst betydelse i livet, kan det kallas för "yrkesorienterat livsparadigm". Om däremot familjen har störst betydelse, blir det fråga om ett "familjeorienterat livsparadigm". Är det slutligen en hobby som betyder mest, handlar det om ett "hobbyorienterat livsparadigm". Dessa livsparadigm utesluter inte varandra utan kompletterar i stället varandra; ett yrke kan engagera mig lika mycket som en hobby, och ett livsparadigm kan ha varierande inriktningar under olika perioder av mitt liv.

Den kompositionella-kontextuella tematiseringen sätter fokus på att verksamheter är kontexter. Två frågor som man bör ställa sig är: vilka verksamhetskontexter ingår i ett livsparadigm, och hur är ett livsparadigm sammansatt? Vi måste också kunna redogöra för viktiga verksamhetskontexter i en människas liv. En sådan är skolgången, en flerårig verksamhet av stor betydelse; frågor som Törnebohm ställer är bl a

- Skolan som institution; vilka regler har skolan?
- Resurspersoner; mina lärare och mina klasskamrater. De är även medmänniskor som påverkar mig på annat sätt än som bärare av vetande och kunnande.
- Kulturföremål; såsom läroböcker, skrivmaterial, datorer mm.²⁰

Av många viktiga praxis som skolgången medför finner vi någonting mycket centralt: inläringen av de olika skolämnena. Enligt Törnebohms terminologi utvecklas flera specifika paradig under min skolgång; ett för kemi, ett för fysik, ett för modersmål etc. Dessa framväxande ämnesparadigm finns också med när jag ska utveckla mitt livsparadigm. Ämnena ska inte ses som separata delar utan påverkas hela tiden av varandra och bildar på så vis en helhet; t ex är det ämnesparadigm som är till för att utveckla mina studier i ett främmande språk beroende av mina tidigare kunskaper i det egna språket, på samma sätt som ämnesparadigmat fysik är influerat av mitt matematikparadigm.

---

¹⁹ Törnebohm, Håkan, (1987), *Program för studier av paradig*, s. 87

²⁰ Ibid. s 90

Törnebohm menar, att ämnesparadigmet införlivas med livsparadigmet; det ger mig möjlighet att utveckla mina kunskaper om saker som människor, samhälle, kultur och natur.

En annan grundläggande hörnsten i mitt livsparadigm är uppfostran. Jag får under min barndom lära mig att jag inte får uppträda hur som helst, tack vare att jag möter vuxna som sätter gränser. Jag kommer till insikt om att jag har rättigheter men också skyldigheter, att jag måste ta hänsyn till andra och att jag inte får skada mina medmänniskor. Törnebohm använder begreppet "etisk kompetens", vilket innebär att känna till regler för hur en person ska uppträda och agera i olika situationer. Det bästa sättet att utveckla denna är att bli bedömd av personer som jag respekterar och att lära av de misstag som jag gör. Min etiska kompetens sägs vara belägen i mitt samvete och omfattar flera olika delar: ett vetande och kunnande om människor och handlingar, och dessutom en förmåga att vara hänsynsfull och ansvarsmedveten.

Törnebohm tar dessutom upp termen "yrkesetik". Denna behandlar i första hand frågan om hur etisk kompetens skall förenas med yrkesparadigm. Genom att studera till ett yrke, förvärvar jag ett paradigm med specifika intressen och kompetenser. Motsvarande komponenter bör gå att finna i mitt livsparadigm. Men hur ska jag då veta vilket yrkesparadigm som är rätt för mig? Jo, jag måste ha god kännedom om mitt livsparadigm; har jag störst intresse av människor, naturen, organisationer eller samhället? Ledtrådar bör finnas i min tidigare skolgång, och Törnebohm konstaterar, att om intressen och färdigheter passar ihop med varandra och med motsvarande komponenter i yrkesparadigmet, är sannolikheten stor att mitt yrkesparadigm passar väl in i mitt livsparadigm.

När det gäller den s k "kontextuella tematiseringen", påpekar Törnebohm att livsparadigmet ingår i princip i alla kontexter som människor verkar och vistas i. Man kan tala om livsparadigm i relation till verksamheter, och man kan även beakta livsparadigm i förhållande till kontexten livsmöten. Törnebohm exemplifierar med vänkretsen, vilkas uppfattningar och intressen jag till stor del troligtvis delar, och han slår även fast att det är samma sak att lära känna en människa som att känna till vad hon har för livsparadigm. Här spelar även den redan nämnda etiska kompetensen in; ju fler livsmöten jag förunnas, desto troligare är det att min uppfostran förstärks och förbättras!

Törnebohm tar även upp aspekten på olika kriser som kan råka ut för i livet. Konflikter bland familj, vänner eller arbetskamrater är vanliga, och kroppsliga skador kan uppstå som hindrar mig att utöva mina intressen eller mitt yrke. Enligt Törnebohms livsparadigmteori beror dessa kriser på att det har uppstått en s k defekt i livsparadigmet. För att komma till rätta med kriserna, måste man fundera över sitt eget och andras livsparadigm. En kris i ett livsmöte kan tyda på bristande förståelse för varandras livsparadigm, medan en kroppslig skada kan leda till att man måste finna alternativa sysselsättningar.

För att sammanfatta det som sagts: livsparadigmet är ett sammansatt paradigm med en isbergskaraktär, där största delen av paradigmet är omedvetet för mig. Enligt Törnebohm har alla människor ett livsparadigm, vilket kan liknas vid en romb (↓) med fyra sidor:

- 1:a sidan står för mina intressen, vad jag vill göra.
- 2:a sidan står för min syn på de verksamheter jag ägnar mig åt i mitt liv.
- 3:e sidan står för min kompetens och det jag kan.

4:e sidan står för min verklighetsuppfattning och den bild jag har av mig själv.²¹ Eftersom min uppsats till stor del beskriver en livshistoria och den kontext som livshistorien omfattar, vill jag med denna tankemodell utifrån Törnebohms livsparadigm analysera materialet och besvara frågan hur Walls livsparadigm är sammansatt.

Disposition

Den första delen av uppsatsen tar efter inledning upp bakgrund, syfte, frågeställningar, avgränsningar samt metod, litteratur och teoretiska utgångspunkter. I själva empiridelen kommer ett avsnitt om den unge Wall, som behandlar barndom och uppväxt samt läroverkstiden i Örebro. Därefter kommer ett kapitel som behandlar de historiska förutsättningarna för att leda in läsaren i den historiska kontexten, och därpå ett avsnitt om Wall på det litterära fältet som behandlar studietiden i Stockholm, de kontakter som han utvecklar där samt hans recensions- och översättningsarbeten och hans intresse av Johann Wolfgang von Goethe. Efter detta följer en genomgång av den allmänna biblioteksutvecklingen i Sverige med speciellt fokus på bokinköpsprinciper, folkbildningsidéer och utbildning; även Katrineholms stadsbiblioteks historia tas upp. I nästa avsnitt möter vi Wall som stadsbibliotekarie, hans roll som chef, hans bokinköpsprinciper, hans uppbyggnad av vissa avdelningar som t ex Musiksamlingen och Sörmlandssamlingen samt hans roll som försvarare av litteraturen och folkbildningen. I sista delen analyseras och diskuteras materialet utifrån de teoretiska utgångspunkterna och frågeställningarna besvaras. Slutligen ges en kort sammanfattning av uppsatsen.

Den unge Wall

Det här avsnittet avser de tidiga åren i Walls liv, då han först kommer i kontakt med litteraturen. Det belyser också en längre tids sjukdom och frånvaro från skolan. Även läroverkstiden i Örebro och den litteratur som intresserar honom då tas upp.

Barndom och uppväxt

Karl-Gunnar Wall föds i Julita i Sörmland den 15 oktober 1910. Hans föräldrar är kyrkoherde Gunnar Wall och dennes hustru Agnes. Efter två år får de ytterligare en son, Åke, som sedermera blir röntgenläkare på Jönköpings sjukhus. Föräldrarna har ett stort litterärt intresse, och redan de första medvetna åren i Walls liv är präglade av böckernas värld. Ett belysande exempel är följande tidiga minnesbild från barndomen:

”Då var det så att jag hade en av de här barndomsböckerna, du vet förmodligen sådana där som var i det stora formatet med vackra bilder, t ex *Tomtebobarnen*, Elsa Beskows bilder eller något i den stilen. Då kom min broder som då ännu inte kunde läsa, och du vet unga bröder, de ska ju alltid vara på dem som är äldre, de vill ju ha samma som de äldre får. Så då var ju han framme och ville rycka den ifrån mig, och jag vart arg förstås och vägrade. Då sa min far som var moralist: ”Nu ska du inte missunna din bror att få titta i den där boken utan lämna den till honom”. Närvarande då var också en vän vid Kyrkskolan, Hjalmar Kilberg, och han var pedagog och han sa: ”Din äldre son här han tycker så mycket om den där, den är av stort värde för honom, du ska inte släppa den ifrån honom så att den blir trasor, för jag tror att din yngre son kommer att misshandla den där utan att ge *honom* något annat i stället”, och det var naturligtvis alldeles riktigt.”²²

---

²¹ Ibid. s 115

²² Bandad intervju med K.-G. Wall den 25/5 2001.

Elsa Beskows bilderböcker och *Svenska folksagor* ur barnbiblioteket Saga blir inkörsporten till litteraturens värld. Uppmuntrad av sina föräldrar ger sig Wall i kast med fler böcker i hemmets boksamling; ett av de första verk han tar sig igenom på egen hand är Zacharias Topelius omfattande och episka *Fältskärms berättelser*. Det ges också rikligt med tillfällen att möta litteratur i andra former, eftersom fadern arrangerar högläsningssammankomster och föredragsaftnar med författare som exempelvis Jeanna Otterdal.

Som nioåring flyttar Wall med sin familj till den stora prästgården i Vingåker. Där är det korta avstånd mellan bostaden och kyrkskolan, som erbjuder ytterligare läsmöjligheter. Men de yttre förutsättningarna för en normal uppväxt ändras drastiskt år 1922, då Wall som tolvåring drabbas av tuberkulos. Han tvingas avbryta skolgången för att hålla sig i stillhet under den första sjukdomstiden, och därpå skickas han till Sävsjö sanatorium.

Här finns tuberkulossjuka i alla åldrar, men förutom Wall enbart ett barn till. Vistelsen upplevs dock som positiv; ledningen anordnar musikunderhållning och karnevaler och försöker över huvud taget få patienterna att tänka på annat än sjukdomen.

Efter ett halvår bedöms Wall vara tillräckligt återställd för att kunna återvända hem, men föräldrarna är oroliga och vill inte låta sin tolvåring fortsätta skolgången på vanligt vis. I stället ordnar de med en privatlärare, en informator, som undervisar Wall i hemmet. Dessa omständigheter blir rådande i fyra års tid, ett faktum som Wall själv pekar på som betydelsefullt för personlighetsutvecklingen:

”Så att det där med Sävsjö sanatorium, det var inte något som jag tyckte själv att jag mådde något illa av, förstår du, och efter fem-sex månader så kom jag ju hem och de var ju så ängsliga för mig, min far i synnerhet, så att han gick ju och kände på mig så att jag inte hade någon feber och i den där stilen förstår du och så fick jag inte gå i skolan för han var väl rädd att jag inte skulle orka mer, utan då skaffade de en informator och det blev flera stycken då för det var väl bara för någon termin eller så där som de ville ägna sig åt det, de ville ju bli annat än informatorer naturligtvis. Och sedan var det ju det också att det var jag ensam i fyra år och umgicks ju bara med vuxna och deras sätt, jag förstod ju inte annat än att jag måste uppträda som de gjorde och det gjorde ju att jag i alla fall som barn eller ungdom beträffar fick jag ju lite konstiga sätt i alla fall.”²³

Det är förstås rimligt att anta, att dessa speciella förutsättningar under de tidiga tonåren sätter sin prägel på den unge Wall. Det är också nu som böckernas värld på allvar öppnas; varken tid eller tillfälle saknas, och Wall upptäcker en rad nya författare som tilltalar honom. För att belysa vilken typ av litteratur som Wall kan intressera sig för, citerar jag ett brev skrivet till mig den 22 oktober 1995:

”När jag hunnit så långt som till dikten ‘Födelsehuset III’ gick det upp ett ljus som plötsligt berörde mig nästan personligt. Heaneys diktarijag återkallar där minnet av en läsoplevelse i ungdomen: *The Return of the Native*, och det var som att titta in i mina egna minnen. Boken ifråga är av Thomas Hardy, min favoritförfattare under några tonår på 20-talet. Jag läste allt av honom som fanns på svenska. Man kan tycka att det var ett underligt val av lektyr, men uppenbarligen måste det ha funnits något elementärt mänskligt i de tragiska historierna som fånglade också en skolpojke. Det var ibland svårt att hålla tårarna tillbaka. Heaney var nog inte lika blödig. Men för mig var det roligt att komma i så nära samförstånd med honom och minnas nästan exakt samma situation.”²⁴

Thomas Hardys romaner är kända för sin episka bredd, men också för en pessimistisk grundstämning som närmast är besläktad med de stora grekiska tragedierna. Det är alltså inte några lättsmälta pojkböcker som Wall pekar ut som sin största inspirationskälla under denna tidiga period!

---

²³ Ibid

²⁴ Brev från Wall 22/10 1995

Läroverkstiden i Örebro

När Wall är 16 år säger han en dag till sin far: ”Nu vill jag till gymnasiet och bli student!”. Hans far anser honom frisk nog att börja skolan igen och söker till Karolinska läroverket i Örebro. För att komma in får Wall tenera och gå i en ferieskola under sommaren. Där träffar han enbart pojkar i sin egen ålder, vilket stimulerar honom till studier. Han klarar sina uppgifter och kommer in på latinlinjen för att studera i fyra år mellan 1926 och 1930.

Wall har en del minnen från sina försök att förvärva de böcker som behövs. Han beskriver att biblioteken var ”skrala”; det bibliotek som finns i skolan är öppet endast några timmar, och han kan inte minnas att någon lånade där. Det offentliga biblioteket har lite mer, men det är besvärligt att hitta böckerna eftersom man själv får slå i en handskriven katalog som inte är uppdelad på titel eller författare utan endast nedtecknade nyförvärv. Det är tidsödande att behöva vänta i kö för att slå i katalogen, och när Wall väl har hittat de eftertraktade böckerna får han oftast reda på att de är utlånade.

Däremot finns det bra boklådor; på några hundra meters avstånd ligger inte mindre än tre affärer, som alla har ett stort utbud av eftertraktad litteratur. Redan under denna tid har Wall intresse och ambition nog att arbeta för böcker han vill äga - till reapris lyckas han förvärva Sveriges Nationallitteratur, och det händer även att Wall konkurrerar med sina gymnasielärare om samma objekt vid bokauktioner. Det är dock inte bara akademisk litteratur som den brådmogne ynglingen ägnar sitt intresse; Wall hinner även läsa många klassiska ”pojkromaner” ur Wilhelm Billes Ungdomsbibliotek, bl a Jack Londons *Tjuvband* och *Skeppsbrutna* och Daniel Defoes *Robinson Crusoe*.

Det studentbetyg från latinlinjen som Wall slutligen får vittnar mycket riktigt om ”mycket god flit, samt gott uppförande”:

”Karl-Gunnar Wall, som, född den 15 oktober år 1910 i Julita förs. av Sörmlands län, intogs höstterminen år 1926 i högre allmänna läroverket i Örebro, där han i gymnasiets fjärde ring tillbragt 2 terminer, har vid den i enlighet med föreskrifterna i stadgan för rikets allmänna läroverk anställda och denna dag avslutade studentexamen å latingymnasiet erhållit följande vitsord:

för den svenska uppsatsen.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för översättningen från latin.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för det skriftliga provet i tyska.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i kristendom.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i modersmålet.....	Berömlig;
för insikter i latin.....	Berömlig;
för insikter i grekiska.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i tyska.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i engelska.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i franska.....	Med beröm godkänd;
för insikter i historia.....	Med utmärkt beröm godkänd;
för insikter i geografi.....	Med beröm godkänd;
för insikter i filosofisk propedeutik.....	Med beröm godkänd;
för insikter i matematik.....	Godkänd;
för insikter i biologi.....	Med beröm godkänd;
för färdighet i teckning.....	Godkänd;
för färdighet i musik.....	Med beröm godkänd;

och har K.-G. Wall ådalagt Mycket god flit samt Mycket gott uppförande. På grund härav har den av K.-G. Wall avlagda examen blivit godkänd, vilket härmed till bevis meddelas.

Örebro den 19 maj 1930

Josef Lind Rektor vid högre allmänna läroverket i Örebro.”²⁵

Detta är alltså det gamla betygssystem som gäller ända fram till slutet av 60-talet, då ett relativt betygssystem med femgradig sifferskala införs. I Walls betyg dominerar det näst högsta betyget, ”Med utmärkt beröm godkänd” eller ”a”, vilket är ett strålande resultat, som jämfört med dagens betygssystem närmast motsvarar Mycket Väl Godkänd (MVG). Ämnena ”Insikter i modersmålet” och ”Insikter i latin” ger dock det extremt ovanliga betyget ”Berömlig” eller ”A”.

De historiska förutsättningarna

Eftersom jag kommer att göra ett nedslag i tretti- och fyrtiotalen vill jag först sammanfatta de historiska förutsättningarna. På så vis kan läsaren lättare förstå de bakomliggande faktorerna till rådande situation med knappa resurser inom hela samhället. Dessutom är det ett sätt att placera in Wall i den historiska kontexten och på så vis öka förståelsen för sammanhangen. Här nedan tecknar jag en bild i stora drag rörande världsläget och Sverige. Dessutom finner jag det rimligt att ge en bild av de tankar och idéer som gör sig gällande inom litteraturen och som präglar det litterära klimatet i Sverige.

Det historiska världsläget

I Förenta Staterna leder det lyckosamma deltagandet i första världskrigets slutskede över till ett 1920-tal med ekonomisk återhämtning, ökad konsumtion och stärkt framtidsoptimism. ”The roaring twenties” får emellertid ett brutalt slut i och med börskraschen 1929, som för med sig depression, arbetslöshet och social misär. Den kris som utlöses skickar även svallvågor över hela västvärlden, men det är dock USA:s befolkning som drabbas hårdast.

Bilden av tjugotalets uppväxande skyskrapor och exploderande privatbilism byts mot det tidiga trettioalets långa köer till soppköken. En ny politik, ”The New Deal”, med ett ökat ansvarstagande från statens sida, initierad av den demokratiska presidenten Franklin D Roosevelt, förmår dock bryta den nedåtgående spiralen. När andra världskriget bryter ut i Europa är USA åter på uppgång och en stark opinion vill hålla landet utanför konflikten. I och med Japans anfall på militärbasen Pearl Harbour dras USA dock in i kriget, som får sin slutpunkt i augusti 1945 då de två atombomberna för in världen i helt nya hotbilder.²⁶

Tyskland, den stat som förlorat mest under första världskriget, har inte haft ett lika ”glatt tjugotal”; en hel generation dödad, enorma krigsskadestånd att betala och ett framtidshopp i spillror. Det är bland annat denna bakgrund som ger Hitler möjlighet att bli vald till rikskansler 1933, och det tyska 1930-talet präglas sedan liksom det amerikanska under Roosevelt av att hjulen börjar snurra allt fortare - men i det tyska exemplet handlar det förutom en förbättrad infrastruktur också om en krigsindustri på högvarv. När andra världskriget bryter ut 1939 är det början på sex års inferno som större delen av Europa genast

---

²⁵ Kopia av betyg från avlagd studentexamen vid latingymnasium.

²⁶ Weibull, Jörgen, (1998), *Bonniers världshistoria del 17*, s. 22-41.

eller med något års frist obönhörligen dras in i. Sverige hör till det fåtal länder som lyckas hålla sig utanför de direkta stridigheterna, ett faktum som starkt skulle bidra till den starka svenska utvecklingen under efterkrigstiden. Men som sagt, majoriteten av Europas länder skövlas svårt under 1940-talet.

Om vi backar till 1930-talet kan vi konstatera, att den väldiga kris som utlöses av börskraschen i USA 1929 får återverkningar på alla europeiska staters ekonomiska situation. Ett annat viktigt faktum är att många länder i Europa blir diktaturer. Tyskland är redan nämnt; Hitler kommer till makten genom allmänna val men förbjuder sedan all opposition. I Italien har Mussolini gripit makten under åren 1922 - 1925, och i Ryssland är kommunistpartiet allenarådande efter revolutionen 1917. Spanien drabbas av sin enväldshärskare i form av Franco, som griper makten 1939 men väljer att stå utanför den nazistisk-fascistiska alliansen.²⁷

Sverige under tidigt 1900-tal

När Sverige går in i det tjugonde århundradet är arvet från det gamla bondesamhället fortfarande påtagligt, men den nya, moderna världen bankar ljudligt på dörren. De svenskar som inte valt att utvandra till det stora landet i väster lämnar ändå landsbygden i stor omfattning för att söka sin lycka i städerna. Denna urbanisering skapar nya sociala spänningar och leder i kombination med arbetslöshet, svält och influenser utifrån till strejker, hungerkravaller och upplopp. Trots dessa oroligheter ska Sverige ändå visa sig lyckligt lottat, i och med att landet undgår att dras in i första världskrigets blodbad. På ett politiskt plan har också ett stort steg framåt tagits 1921, då allmän och lika rösträtt för män och kvinnor från 23 års ålder införs.

Liksom övriga världen drabbas Sverige av den ekonomiska turbulensen 1929 med åtföljande depression. Den mäktige finansmannen Ivar Kreugers självmord några år senare får också marken i gungning, och när fem människor skjuts ihjäl av militären under en fredlig demonstration i Ådalen 1931 når de politiska motsättningarna kokpunkten. Året därpå, 1932, vinner det socialdemokratiska partiet valet och når regeringsställning, en maktposition som man ska förbli vid under 44 år. Det samhällsbygge som kallas "Den svenska modellen" inleds och kommer att sätta sin prägel på mycket av offentlig verksamhet som sjukvård, skolor och bibliotek.²⁸

Det litterära sammanhanget under 1930- och 1940-talen

Idédebatten i Sverige präglas av ett stort intresse för modernistiska inslag. Socialism och psykoanalys ses av många diktare och författare som nya frälsningsläror; Marx och Freud står följaktligen ofta i debattens centrum. Generationen med unga författare som Karin Boye, Erik Blomberg och Artur Lundkvist har debuterat under 1920-talet och är angelägen att visa, att litteraturen i högsta grad påverkas av - och bör påverka - samhället. Akademiskt orienterad socialistisk idéspredning får också ett nytt forum i Svenska Clarté-förbundet, som startar sin verksamhet år 1921 efter fransk förebild. Clarté är både en vänsterrörelse, som arbetar för en samhällsutveckling i socialistisk riktning, och namnet på en idétidsskrift där en rad författare och intellektuella medverkar. Karin Boye är väl det mest kända namnet, men även så skilda

---

²⁷ Ibid, s. 191

²⁸ Hägg, Göran, *Den svenska litteraturhistorien*, s. 412-413

personligheter som den radikale kulturdebattören Victor Svanberg och mystikern Rut Hillarp finner i Clarté ett forum för sina tankar. Under 30-talet kommer dock av naturliga skäl mycket av den politiska debatten i Clarté att kretsa kring frågor om nazism och kommunism.

”Modernism” är ett begrepp som i sig inte är helt lätt att definiera.²⁹ Man kan säga att det först och främst handlar om att medvetet bryta mot normer och konventioner som tidigare rått och ansetts som självklara. I den svenska litteraturens 30-tal är Gunnar Ekelöfs debutdiktsamling *sent på jorden* det tydligaste exemplet med bl a sin ångestladdade dikt om att ”krossa bokstävlarna” och ”i helvete kräkas och spotta”.³⁰ Samma tendenser finner man i andra världskrigets decennium - ”fyrtioalism” är ju närmast synonymt med nattsvart pessimism och ångestdiktning. Erik Lindegren med *mannen utan väg* (titeln utan versal) och Karl Vennberg med *Halmfackla* är väl de tydligaste representanterna för denna riktning.

En mer lättillgänglig men samtidigt minst lika tidstypisk gren är den s k statarskolan, med verk av i första hand Ivar Lo-Johansson, Moa Martinson och Jan Fridegård. De hämtar sin inspiration i den fattiga och närmast livegna lantarbetargrupp som benämns ”statare” och som finns kvar ända till mitten av fyrtioalet. Här blir litteraturen som nämnts ovan ett sätt att aktivt påverka samhällsutvecklingen genom att sätta fokus på orättvisor och sociala problem. Ett nytt Sverige är på väg att växa fram i andra världskrigets skugga, och många författare vill vara med och forma det nya riket.³¹

Samtidigt med dessa mer politiskt orienterade skribenter och modernister finns det författare som protesterar mot det nya och ”obegripliga”. Sten Selander är numera närmast bortglömd, men för sextio år sedan är han ledande kulturpersonlighet och engagerad på den andra sidan i ”obegriplighetsdebatten”, den sida som gärna ser att litteraturen är mer lättillgänglig för gemene man och möjlig att förstå sig på.³² Även en diktare som Hjalmar Gullberg, ännu i dag aktuell och mycket läsvärd, skrev under 30- och 40-talen lärd och formfulländad dikt som knappast passar in i beskrivningen ovan. Som alltid är det förstås viktigt att minnas, att man under en och samma tidsperiod har att räkna med ett flertal olika riktningar och ”skolor”, även om det är någon eller några som främst satt sin prägel på eftervärldens uppfattning om epoken.

Wall på det litterära fältet

Här kommer Walls studietid i Stockholm att beskrivas, vilka kontakter han knyter och vilka aktiviteter han engagerar sig i. Jag skriver också om hans senare engagemang som recensent och översättare samt hans stora intresse för den tyske poeten Johann Wolfgang von Goethe.

Studietiden i Stockholm, litterära kontakter

Efter Örebro söker Wall in på Stockholms högskola hösten 1930, där han studerar litteraturhistoria med poetik för professor Lamm och nordiska språk samt teoretisk filosofi. Föräldrarna har hjälpt honom ekonomiskt genom Örebrotiden:

---

²⁹ Ibid, s. 421

³⁰ Ibid, s. 529

³¹ Olsson, Bernt och Algulin, Ingemar, *Litteraturens historia i Sverige*, s. 404.

³² Hägg, s. 480

”Nå i alla fall skulle jag väl säga det att du vet föräldrarna hjälpte en ju med gymnasiet, det var ju inackordering och så där också, både vad det kostade att gå i skola och inackordering betalade de, det var det inget jag behövde sätta mig i skuld för. Sedan tyckte de att när jag nu skulle börja vid universitetet då hade de inte råd längre, nu fick jag försöka klara mig där. Så då förstär du fick jag gå till banken och skuldsätta mig.”³³

Lånet från banken ska räcka till mat, inackordering, litteratur och terminsavgifter under flera år, vilket resulterar i att Wall är ganska försiktig med utgifterna under studietiden. Det som är mest tidskrävande är den s k trebetygsuppsatsen i litteraturhistoria och nordiska språk; kraven på en godkänd trebetygsuppsats är stora. För att få en fil kand ska man ha sex betyg - varje betyg motsvarar 20 poäng i dagens poängsystem. Man måste ha tre ämnen för en fil kand. Ämnena kan man i stort sett kombinera som man själv vill, men de måste givetvis tillhöra filosofiska fakulteten. Den 15 december 1938 blir Wall färdig med sin fil kand-examen. Betyget blir Berömlig i både litteraturhistoria och nordiska språk; i teoretisk filosofi erhåller han Med beröm godkänd. Wall säger själv att om studietiden räckt till skulle han gärna läst konstvetenskap också, eftersom intresset i hög grad funnits.

Wall kommer under studietiden i kontakt med författaren Karl Vennberg, och de ska komma att bli vänner för livet. Walls första minne av Vennberg har han beskrivit i en intervju gjord av Matts Rying i *Lyrikvännen*.³⁴ Det är på Stockholms högskolas humanistiska bibliotek, som då ligger i sekelskifteshuset bredvid Anglais vid Stureplan. Året är 1935 och lokalerna är trånga men trivsamma, med en liten läsesal. Efter ett tag känner Wall igen flertalet studenter.

”Men en dag dök det upp en obekant figur. Att jag lade märke till honom berodde främst på att han alldeles obesvårad av omgivningen förde ett animerat samtal med några flickor vid ett bordshörn. De verkade mycket roade och det gjorde andra närsittande också. Nykomlingen visste uppenbarligen inte att tystnad var påbjuden i lokalen; den som ertappades med prat riskerade en ordentlig åthutning av den stränge bibliotekarien. En syndare hade t o m hotats med portförbud och därefter blivit tvungen att som en annan dövstum kommunicera med hjälp av skrivna lappar. Jag blev helt enkelt å nykomlingens vägar lite orolig för hur det hela skulle avlöpa. Men ingenting hände, han försvann igen, och det sövande lugnet återställdes.”³⁵

Vennberg tar studentexamen 1931 och kommer därefter till Stockholms högskola. Hans kontakt med Wall börjar med några växlade ord vid en studentsammankomst på kårafton med Humanistiska föreningen vid högskolan, och efterhand fördjupas kontakten genom ytterligare samtal. Det blir upptakten till en djup vänskap. En period mellan 1936 och 1937 träffas Wall och Vennberg dagligen. Om Vennberg vet Wall inte mycket mer än att han liksom Wall själv kommer från landsorten; han har inga andrahandsuppgifter som kan påverka uppfattningen om hans personlighet. Det första intrycket är att Vennberg är lyssnande och vänligt nyfiken, och de har lätt att samtala med varandra. Vennberg berättar om sina erfarenheter och resonerar filosofiskt och eftertänksamt, oftast med en slags ironi.

”Jag upptäckte snart att Karl hade större livserfarenhet än jag. Vi var när vi träffades inga noviser längre, men jag hade i min tidiga ungdom flera år levt som konvalescent utan kamrater och var alltjämt ganska oerfaren och verklighetsfrämmande. Det generade honom dock inte. Han kunde känna stark aversion mot vissa människotyper, men för dem som han omfattade med sympati hade han en bred toleransmarginal./.../ men jag vet mig ändå inte varit med om så okonventionella och samtidigt psykologiskt insiktsfulla pratstunder tidigare. Hans förståelse var av det slag som lättar livet en smula.”³⁶

---

³³ Bandad intervju med K.-G. Wall den 25/5 2001.

³⁴ K.-G. Wall berättar för Matts Rying, *Från Karl Vennbergs läroår // Lyrikvännen*, 1989: 2-3, s. 78

³⁵ Ibid

³⁶ Ibid s. 80

Wall har i en artikel i Katrineholmskuriren uttryckt att "Kontakten med Vennberg var det viktigaste som hänt mig under min studietid på Stockholms högskola"³⁷. Den artikeln är skriven med utgångspunkt i Karl-Erik Lagerlöfs avhandling *Den unge Karl Vennberg*³⁸. Wall är mycket delaktig i denna avhandling; år 1964 skriver han essäutkastet "Karl Vennberg på 30-talet", som han låter Lagerlöf ta del av. Dessutom finns långa utdrag ur en längre tids brevväxling mellan Wall och Vennberg under perioden 1936-1943. De behandlar diskussioner om livsåskådning och kastar ljus över Vennbergs utveckling under denna tid. Så här säger Ragnar Thoursie om Walls delaktighet i avhandlingen:

"En litteraturhistoriskt sett betydelsefull för att inte säga märklig situation uppstod genom KG:s kontakt med K. E. Lagerlöf. Genom kontakten kom avhandlingen "Den unge Karl Vennberg" till stånd (Göteborgs universitet, tryckt 1967), byggd på material som KG lämnade. Enligt den numera avlidne Matts Rying avhände sig KG därmed ett material, ett kunskapsstoff och ett erfarenhetsunderlag som KG själv lika väl eller bättre hade kunnat använda för en avhandling. Hade KG inte varit så oförsiktigt generös i kontakten med Lagerlöf hade han kanske kunnat lämna bibliotekariebanan, eller göra ett remarkabelt avsteg från den, och ägna sig mer åt sitt egentliga livsintresse, litteraturvetenskapen."³⁹

Wall säger själv i tidningsartikeln i Katrineholms-Kuriren att han skrivit en uppsats om Vennberg på 30-talet, som han planerat att använda som en festskrift till Karl Vennberg ära vid ett senare tillfälle:

"När jag fick reda på att Lagerlöf skulle skriva en avhandling om Vennberg förstod jag att i och med det skulle mitt material vara förbrukat, och jag överlämnade det till Lagerlöf. Jag gav honom också utdrag ur brev från Vennberg som gäller livsåskådningsdiskussioner i Vennbergs utveckling."⁴⁰

Av det material som Wall lämnar Lagerlöf är långa stycken, i synnerhet Walls uppsats, citerade i avhandlingen för att belysa Vennbergs ungdomsår i en tid i skuggan av andra världskriget.

Wall hävdar att det är svårt att vara ung på 30-talet eftersom det är ett virrvarv av strömningar och experimenterande i ståndpunkter. Vennberg, menar han, talar om "motsatsernas obefogade förtrollning. För somliga aktiverande. För andra fullständigt förlamande. Vi tog de olika riktningarna på allvar." Man driver antingen åt höger eller vänster. Men 30-talsdebatten domineras inte bara av politik, utan Vennberg visar även ett ambivalent intresse för psykoanalysen.

"Psykoanalysen var på 30-talet ett hett debattämne som retade moralister till hysteri. Vennberg hade en vacklande inställning till själva läran - hur känsloladdad den var skulle framledes visa sig - men grundtexterna kunde han och argumenterade som en fackman om det behövdes. Freuds terminologi och teorier var emellertid redan i sig själv utmanande och inbjöd till parodiska överdrifter. Att använda dem på det sättet passade Vennberg precis."⁴¹

Under 30-talet kan ingen förbli opåverkad av den politiska diskussionen. Uppladdningen inför andra världskriget pågår, och kommunism och nazism är brännande debattämnen. Motsättningarna är enormt hårda. Tyskland kan framstå som både kraftfullt och framstegsvänligt även för icke-nazister:

---

³⁷ Katrineholms-Kuriren 2/6 1967

³⁸ Karl Erik Lagerlöf, (1967) *Den unge Karl Vennberg*.

³⁹ Brev från Ragnar Thoursie 8/11 2002

⁴⁰ Katrineholms-Kuriren 2/6 1967

⁴¹ Lyrikvännen, 1989, 2-3, s. 77-95

”Clarté, Karin Boye och hela gänget var engagerade. Som bakgrund hade man en steril borgerlig livsform. Alla vitalistiska rörelser på denna tid attraherade ungdomen. Nazistiska tankar utövade en oerhörd suggestion då, nu avslöjad och entydig. Så här efteråt kan man säga att man inte visste vad nazismen hade i skölden. *Mein Kampf* togs knappast efter bokstaven utan uppfattades mer som propaganda.”⁴²

Så beskriver Wall tankarna som rör sig i dessa Stockholms litterära kretsar. Han är med i detta etablissemang och är under en period även ordförande i Clarté. Engagemanget i Clarté kommer som en naturlig följd av de nazistiska hoten ute och hemma men skapar också reaktioner. Under en studenttillställning presenteras Wall som clartéist för Erik Lindegren och får en nästan aggressiv fråga: ”Vad får du ut av det?”. Wall kommenterar själv så här: ”Frågan förvirrade mig. Trodde han att jag gått in i Clarté för att höja livskänslan och göra tillvaron mera dynamisk? Det verkade nästan så, och säkert är väl att hans synsätt vid denna tid hade starkt vitalistiska inslag.”⁴³

Wall redogör mer utförligt för vad som verkligen drev honom med i Clarté i ett brev till mig 1997:

”Estetik och politisk radikalism kan givetvis förenas men är ingen självklar kombination. Det motstånd poeten Lindegren fick erfaras kom lika mycket från vänster som från höger, och det påpekar han också i ‘Tal i egen sak’, där det bl a heter: ‘Finns det någonting som står över partigränser i detta land är det modernistisk diktsamling’. Själv var jag under min stockholmstid mycket intresserad både av politiska vänsterriktningar och det slags modern litteratur som presenterades i tidskrifter som Spektrum och Fönstret, men engagemanget var olika starkt under olika perioder. Politiken tog överhand när det nazistiska hotet växte. Det blev anledningen till att jag gick in i Clarté. Där förekom jag tydligen ofta, ty en sommar kom det plötsligt ett brev med förfrågan om jag ville bli ordförande i stockholmssektionen.”⁴⁴

Wall tackar smickrad ja till erbjudandet och anordnar under denna tid möten och sammankomster av olika slag. Vid ett tillfälle kontaktar han Karin Boye för att få en föreläsning till stånd, men Boye tackar nej och hänvisar till personliga skäl, som gör det omöjligt för henne att föreläsa. Däremot lyckas Wall få till stånd en sammankomst med professor Gunnar Beskow. Wall minns dock denna debattkväll som ett tillkortakommande för honom själv som ordförande. Arnold Ljungdal, medlem av den radikala falangen i Clarté, begär hela tiden ordet vilket medför att andra, mer betänksamma deltagare inte kommer till tals. Wall får då en lapp i handen där det står: ”Du ska inte alltid se när Arnold Ljungdal viftar utan också släppa fram andra.” Denna episod minns Wall väl och han konstaterar lakoniskt: ”Vederbörande hade så rätt. Föreningsliv har egentligen aldrig varit min sak.”⁴⁵ Ordförandeskapet varar endast ungefär en termin. Därefter avsäger sig Wall uppdraget; han anser sig olämplig för uppgiften och ger följande motivering: ”Som osäker och oerfaren lantis var jag givetvis föga lämplig att leda sådana tillställningar där gamla stridbara diskussionsrävar mestadels dominerade”. Walls aktiva politiska intresse dalar sedan efter Clartéperioden.

Om Wall har Vennberg skrivit i ett brev till vännen Ståhle. ”Wall är bra”,⁴⁶ heter det, och i ett senare brev (1936) skriver han att han tillbringat en vecka hemma hos Wall i Vingåker. ”Jag hade uppträtt lite oroligt och Wall tyckte det var bäst att ta mig med sig hem.”⁴⁷ Denna vecka

---

⁴² Katrineholms-Kuriren 2/6 1967

⁴³ Lyrikvännen, 1989, 2-3, 84

⁴⁴ Brev från K.-G. Wall, 22/11 1997.

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Karl Erik Lagerlöf, *Den unge Karl Vennberg*, s. 98

⁴⁷ Ibid., s. 99

är en produktiv period för Vennberg. Han arbetar på sin debutsamling *Hymn och hunger*, till vilken han fullbordar ett par sonetter.⁴⁸ Samma år avslutar Vennberg sina studier i tyska och Wall sina i litteraturhistoria, varpå de båda studerar teoretisk filosofi ihop:

”Vi hade ett behov av att träna tankeförmågan och klara ut livsåskådningsbegreppen. Det var en form av akrobatik, som var Vennberg främmande. Han var nära tentamen men tenterade aldrig. Jag måste, för vidare studier, klarade mig med ett nödrop.”⁴⁹

Sommaren 1936 börjar vännerna skriva brev till varandra, vilket ytterligare fördjupar kontakten. Vennberg skriver inte för offentligheten, men i dessa brev uppstår en viktig intellektuell kommunikation som ibland blir till mindre essäer.

”Det var en personlig och hälsosamt uppfordrande läsning. Den tvingade en att sätta igång den egna tankeverksamheten och försöka hitta något vettigt att besvara hans provokationer med.”⁵⁰

Från början är Wall inte klar över hur betydelsefullt skrivandet är för Vennberg, eftersom han själv inte framhåller det som något annat än en hobby. När sedan studiekamraten Rut Hillarp visar honom en hel anteckningsbok med dikter i avskrift inser Wall mer av sammanhanget.

Karl Vennberg är alltså den författare och diskussionspartner som Wall själv nämner som den mest väsentlige för hans personliga utveckling. Han träffar dock även flera andra framstående litterära personligheter; den redan nämnde, numera avlidne Matts Rying lärde Wall känna redan under 30-talet. Den nio år yngre Rying hade vid deras första bekantskap inte hunnit så långt i karriärsbanan men deras kontakt skulle på sikt resultera i en del litterära samproduktioner som dialogboken *Samtal om Goethe* och ett samtal om Karl Vennbergs läroår i tidningen *Lyrkvännen* nr 2 - 3 1989.

En annan författare med rötter i det litterära 40-talet är diktaren Ragnar Thoursie. ”Knappast någon annan svensk 1900-talslyriker har med så liten produktion kommit att få en så stor litteraturhistorisk betydelse”, står det i Lönnroths/Delblancs litteraturhistoria⁵¹. Thoursies diktsamlingar kan räknas på ena handens fingrar, men debutsamlingen *Emaljögat*, som kommer 1945, är en modern klassiker. Thoursie är född 1919, nio år senare än Wall, och det är vid tiden för utgivningen av *Emaljögat* som de båda först kommer i kontakt med varandra. I ett brev till mig från 8 november 2002 berättar Thoursie, att det är genom de gemensamma vännerna Karl Vennberg och Matts Rying som bekantskapen uppstår. Walls och Thoursies hemort är dock gemensam; även Thoursie har sina rötter i Katrineholm.

Wall träffar Johannes Edfelt först när han kommit tillbaka till Katrineholm efter Stockholmstiden. De träffas vid en middagssammanskomst hos Axel Liffner och deras vänskap varar fram till Edfelts död 1997.

Edfelt är samarbetspartner i ett översättningsuppdrag 1949 från tyskan, av den ungerske marxisten Georg Lukacs bok *Goethes Faust*. Lukacs är numera ett välkänt namn inom litteraturkretsar, men 1949 är första gången han översätts till svenska. Den direkta anledningen är ett jubileum som ska presentera en ny syn på Goethe, och för sin översättning av Lukacs belönas Wall 1971 med ett meritstipendium.

---

⁴⁸ Lyrkvännen, s. 85

⁴⁹ Katrineholms-Kuriren 2/6 1967

⁵⁰ Lyrkvännen, s. 82

⁵¹ Lönnroth, Lars, Delblanc, Sven, *Den svenska litteraturen V - Modernister och arbetardiktare*, s. 236

Här är Ragnar Thoursies ord om Walls översättningsarbete:

”1949 var jag anställd som förlagsredaktör på Ljus förlag (Esselte). Inför Goethe-jubileet det året rådgjorde jag med KG om något lämpligt att publicera. Han föreslog, djärvt och okonventionellt, en essä av den marxistiske filosofen och litteraturhistorikern Georg Lukacs om Goethes Faust. KG åtog sig att själv både skriva inledning och göra översättningen. Det var i båda hänseendena ett pionjärbete. Lukacs var tidigare inte presenterad i Sverige som litteraturhistoriker - bara i sin roll som politisk tänkare (i Köttings och min Tysklandsbok ”Kulissbygget” året innan) - och heller inte tidigare översatt. Han tillhör de verkliga lärdomsgiganterna inom humaniora.”⁵²

Ytterligare översättningarna som Wall har gjort är:

Eduard Mörike, *Mozart på resa till Prag*, 1955

J.W. von Goethe, *Kampanj i Frankrike*, 1959 (ingår i volymen *Självbiografiska skrifter* av Goethe)

Ernst Barlach, *En egenhändig levnadsteckning*, 1977

Så här uttrycker Wall sig själv om sina översättningsarbeten:

”Jag har inte gjort så många översättningar. Det har mest varit en hobbyverksamhet - men de översättningar jag har gjort har varit krävande.”⁵³

Recensenten

Vänskapen med fyrtiotalisterna Vennberg och Lindegren är givetvis mycket betydelsefull för Wall, och det är också han som i en berömd essä i Bonniers Litterära Magasin ger en tolkning av Lindegrens av många obegripligstämplade diktsamling *mannen utan väg*.⁵⁴ Wall visar med utpräglad skärpa hur det finns en klar tanke med alla bilder som ges. ”Om man utan förutfattade meningar och med nerverna i ordning bemödar sig om att förstå vad man läser, ska man snart finna, att Lindegrens diktsamling i sin myllrande rikedom varken saknar mening eller sammanhang”⁵⁵, heter det, varefter en insiktsfull och detaljrik analys tar vid. Intressant är det faktum att Wall inte bara beskriver allusionerna till antiken, metaforenas betydelse och släktskapen med T S Eliots diktsamling *Det öde landet*. Nej, Wall går också igenom hur diktsamlingen korresponderar med musikaliska formprinciper som satser, genomföring och kontrapunkt. Detta är heller ingen slump; av de många strängar som Wall har på sin lyra är även den musikteoretiska representerad. Sammantaget är det en imponerande genomgång av *mannen utan väg*, som Wall står för, och han avslutar sin text med följande omdöme över Erik Lindegrens diktning:

”Den har blivit rik men inte svåröverskådlig, intensiv men delvis kaotisk, djup men inte alltid klar. Som sådan utsäger den dock något väsentligt om vår splittrade tid. Dess patos och fantasikraft kan endast lämna den förstockade oberörd. Inom den yngsta diktargenerationen har den nästan fått rang av kanonisk skrift, och måhända anger man dess betydelse bäst, om man säger att den för vår tids poesiintresserade ungdom blivit vad

---

⁵² Brev från Ragnar Thoursie 8/11 2002

⁵³ Katrineholms-Kuriren 13/5 1971

⁵⁴ Franzén, Lars-Olof (1965), *40-talsförfattare; ett urval essäer om svenska författare ur 40-talsgenerationen*.

⁵⁵ Ibid, s. 214

Pär Lagerkvists expressionistiska diktning en gång var för den generation, som i sin ungdom upplevde det första världskriget.”⁵⁶

Litteraturhistorien ska också ge Wall rätt; i dag råder enighet om att *mannen utan väg* är en av 1900-talets förnämligaste svenska diktsamlingar och kanske det mest stilfulla uttrycket för den sk ftyrtialismen överhuvudtaget.⁵⁷

Wall skriver också åtskilliga recensioner i Biblioteksbladet. Jag har gått igenom samtliga av de recensioner som Wall författat under åren 1949 - 1965, vilket är intressant läsning för den som vill stifta närmre bekantskap med Wall, dels som kritiker, men dels också som stilist. Det urval jag har gjort grundar sig på recensioner som är karaktäristiska för Wall på så vis att han kan ses som representant för den tyskspråkiga litteraturen. I de fall det förekommer svensk litteratur rör det sig om svensk lyrik vilket är ett annat av Walls specialområden.

Walls stil är inte oväntat tämligen stram och synnerligen noggrann. De verk han får på sin lott att bedöma är givetvis till stor del tyska, men även svenska diktsamlingar förekommer i rätt talrik mängd. Flest lovord får översättningar av klassiska tyskspråkiga författare - Thomas Mann, Franz Kafka, Hermann Hesse och Rainer Maria Rilke, för att nämna några - men det förekommer också att tyska verk får frän kritik. Goethe-volymen *Faust. Den unge Werthers lidande. Ur Dikt och sanning* som framställts till Goethejubileet av Bonniers förlags klassikerserie får epitetet ”uppvärmd skåpmat” med motiveringen att det redan finns översatt och att förlaget borde satsat på någonting nytt som inte tidigare varit översatt⁵⁸. Tyskan Vicki Baums *Flygfärd mot ödet* avfärdas med en enda mening:

”Mondänt raffel i ogenerad amerikansk filmstil med lagom så mycket schematisk karaktärsteckning, att man kan hålla figurerna i sår och följa deras äventyr med en viss nervpinad uppmärksamhet, som dock tar slut när osannolikheten blir alltför grov.”⁵⁹

Denna skarpt koncentrerade recension är ett av mycket få exempel där man kan ana sig till ett leende bakom pennan. I Walls kritik finns alltid ett övermått av sakkunskap, och det märks tydligt att noggrannhet, stringens och formuleringskonst är honnörssord för recensenten Wall. Men för den som läser ordentligt kan man alltså på ett fåtal ställen också finna prov på en stillsam, lätt ironisk humor!

Ett exempel på en helt annan sorts recension får vi i de fyra raderna om Josef Kjellgrens roman *Nu seglar jag*:

”Den lilla romanen berättar om den skeppsbrutne sjömannen Kalle från Kaps vistelse på ett sjukhus. Höjdpunkten är en medryckande operationsskildring, i vilken förf. oväntat men alldeles osökt lyckas teckna ett mycket sympatiskt och karaktärsfullt porträtt av den rättframme sjömannen-patienten. Boken anknyter direkt till förf:s tidigare berättelser ur sjömanslivet och andas samma fräsklivsbejakelse, ehuru den är skriven av en redan dödsmärkt man. Med gott hopp om framgång kan den sättas i händerna på nästan vilka låntagare som helst, inte minst dem som klagat över den moderna litteraturens brist på positiv hållning.”⁶⁰

Det som är mest intressant med detta omdöme är slutraden, som andas optimism men som

---

⁵⁶ Ibid, s. 227

⁵⁷ Lönnroth, Delblanc, s 227

⁵⁸ BBL, 1950:35, s. 75

⁵⁹ BBL, 1949:34, s. 74

⁶⁰ BBL, 1949:34, s. 226

framför allt förmedlar en känsla av att bibliotekariens uppgift påminner om missionärens; att få allmänheten att upptäcka någonting som annars varit fördolt för den! Denna inställning kommer vi också att känna igen hos stadsbibliotekarien Wall, då han senare i denna uppsats diskuterar inkösprinciper. Bibliotekarien ska inte bara tillhandahålla böcker - han/hon ska dessutom efter bästa förmåga påverka läsaren att välja litteratur med en viss kvalitet.

Som redan nämnts får Wall recensera ett flertal svenska diktsamlingar. Låt oss se hur han behandlar tre vitt skilda samlingar: Lars Forssells debut *Ryttaren och andra dikter* (1949), Karl Vennbergs *Fiskefärd* (1949) och Hjalmar Gullbergs *Dödsmask och lustgård* (1952)!

Forssell är endast 21 år gammal då han begår sin diktardebut, och Wall visar i sin recension att han förmår urskilja talang i mycket unga förmågor. Forssell beröms för åtskilliga modernistiska konstgrepp och jämförs med såväl Erik Lindegren som T S Eliot, och debuten sammanfattas som "otvivelaktigt löftesrik".⁶¹

När det gäller Vennberg handlar det inte om en 21-årig debutant utan om en snart 40-årig fyrtiotalist, som redan är ett stort namn i det litterära Sverige. Trots detta är det intressant att Wall oreserverat väljer att hylla sin gode vän med mycket stora ord:

"Allt har vuxit in i ett större sammanhang, som fått något av den religiösa upplevelsens djupdimension och som pekar utöver relativismens begränsning. Samtidigt har V:s stil förfinats och förenklats, delvis i medveten anknytning till klassiska förebilder (Theokritos, Horatius), varigenom han blivit mera lättillgänglig än tidigare. I "Fiskefärd" har den gren av svensk modernism, som V. representerar, nått sin fulla mognad, och det säger sig själv, att denna behärskade och besinningsfulla men hänsynslöst ärliga och smärtsamt allvarliga diktsamling bör finnas tillgänglig i alla folkbibliotek."⁶²

Kanske är det trots allt inga överord Wall använder då han beskriver *Fiskefärd*; han är inte den ende kritiker som betonar Vennbergs betydelse. Dock får man lite perspektiv på Walls beröm då man ställer det mot det något mer reserverade omdöme som ges Hjalmar Gullbergs klassiska återkomst till diktarbanan med *Dödsmask och lustgård*. Den sammanfattande slutraden i Walls recension lyder: "Den nya samlingen är ojämn och saknar den stilens lätthet som utmärkte föregångarna, men i gengäld har den mognadens tyngd och ger intryck av att vara upptakten till en diktning av mera elementär kraft än G:s tidigare."⁶³

Men det är som sagt i sina omdömen över tyska klassiker som Wall är som mest entusiastisk. Jag återger här en relativt lång recension av Rainer Maria Rilkes *Duinoelegier* i sin helhet:

"Rent historiskt kan Rilke placeras någonstans mellan symbolism och expressionism - han har del både i den förra riktningens religiöst färgade esteticism och den senares extatiska livskänsla - men hans egenart är så utpräglad, att den inte låter fånga sig i dylika termer. Han är en gränsmänniska, som delvis tycks röra sig i en okänd verklighet, och hans upplevelser ligger i viss mån utanför vanlig mänsklig räckvidd. Detta har lockat de sju och sjuttio uttolkare, och R. blev redan under sin livstid (han dog 1926) i vissa kretsar hälsad som profet för en ny religion. En tydlig reaktion mot detta uppstod vid mitten av 30-talet, och det påvisades i en rad undersökningar att något religiöst "budskap" med anspråk på allmängiltighet svårligen kunde utkristalliseras ur hans subjektiva och motsägelsefulla poesi. Men sina erfarenheter har han återgivit med en underbar sensibilitet och nyanseringskonst, en språklig magi som äger få motstycken i världslitteraturen, och hans rykte som poet tycks vara i stadig stigande. Huvudverket, Duinoelegierna, blev f.f.g. synligt på svenska i en trogen men rytmiskt och stilistiskt ganska otillfredsställande tolkning av Erik Lindegren och Artur Lundkvist i kalendern Horisont 1941. Arnold

---

⁶¹ BBL, 1950:35, s. 80

⁶² BBL, 1950:35, s. 84

⁶³ BBL, 1953:38, s. 32

Ljungdals nya övers. är långt mera njutbar, den står friare gentemot originalet, är ledigare och mera lättillgänglig, men sin i och för sig beundransvärda klarhet har den vunnit genom att förenkla och rationalisera elegiernas språk. Man saknar stundom den rilkeska diktens hemlighetsfulla liv; ett uttryck som ”das atmende Klarsein” t.ex. - för att välja en detalj på måfå - hör till en annan poetisk sfär än översättningen ”den klarnande skyn” (s. 74). Men svårigheterna torde ju vara i det närmaste oöverkomliga, och i stort sett är L:s tolkning en utomordentlig prestation.”⁶⁴

Här möter vi recensenten, litteraturvetaren och språkkännaren Wall i ett sammanhang; entusiasmen för såväl grundtexten som översättningsprojektet lyser igenom varje textrad av recensionen. Och frågan är väl om inte åtminstone de första två tredjedelarna av Walls text lika gärna hade kunnat publiceras i vilket ambitiöst uppslagsverk som helst. Vi ser de djupgående ämneskunskaperna, vi noterar detaljrikedomen och vi smittas kanske också av recensentens hänfördhet. Walls stil kännetecknas också liksom förut av en grundläggande noggrannhet, men även av allusioner till religiös litteratur (”de sju och sjuttio uttolkare” för ju tanken till Jesu ord om att förlåta sjuttio gånger sju), vilket passar just denna recension mycket väl. På det hela taget får man känslan av att Wall trots den relativa längden på texten hade kunnat (och velat!) skriva åtskilligt mer om Rilke, och återigen slås man av den minutiösa noggrannhet som Wall ger uttryck för.

Som avslutande kontrast till Walls lovord över Rilkeöversättningen, och för att demonstrera att Wall faktiskt även kan förmå sig till rejält negativa omdömen, vill jag också citera ännu en recension i sin helhet. Det rör sig om en översättning-tolkning av Friedrich Nietzsches *Så sjöng Zarathustra*, som är gjord av Tage Thiel med företal av John Landquist. Om denna skriver Wall så här:

”Inledaren, prof. Landquist, säger att ”Nietzsches berömda dikt Till mistralen av Thiel fått en tolkning, som låter oss förnimma dess brusande anda och dess passionerade höga syftning”. Men denna s.k. tolkning är till större delen ingenting annat än ett lätt retuscherat plagiat ur Albert Erikssons nu 50 år gamla Nietzsche-volym ”Prins Fågelfri”. Denna skuldförbindelse borde naturligtvis på något sätt ha erkänts. T:s egna översättningar utmärker sig framför allt för ett suveränt godtycke gentemot originaltexterna. Exempel på stilvidrig rytm, obehöriga tillägg, förvrängningar, omkastningar, uteslutningar osv. utan spår av konstnärligt berättigande skulle kunna hopas spaltvis, och stilen närmar sig inte sällan det parodiska, t. ex. ”...det osar svavel där - när Zarathustra svär” (s. 75) vilket skall gälla för översättning av ”nun zucken Blitze und schwefelgelbe Wahrheiten - Zarathustra flucht...”

En och annan någorlunda acceptabel passage bör i rättvisans namn noteras, men det är obegripligt, att inledaren kunnat finna denna kuriösa bok ”avgjort lämpad att förnya och fördjupa bekantskapen med” Nietzsche. Den är tvärtom avgjort olämplig, ty översättaren har inte varit sin uppgift vuxen.”⁶⁵

Det är en skarpslipad penna som recensenten Wall denna gång använder sig av. Dels anklagar han Thiel för ett medvetet plagiat när det gäller en av dikterna, dels är enligt Wall Thiels egna översättningar bristfälliga, för att inte säga dåliga... Än en gång får vi dessutom prov på Walls gedigna språkkunskaper och hans skärpa när det gäller detaljer. Här möter vi honom dessutom i rollen som sträng kritiker, vilket är ovanligare.

Som avslutning på genomgången av Walls anmälningar i Biblioteksbladet är det rimligt att nämna en recension av den författare som mer än någon annan kan förknippas med Walls kunskaper och engagemang. Jag tänker givetvis på Johann Wolfgang von Goethe, till vilken Wall har en mycket speciell relation, vilket hela det följande avsnittet av denna uppsats ger besked om. Här återger jag Walls recension från 1965 av *Sagan om den gröna ormen och den sköna liljan*:

---

⁶⁴ BBL, 1951:36, s. 310

⁶⁵ BBL, 1952:37, s. 74

”Goethes skimrande och färgmättade saga, utgiven 1795 som avslutning på Unterhaltung der Ausgewanderten, är mycket händelserik och kan knappast i korthet refereras. Med sitt åtminstone skenbart nyckfulla flätverk av olika sagomotiv ger den intryck av att vara en fantasiens fria lek, en flykt från verkligheten, och den blev också romantikernas förtjusning. Det finns dock åtskilligt i den som låter ana en symbolisk undermening, och det är mer än sannolikt att denna står i direkt samband med Goethes stridiga känslor inför franska revolutionen. Flertalet uttolkare har trots sig kunna analysera fram ett slags kulturutopi, men inget av de hittills framlagda tolkningsförslagen har blivit allmänt godtaget. Goethe själv avböjde att göra några kommentarer. Erwin Gripenberg refererar i sin efterskrift med instämmande antroposofen Rudolf Steiners syn på sagans mening. Sagan utkom på svenska första gången 1812 under titeln ”Den gamle med heliga lampan”. Thorborg Claessons övers. utgavs redan 1941 men tycks då ha blivit tämligen förbisedd. Den är emellertid bra, och när den nu i reviderat skick utges på nytt förtjänar den ett bättre öde.”

I likhet med flera andra recensioner från Walls penna sätts det aktuella verket in i sitt litterära och historiska sammanhang innan ett kortfattat men kärnfullt omdöme ges. Textens innehåll ger besked om att vi har med en väl initierad recensent att göra, samtidigt som man ändå inte riktigt kan ana vidden av Walls kunskaper och engagemang i Goethe.

Goethekännaren

Bland Walls huvudintressen finns den tyska litteraturen. En viktig anledning till detta torde vara hans barndomshem, som trots att det politiskt står till vänster ändå som så många hem under början av 1900-talet är kulturellt tyskorienterat. Tyskland är den ledande europeiska nationen, och det är naturligt att det tyska språket och litteraturen står högt i kurs även i Sverige.

Det är under konvalescenstiden på 20-talet som Wall för första gången kommer i kontakt med de stora tyska klassikerna. Av Johann Wolfgang von Goethe läser han *Den unge Werthers lidande*, men den gör inget större intryck. Vad som får honom intresserad av Goethe är i stället Ellen Keys bok *Människor*, del 2, med undertiteln *Från Goethes värld*. Detta verk upplever han som mycket engagerande, och det sätter fart på hans fantasi. Tyska förstår han också tidigt, eftersom det är det främmande språk man först lär sig i skolan, och så småningom kan han därför läsa Goethes texter även på originalspråket. Under gymnasietiden får han också Goethes skrifter i julklapp.⁶⁶

Detta visar sig vara inledningen till ett helt livs samvaro med Goethe, vars verk Wall har hyllmeter av i sitt hem. Wall blir visserligen en gång på 30-talet uppmanad av Karl Vennberg att ”om Goethe är i vägen för dig så släng honom”⁶⁷, men trots att Vennberg kanske mer än någon annan påverkar Wall i litterära sammanhang har han ändå aldrig en tanke på att ge upp Goethes litteratur. Denna har, enligt Wall, hållit sig levande genom århundradena:

”Ett av skälen till att man inte släpper Goethe är att han överraskar på alla livsstadier. Man känner honom inte om man bara läst den unge Goethe; den gamle är inte den unges epigon utan en diktare med egna särdrag. ‘Och den höga ålderdomen har sin blomstring’ sa Goethe en gång. Det gäller verkligen inte alla - många blommor hastigt och vissnar länge som bekant - men det gäller Goethe själv.”⁶⁸

Kanske är Wall Sveriges främste Goethekännare. År 1982 sänds i samband med 150-årsdagen av Goethes död en programserie i Sveriges radio, i vilken Wall samtalar med författaren Matts Rying om Goethes betydelse. Dessa radioprogram resulterar följande år i den lilla

---

⁶⁶ Wall, K.-G., Rying, Matts, (1983) *Samtal om Goethe*, s 11-13.

⁶⁷ Ibid. s. 13.

⁶⁸ Ibid, s. 59

boken *Samtal om Goethe*, som är en kortfattad men ändå innehållspäckad skrift med ett överdåd av sakkunskap. Wall lämnar långa, uttömmande och nyansrika svar på Ryings frågor och är väl insatt inte bara i Goethes position som litterär förgrundsgestalt utan också i hans roller som administratör, naturvetenskaplig forskare och filosof. Om Goethes tänkande säger han så här:

”För den som i likhet med Goethe ser världsordningen som ett dynamiskt spel av motsatser, om man så vill en kosmisk harmoni, får alla poler i detta motsatsspel ett relativt berättigande. Han har en viss förståelse för motsatta ståndpunkter, han kan säga kloka saker i både radikal och konservativ riktning. Han är i princip tolerant, human, fördomsfri; ‘man lever bara av att låta leva’, står det i en dikt, och det är ett ofta varierat tema. Men hans synpunkter kan lösryckta ur sitt sammanhang ibland verka motsägande, och de är det säkert också i vissa fall, det kan inte bestridas. Inte heller vill jag påstå att allt han sagt är präglad av upphöjd oväld. Tillfälliga omständigheter kan förleda honom till både obehagliga och ohållbara uttalanden. Men han är perspektivtänkare; man får inte tappa helheten ur sikte, då gör man honom inte rättvisa.”⁶⁹

Trots dessa reservationer är det svårt att finna någon riktigt skarp kritik från Wall vad gäller Goethes person - tvärtom försvarar han Goethe med emfas och väljer att tona ner det negativa som eventuellt skulle kunna finnas att säga. ”Goethes svagheter håller man nog reda på min hjälp förutan”, konstaterar Wall lakoniskt!⁷⁰

I *Samtal om Goethe* ger alltså Wall en synnerligen bred bild av den tyske giganten, och han kryddar sin framställning med ett rikt utbud av citat från Goethes omgivning, som än mer belyser helhetsbilden. Då man läser boken får man närmast känslan av att Wall har full kontroll över varje enskild Goetherad och kan sätta in den i ett politiskt, filosofiskt och litterärt sammanhang. Som exempel kan nämnas Ryings fråga om Goethes kommentar ”Framåt över gravar” efter sin ende sons död. Rying undrar om detta är ett exempel på känslolöshet från Goethes sida, men Wall placerar citatet i rätt kontext (tröstord till vännen Zelter, som också förlorat en son), hänvisar till filosofen Spinozas ord om den fria människans tankar om döden samt för diskussionen vidare med ett annat citat av hertig Carl August.⁷¹ På liknande sätt går Wall igenom en rad frågor från Ryings sida - eftertänksamt, omsorgsfullt och ständigt med helhetsbilden för ögonen.

Vilka sidor av Goethes person är det då som *Samtal om Goethe* tar fasta på? Ja, boken går i lugn samtalston igenom Goethes mångsidighet, hans uppdrag som minister under hertig Carl August, hans uppgifter som administratör och naturforskare, hans dubbla roll som ”världsmedborgare och weimaran”, hans ”kollektivväsen” (vilket innebär att tusentals andra får tala genom hans verk) och det korta avståndet mellan Goethes liv och dikt - samt förhållandet till alla de kvinnor som inspirerat hans diktning. Mest av allt sätts dock fokus på Goethes litterära produktion, som Wall prisar så här:

”Man återvänder, man fördjupar sig på nytt tacksamt i all denna outtömliga rikedom som ligger öppen för en. Goethe sa till kansler von Müller en gång året före sin död med anledning av ett förstående brev från en okänd person: ‘Den som lärt sig förstå mina skrifter och mitt väsen överhuvud taget måste väl erkänna att han vunnit en viss inre frihet.’ Få torde ha sagt klokare ord om människans möjlighet att förverkliga vad som ligger i hennes natur, och få torde i liv och dikt bättre ha demonstrerat detta förverkligande.”⁷²

---

⁶⁹ Ibid, s. 31

⁷⁰ Ibid, s. 19

⁷¹ Ibid, s. 36 - 38

⁷² Ibid, s. 64 - 65

Det råder inget tvivel om, att Wall mer än de allra flesta lyckats förstå såväl Goethes skrifter som hans väsen - och att han både pedagogiskt och värtaligt förmår överföra denna förståelse till andra intresserade!

Biblioteksutvecklingen i Sverige

Eftersom denna uppsats tar sin utgångspunkt i sent 20-tal, börjar jag med 1930 års biblioteksreform. Den bakomliggande bibliotekshistorien är sprungen ur kyrko- och sockenbiblioteken för allmogen och har kommit till stånd dels genom folkbildnings- och nykterhetsrörelserna och dels genom arbetarrörelsen vid sekelskiftet. Staten tar så småningom sitt ansvar och 1905 kommer en förordning om ett litet statsbidrag. Pionjären Valfrid Palmgren arbetar aktivt för att förbättra biblioteksförhållandena och sammanställer skrifter från sina studiebesök i USA 1907, *Bibliotek och folkuppfostran*⁷³. Vid tiden 1912 - 1927 närmast fyrdubblas antalet bibliotek i landet, samtidigt som bokbestånden femdubblas och låntagarna sexdubblas.⁷⁴

Biblioteken under 30-talet

1920 tillsätts en sakkunnigkommitté för att utreda bibliotekens angelägenheter. Betänkandet läggs fram 1924, men det dröjer ända till 1929 innan riksdagen tar upp ärendet och först 1930 utfärdas en kungörelse. Nu införs tre olika bidrag; grundbidrag på max 5 000 kr, och två tilläggsunderstöd varav det ena kan gå till handbokssamlingen och det andra till personal med viss grundutbildning.⁷⁵ Kravet är att utlåningen ska vara gratis och lokalen lämplig med ett tillfredsställande bokbestånd och öppettider minst en gång i veckan. Dessutom krävs att kommunen har Ortsbidrag.

1930 års biblioteksreform ger biblioteken ett uppsving, och framför allt bidrar den till att främja en mer effektiv och kvalificerad biblioteksverksamhet. Reformen gör det också möjligt att upprätta centralbibliotek, få ökat statsunderstöd och utveckla och höja bibliotekspersonalens kompetens. Nya verksamhetsformer utvecklas såsom sjukhusbibliotek, förbandsbibliotek och sjömansbibliotek.

Samarbetet mellan biblioteken gör det möjligt att tillgodose behovet av böcker. Genom inrättandet av centralbibliotek kan man konstnadsfritt tillhandahålla böcker som behövs i studiesyfte inom ett speciellt geografiskt område. Genom vandringsbibliotek och enstaka lån ansvarar centralbiblioteket för en kompletterande bokförsörjning i länet. I författningen från 1930 framgår också att centralbiblioteken får ett bidrag på 10 000 kronor per år och bibliotek. Uppbyggnaden av centralbiblioteken ska enligt planen vara klar 1941, vilket emellertid kommer att dröja till 1954 då varje län får sitt länsbibliotek

För biblioteken innebär 1930 års biblioteksreform ett ekonomiskt bättre läge då statsunderstödet höjs kraftigt. Varje kyrklig eller statlig kommun är berättigad till ett statsunderstöd på lägst 40 kronor och samtliga bibliotek inom en kommun kan tillsammans få ett understöd på högst 10 000 kronor. Därefter kan biblioteken dessutom få ett

---

⁷³ Palmgren, Valfrid, (1909) *Bibliotek och folkuppfostran : anteckningar från en studieresa i Amerikas förenta stater*. 180 s.

⁷⁴ Ibid., s. 131.

⁷⁵ Ibid., s. 155-156.

tilläggsunderstöd för läsrum eller handbokssamling. Varje bibliotek får också en styrelse som har till uppgift att utse en kompetent bibliotekarie att ansvara för skötseln av bokinköp och katalogisering. Om biblioteket får minst 2000 kronor i statsunderstöd ska bibliotekariens kompetens prövas och godkännas av skolöverstyrelsen.⁷⁶

1930-talet innebär på många folkbibliotek en stark förnyelse i landet; ett exempel är de öppna hyllorna, som gör det möjligt för biblioteksbesökaren att vandra fritt mellan böckerna. Tidigare har man endast varit hänvisad till kataloger, ibland av handskriven karaktär. Biblioteken börjar också agera för att få nya läsare, bl a genom att ordna litteraturaftnar med uppläsningar av samtida författare.⁷⁷

1930 års anslag gör det möjligt att räkna med hyresvärdet när man söker statsbidrag. Förslag finns från bibliotekskonsulenterna på hur biblioteket ska se ut för att fungera. Lokalerna ska helst ligga på bottenplanet eller högst en trappa upp; i annat fall bör man ha tillgång till hiss för att underlätta boktransporter mellan de olika våningarna. Flera plan kan eventuellt också kräva mer personal. Det bästa alternativet är om lokalerna har förbindelse med varandra på samma plan. En stad med fler än 10 000 invånare behöver ett bibliotek med en utlåningshall, böcker i öppna hyllor, ett bokmagasin, ett läsrum och helst ett mindre studierum. Bibliotekarien och den övriga personalen ska ha ett arbetsrum. Dessutom behövs en tambur med plats för att hänga av sig kläder och toaletter för personal och allmänhet. Utlåningshallen ska innehålla bokhyllor, en utlåningsdisk, ett katalogskåp samt bord och stolar. Även mindre städers bibliotek ska ha ett visst minimikrav, ett rymligt utlåningsrum, ett ej för litet läsrum och ett mindre arbetsrum för bibliotekarien.⁷⁸

Krisåren under 30- och 40-talen

Så kommer depressionen i början av 1930-talet med arbetslöshet och fattigdom. Människor som inte har råd att köpa böcker går till biblioteken; de har nu tid för att läsa böcker igen. Utlåningssiffrorna ökar samtidigt som statsanslagen minskar. Sedan biblioteksreformen 1930 och tre år framåt har en ungefär sextioprocentig ökning skett. Anledningen till de ökade utlåningssiffrorna tros bero på ett ökat behov av kunskap inom nya ämnesområden till följd av kurser för arbetslösa. En annan orsak till den utökade utlåningen tycks helt enkelt vara den nya reformen som givit biblioteken möjlighet att tillgodose allmänhetens studiebehov. Sammanfattningsvis måste orsakerna till den ökade utlåningen under början av 30-talet ses som en kombination av den ekonomiska krisen och omorganisationen inom biblioteksvärlden.⁷⁹

Minskade resurser till biblioteken märks då personalen arbetar för fullt med utlåning i trånga lokaler. Anslagen till folkbiblioteken reduceras från och med hösten 1932 med tjugo procent, därefter med ytterligare tjugo procent följande budgetår 1933/34. Först hösten 1936 får man tillbaka de ursprungliga statsunderstödsbeloppen.⁸⁰

Utbyggnadsfrågan för biblioteken avslås eftersom det är kärva tider; nu finns det inte

---

⁷⁶ *Svensk författningssamling: SFS 1930:15*, s. 25-37

⁷⁷ Möhlenbrock, Sigurd, (1980), *Förnyelse och debatt.*, s. 11-14

⁷⁸ *Ibid*, s. 216-217

⁷⁹ *Stigande lånesiffror och sjunkande bokinköpssummor // BBL*, 1934: 19, s. 211

⁸⁰ SOU, (1949:28), *Folk- och skolbibliotek : betänkande och förslag angivet av folkbibliotekssakkunniga*, s. 12

förutsättningar för att genomföra några större upprustningar på bibliotekshåll. I stället sätter man stor tilltro till böckernas möjligheter att rusta människorna i den kris som präglar samhället.

Under 1940-talet påverkas biblioteket av krigssituationen som Europa befinner sig i. I artikeln *Bibliotekens ekonomi i kristider* hävdar författaren Henning Wieslander att framtiden är mycket oviss i och med krigsläget, men att utlåningen ökar markant med undantag av första halvåret under 1940 vilket Wieslander menar beror på de omfattande inkallelserna till det militära. De ökande siffrorna (som kan jämföras med 1930-talets början) anses ha sin förklaring i samma orsak som på 30-talet, nämligen den ökade fritiden genom arbetslösheten och de bistra ekonomiska förutsättningarna som man får till följd av arbetslösheten.⁸¹ Däremot minskar inte anslagen till biblioteken denna gång som på 30-talet.

1949 års folkbibliotekssakkunniga

Efter andra världskrigets slut kan debatten om bibliotekens huvuduppgifter så komma igång på allvar, och i ett betänkande från folkbibliotekssakkunniga år 1949 fastslås en ur flera synvinklar ny målsättning:

”Det är en angelägenhet för demokratin, att den enskilde medborgaren fritt kan bilda sig en mening angående de olika förhållanden han möter. Det är en angelägenhet för de statsmakter, som uppdragit riktlinjerna för skolans fostrande arbete, att medborgaren även efter skoltidens slut kan på egen hand fullfölja sitt kunskapsinhämtande och sin yrkesutbildning med hjälp av bibliotekets böcker. Det är en angelägenhet för samma statsmakter, att den vetenskapliga forskningens resultat ska nå fram till var och en, som har möjlighet att nyttiggöra dem i ena eller andra avseendet. Det kan slutligen betraktas som ett statligt intresse, att medborgaren erhåller tillgång till god och sund förströelseläsning, som kan ge fritiden ett värdefullt innehåll.”⁸²

Biblioteket ska med andra ord vara ett hjälpmedel för medborgaren i hans/hennes strävan efter kunskap och förströelse - men också en möjlighet för staten att få demokratiskt fostrade medborgare! Detta betänkande - *Folk- och skolbibliotek (SOU 1949:28)* - diskuterar också frågan om en eventuell bibliotekslag, men avråder från just detta. Det ska också dröja ända till 1996 innan bibliotekslagen blir verklighet i Sverige.

Det som betänkandet ändå pekar på är att statsbidragen till studiecirkelbibliotek bör tas bort, att kommunen bör vara huvudman för folkbibliotek, att standardskillnaden mellan stad och landsbygd bör utjämnas genom ett statsbidragssystem, att skol- och folkbibliotek i mesta möjliga utsträckning bör samordnas samt att lånecentraler (en nivå över länsbibliotek för mindre efterfrågad litteratur) bör inrättas. Stora delar av förslagen skulle bli verklighet, men det skulle i vissa fall, som t ex lånecentralerna, dröja länge.

50-talets förändrade bibliotek

1950-talet är inledningen på en ny, omvälvande epok i Sveriges biblioteksvärld. På några år halveras antalet bibliotek; studiecirkelbiblioteken försvinner i stort sett under 50-talet och ersätts med större men färre kommunala bibliotek. Kommunreformen 1952 innebär att

---

⁸¹ Wieslander, Henning, *Bibliotekens ekonomi i kristid* // BBL, 1940: 25, s. 293

⁸² *SOU 1949:28 / Folk- och skolbibliotek*

landets 2500 kommuner minskas till cirka 1000, och i många av dessa omformade kommuner byggs nya bibliotek.⁸³

Vi befinner oss nu i inledningen av de s k ”rekordåren” mellan krigsslut och oljekris. Denna knappt tre decennier långa period innebär en guldålder för Sverige som välfärdsnation, och det regnar även manna över delar av biblioteksvärlden - i varje fall jämfört med de knappa förhållanden som tidigare rått. Framför allt tätorterna får sina bibliotekslokaler kraftigt förbättrade.⁸⁴ Nu kommer ”familjebiblioteket” som har hämtat inspiration från USA. Ett viktigt biblioteksgrepp är öppna planlösningar via fönsterväggar och mjuka övergångar mellan avdelningarna. Miljön är inte bara funktionell i teknisk mening utan även vacker och trivsamt. Biblioteket ska vara samhällets vardagsrum, smakbildande och inbjudande med ljusa färger, konstverk och blommor. Bakom detta ligger viljan att bryta med synen på biblioteket som en samhällsinrättning och samlingslokal.⁸⁵ De nya lokalernas utseende väcker på internationellt håll positiv uppmärksamhet för dess behag och trivsel.

Fortsatt utveckling under 60- och 70-talen

Många är de områden, som biblioteken vill utsträcka sina domäner till under följande decennier. Hur ska man lyckas nå de två tredjedelar av befolkningen, som ännu inte utnyttjar folkbibliotekens möjligheter? Uppsökande, utåtriktad biblioteksverksamhet blir honnörsord i denna nya situation. Institutioner som exempelvis fängelser erbjuds besök, en intensiv satsning på barnbibliotek genomförs i många kommuner och det myntas t o m ett nytt begrepp som säger mycket om den nya yrkesrollen: ”socialbibliotekarie”.

Boken och sedlighetsdebatten

Redan i begynnelsen av folkbibliotekens uppkomst vill man skapa villkor för bokurvalsprinciperna genom att hävda att biblioteken hör hemma inom folkbildningen och har en fostrande uppgift. 1905 års kungörelse framhåller som tidigare nämnts angående bokurvalet, att ”böcker af osedligt håll ej må med bibliotek införlifvas”. Valfrid Palmgren har i sitt förslag till bibliotekets utvecklingsarbete 1911 klargjort sina principer vad gäller urvalsfrågan:

”...detta bibliotek icke är ett bibliotek för någon viss del eller klass af samhället, utan för hela samhället, alla dess invånare. Därför måste man fastslå den principen för bokinköp, att man icke får utgå från några som helst förutfattade meningar om hvad ‘folket’ kan fatta och förstå, intressera sig för eller ha nytta af att läsa./../det allmänna biblioteket bör icke blott tillgodose bildningsintresset, utvecklingskrafvet hos människorna, utan äfven deras berättigade kraf på rekreation och förströelse./../Det kan ju nämligen icke förnekas, att människan, hvad arbete hon än har, behöfver någonting till omväxling med arbete, och att hon behöfver näring för sin fantasi såväl som för sitt förstånd.”⁸⁶

Man får inte tro att Palmgren är emot litteratur som bildningsgivande - tvärtom menar hon att den skönlitteratur som är vitter, som poesi och dramatik, måste tillskrivas ett stort värde. Hon gör också en urskilning vad gäller direkt kunskapsgivande litteratur och förströelselitteratur.

---

⁸³ Atlestam, Ingrid, Bergmark, Madeleine, Halász, Eva, *Fullbokat - Folkbibliotekens historia i Göteborg 1862-1997*, s 30

⁸⁴ Möhlenbrock, *Förnyelse och debatt*, s. 52

⁸⁵ Åberg, Åke, *Folkbibliotekens historia intill 1960-talet // Folkbibliotek i tal och tankar : en faktarapport*, s 70.

⁸⁶ Palmgren, Valfrid, *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjandet af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige, afgivet den 28 september 1911*, s. 73-78

Den s k vittra, kunskapsgivande litteraturen som t ex Tegnér, Geijer, Strindberg, Runeberg och Topelius ska göras så tillgänglig som möjligt för allmänheten. Förströelselitteraturen däremot ska man bara få låna en bok i taget av för att hyllorna inte ska tömmas. Biblioteken bör i första hand satsa på det bästa ur svensk litteratur och vara återhållsam med utländsk litteratur i svensk översättning.⁸⁷

För att underlätta för personal vid inköpen av böcker föreslås i 1912 år biblioteksanslag att en katalog med förslag på lämplig litteratur att köpa in skapas. Bibliotekskonsulenterna får i uppdrag att med hjälp av experter inom olika områden upprätta *Grundkatalogen*⁸⁸ (Palmgrens förslag), där böckerna presenteras ämnesvis enligt klassifikationsystemet och där pris och möjlighet att hitta boken i bokhandeln anges. Grundkatalogen och tilläggen ska finnas i bokhandeln. Denna katalog ska följas för att undvika att olämplig litteratur anskaffas, och om man vill göra inköp utöver den officiella bokförteckningen ska boklistan sändas till inspektören före inköpet av böckerna.⁸⁹

Biblioteksdebatten kan följas genom Sveriges allmänna biblioteksförningens eget organ Biblioteksbladet, som startat sin utgivning 1916.⁹⁰ I detta kan man även läsa om diskussioner rörande bokinköpsprinciper. 1930 års biblioteksförfattningar har inte tydligt genomarbetat principer i frågan om bokurval; sammansättningen av bibliotekets bokbestånd får endast en negativ formulering som går ut på att bibliotekets styrelse ska se till att olämplig litteratur inte hamnar i händerna på unga omogna läsare:

”...det måste ytterst alltid bli bibliotekarien som har att tillse, att ej biblioteket tillhandahåller en omogen och okritisk ungdomslitteratur av sådan art, att man måste vara förvissad därom, att den eggjar drifterna och ger fantasilivet en osund riktning.”⁹¹

Bibliotekarien är alltså den som ska stå till doms över vilka som får låna, så att inte osedlig litteratur hamnar i orätta händer.

Bibliotekets utlåning domineras vid denna tid av skönlitteratur, och det är framför allt denna typ av litteratur som får kritik under 30-talets litteraturdebatt. Från konservativt håll går man i dagspressen till angrepp mot den nya arbetardiktningen med Moa och Harry Martinson, Vilhelm Moberg, Ivar Lo-Johansson, Jan Fridegård och Josef Kjellgren. Kritikerna menar att erotiska inslag dominerar i denna typ av litteratur, och dess självbiografiska inslag som vill frigöra inre tankar och hämningar väcker anstöt och moralisk indignation.⁹² Detta medför konsekvenser för biblioteken, som på vissa håll tar så starkt intryck av kritiken att man försöker censurera böckerna.

I Folkbibliotekssakkunnigas utredning 1949 ”Folk- och skolbibliotek”⁹³ kommer den centrala institutionen ”Bibliotekstjänst” till i syfte att rationalisera det bibliotekstekniska arbetet. Därmed blir det detta organ som ska fungera som rådgivare för folkbiblioteket angående

---

⁸⁷ Ibid, s. 79

⁸⁸ *Katalog över böcker, som folk- och skolbibliotek samt riksförbund, som bedriva biblioteksverksamhet kunna erhålla i stadsbidrag : på uppdrag av Kungl. Ecklesiastikdepartementet.*

⁸⁹ *Förslag angående statsunderstöd åt kommunala bibliotek, skolbibliotek och vissa riksorganisationers bibliotek afgivet den 25 januari 1912*, s 109.

⁹⁰ Genell, Nils, ”Sveriges allmänna biblioteksförning” 1915-1940 //BBL, 1940: 24, s. 201.

⁹¹ Möhlenbrock, *Förnyelse och debatt*, s. 15.

⁹² Ibid., s. 15.

⁹³ SOU, (1949:28), *Folk- och skolbibliotek : betänkande och förslag angivet av folkbibliotekssakkunniga*

inköp genom speciella sambindningslistor. Den första omfattande bokutredningen kommer 1952 för att se över bokförlagsverksamheten och distributionen i landet. Syftet är att försöka nå ut till alla svenskar - man proklamerar ”kulturen åt folket”, och kulturen finns, menar man, i boken.⁹⁴

Det är intressant att följa den interna biblioteksdebatten om skosedlig litteratur som den utvecklas under 1950-talet. I en klagörande artikel om ”bibliotekariens skyldigheter och ansvar ifråga om censur” pekar Leon Carnowsky i Biblioteksbladet 1950 ut det moraliska området som den stora stötestenen för bibliotekarierna när det handlar om att censurera verk. Efter en noggrann genomgång av politisk och religiös yttrandefrihets grunder går Carnowsky till generalangrepp mot oanständigheter i litteraturen:

”Vi har emellertid naturligtvis rätt att lagstifta mot distribution av smutslitteratur. Det står klart, att det icke var detta slag av ’yttrandefrihet’, som författningsskrivarna avsåg, när de drog upp riktlinjerna för vår första författning. Den har ingenting att göra med ett sökande efter sanningen på grundval av varandra motsägande idéer. Genom att undertrycka sådana tryckalster skadar man icke någon mer än författaren. Hans rätt att vara osedlig begränsas i en större rätts intresse - nämligen för oss andra att bli förskonade från hans oanständigheter.”⁹⁵

Några sidor senare påpekar dock Carnowsky, att varje tid har sin värdering av litteratur, och att böcker som brännmärktes för bara några decennier sedan mycket väl kan uppvärderas och rent av anses som klassiker i en annan tid. ”Censur är av ondo”, hävdar han också. Däremot ger han inget svar hur man säkert ska veta vilka böcker som är och förblir ”smutslitteratur”...

Två år senare, 1952, ger sig Jörgen Elgström i närkamp med en av de romanfigurer som fått mycket kritik från det litterära etablissemanget. I Biblioteksbladet från -52 gör han en genomgång av tjugonio Biggles-böcker och skriver, trots en roat överseende ton och en utpräglad ironisk distans, närmast ett litet försvarstal för ”den omöjliga Biggles”, som han också döpt sitt inlägg till. Visst ger han kritikerna rätt på en hel del punkter, t ex vad gäller bristande konstnärlighet, missvisande folktypsskildringar och intrigernas osannolikhet. Men det som de unga läsarna söker i form av flygjakter, storstöder och kidnappning får de i överflöd; ”det är spännande så det förslår”, medger Elgström, och han nämner t o m begreppet ”läkande fantasi”. Här får vi alltså en mer nyanserad bild av denna hårt kritiserade pojkboksgenre!⁹⁶

I Biblioteksbladet från 1957 ger signaturen G.Ö. en kortfattad genomgång av bibliotekens bokurval. ”Objektivitet och tolerans är nödvändiga attribut till bibliotekariernas bokkunskaper”, heter det, men samtidigt används negativt värdeladdade uttryck som ”...den enklaste Sigge Stark-litteratur”. Bibliotekarien är den som med sin bildning och utan alltför många populistiska sidoblickar på vad ”vanligt folk kräver” måste ta ansvar för bokinköpen. G.Ö. drar in inköpsdebatten om kiosklitteratur en parallell till konstmuséerna, som inte förväntas skaffa hötorgskonst för att folk vill ha det.⁹⁷

Sigge Stark återkommer ofta i debatten och tycks närmast stå som någon sorts symbol för mindre god litteratur. I Biblioteksbladet 1959 heter själva artikeln ”Sigge Stark, Mykle och

---

⁹⁴ SOU, (1952: 23), *Bokutredningen : betänkande avgivet av särskilda sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet*, s 9

⁹⁵ Carnowsky, Leon, *Bibliotekariens skyldigheter och ansvar ifråga om censur* // BBL, 1950:35, s 112

⁹⁶ Elgström, Jörgen, *Den omöjliga Biggles* // BBL, 1952:37, s. 13

⁹⁷ G. Ö., *Om bibliotekens bokurval* // BBL, 1957:42, s. 668.

biblioteken". Bakgrunden är den kontroversiella romanen *Sången om den röda rubinen* av norrmannen Agnar Mykle, som med sina frispråkiga sexskildringar chockerade delar av 50-talets litterära etablissemang och gav bränsle åt censurdebatten. Artikelns författare K G Wirde försvarar bibliotekens inköp av Mykles roman med argumentet att den äger litterära kvaliteter och är skriven i en allvarlig avsikt - "trots utmaningarna mot den goda smaken" (min kursivering).⁹⁸

"God smak" står alltså mot "smutslitteratur" i mycket av debatten under 50-talet, och det är svårt att komma från misstanken att många såväl inom som utom biblioteken uttalar sig om litteratur som de alls inte läst utan bara hört talas om och instinktivt reagerar mot, på mer eller mindre sakliga grunder. Jörgen Elgström medger själv i inledningen av sin artikel om Biggles, att han inte hade läst en enda bok om det aktuella flygaräppet innan en tonåring med hyllan fylld av Bigglesböcker övertalade honom att undersöka vad det var han egentligen argumenterade mot.

Ovanstående nedslag i 50-talsdebatten visar också en annan aspekt; det har funnits dubbla fronter för den litteraturläskande bibliotekarien att slåss på. Dels har man sett sig som bärare av ett kulturarv och därför dragit vapen mot all sorts "dålig" litteratur - sedan må den heta Biggles, Sigge Stark eller rentav vara den tidens pornografi. Dels har man också fått kämpa mot dem som sett *all* erotisk skildring som osedlig smutslitteratur; här är förstås typexemplet den redan nämnda romanen *Sången om den röda rubinen*. På båda fronterna har det varit nödvändigt att hävda sin litterära auktoritet. I kampen mot undermålig eller med 50-talets bibliotekariemått mätt alltför okvalificerad litteratur står bibliotekarien som garant för att inga dåligheter släpps igenom - så här uttrycker sig exempelvis K G Wirde:

"Biblioteken har också en legitim uppgift att tillhandahålla litteratur för förströelse och underhållning. Men underhållningslitteraturen är som bekant av högst skiftande kvalitet, och man kommer inte ifrån att ett urval efter kvalitetsgrund måste göras. Biblioteken skall bjuda god och hyfsad underhållning som alternativ till kiosklitteraturens sentimentala larv, tarvliga skämt och råa raffel. Och man kommer som sagt inte ifrån, att det måste bli en sak för experter att avge sitt omdöme och träffa avgörandet här som på livets andra områden. Läsfrihet och tryckfrihet är en sak, bibliotekens val av böcker en annan."⁹⁹

När det å andra sidan gäller att hävda den goda romanens rätt att bli tryckt, inköpt och läst, trots att den kan innehålla delar som retar individer eller grupper i samhället, sammanfattar Leon Carnowsky hotbilden ungefär så här: några människor kommer alltid att protestera. Det kan röra sig om en kyrklig grupp, en överpatriotisk förening eller något helt annat, men litteratur som berör kan också uppröra. Carnowsky menar dock att man inte får ge efter för en minoritet som uttalar sig i sina egna snäva intressen; god litteratur ska alltid tillhandahållas av biblioteken.¹⁰⁰

Folkbildningstanken

Under 30-talet är folkbildningstanken central; bibliotekets roll är att vara en självklar låneinstitution i det fria folkbildningsarbetet. Det avspeglas i de sakkunnigas betänkande från 1930:

---

⁹⁸ Wirde, K. G., *Sigge Stark, Mykle och biblioteken* // BBL, 1959:44, s. 577.

⁹⁹ Ibid

¹⁰⁰ Carnowsky, s 114

”Böckerna och biblioteken intaga /.../ en central plats i allas folkbildningsarbete. Det ligger i sakens natur, att så måste vara fallet. Boken är ju det främsta bildningsmedlet och egen läsning är en av de viktigaste grundvalarna för all kunskap. Allt bildningsarbete måste därför, om det skall nå bestående resultat, i större eller mindre grad stödja sig på böckerna och biblioteket.”¹⁰¹

Palmgren betonar också bildningstanken och bibliotekens roll som den ”fullvuxnes läroanstalt” som finns för att alla åldrar och samhällsklasser ska kunna utvecklas.

Idéer kring folkbildning har en gemensam sak; tron på kunskapens förmåga att lösa mänskliga problem och en möjlighet att utveckla tanke och själ och på så vis förbättra världen.¹⁰²

Oscar Olsson, en förgrundsgestalt inom folkbildningen, betonar dess tre stödfunktioner; föreläsningen, folkbiblioteket och studiecirkeln.¹⁰³

Folkbildning och folkbibliotek har gemensamma rötter i bl a arbetarrörelsen och studiecirkelbiblioteken. För att kunna sprida sin kunskap behövdes böcker, och så uppstår så småningom bibliotekens framväxt.¹⁰⁴

I en artikel i svenska folkbibliotekarietäroeningens årsskrift från 1948 lyfter Alf Ahlberg fram boken som det högsta bildningsmedlet. Bokens uppgift, menar Ahlberg, är att förmedla kunskaper om naturen, samhället och människan. Bildning handlar inte enbart om kunskap utan är en allsidig själsodling där de klassiska skönlitterära eller filosofiska arbetena är det främsta bildningsmedlet. Dessa har enligt Ahlberg till uppgift att skänka oss visdom, mänsklighet, frisinne och humanitet:

”Studiet av dem öppnar rymder och perspektiv, som gör oss mera vidsynta och kommer blicken att klarna. Det löser det trollbundna och krampaktigt insnörda inom oss, lyfter upp i dagen och frigör det bästa inom oss. Det är en *katarsis*, en rening av själen av samma art som grekerna ansåg att deras stora tragedier skulle åstadkomma. Dessa böcker kan lära oss att bättre förstå oss själva och våra medmänniskor; de ger en fördjupad och förädlad stämning åt vår sorg och vår glädje, våra drömmar och förhoppningar, vårt grubbel över livets mörka gåtor och över vår tillvaros mål och mening.”¹⁰⁵

Denna tilltro till vad den klassiska litteraturen förmår göra med människor äger inga gränser. Författaren ser som sin största uppgift att försvara och värna om boken som han menar är bildningens ”djupaste, klaraste och rikaste källa”. Denna fundamentala syn på litteraturen ligger till grund för bildningstanken som exemplet Palmgren så klart redogjort för. Den vittra litteraturen tillskrivs ett högt värde och kan få folk att uppleva något som varit fördolt för dem. Det ligger alltså i bibliotekariens uppgift att lyfta fram dessa böcker som ett led i folkbildandet.

En annan del i folkbildningen är att biblioteket förväntas förse föreläsningstöreningar och studiecirkel med litteraturlistor och bredvidläsning. I den mån bibliotekariens tjänstgöringskvällar inte upptas av biblioteksarbete till alltför stor del, leder man studiecirkel. Bibliotekarien ses som en kulturarbetare i samhällets tjänst som har till uppgift att organisera olika kulturella engagemang i bibliotekets lokaler.¹⁰⁶ ”Man kan inte kräva att bibliotekarien i

---

¹⁰¹ Ibid, s. 7

¹⁰² Ibid, s. 28

¹⁰³ Klasson, Maj, (1997), *Folkbildning och bibliotek*, s 10

¹⁰⁴ Åberg, Åke, ”Folkbibliotek och folkbildning - mest förr men också nu”, *Boken åter i centrum*, s 36

¹⁰⁵ Åberg, Alf, *Biblioteken i bildningsarbetet*// Biblioteket och vi. - 1948 s. 13.

¹⁰⁶ Ibid, s 38

sin egenskap av bibliotekarie deltar aktivt i bildningsarbetet”, skriver Bengt Hjelmqvist i ”Biblioteket och vi” 1948. Allt beror på fallenhet och tid - om detta finns är det självklart att bibliotekarien deltar.¹⁰⁷ Sigurd Möhlenbrock är inne på liknande tankegångar i sin artikel ”Kontakt” samma år. På frågan om bibliotekarien måste vara en god folkbildare svarar han ja, i den mån bibliotekarien har en fullkomlig kännedom om bildningsarbetets metoder och mål. Däremot är det inte nödvändigt att varje bibliotekarie måste vara studiecirkelledare. Bildningssynpunkten ska dock bli den dominerande i hela yrkesgärningen, hävdar Möhlenbrock. Redan på utbildningsstadiet ska bibliotekarien komma i kontakt med bildningsarbetet såväl praktiskt som teoretiskt.¹⁰⁸

Sigfrid Leander talar i artikeln ”Boken och vi - det talade och tryckta ordet” om att bibliotekarierna är bokens och ordets tjänare, och framför en idé om att bibliotekarierna måste kunna mötas som ”fältarbetare” runt om i landet. Folkbildning, menar Leander, måste följa en vetenskaplig linje i sitt arbete; i likhet med arkeologi och etnologi måste folkbildning ses som vetenskap, om än i populär mening. Vi har andligt material att bygga av, nämligen böcker, talare och organisationer. Vad som krävs för att folkbildningsbygget ska kunna utföras är att biblioteksfolk, bildningskonsulenter och studieinstruktörer av olika slag går ihop och samarbetar genom konferenser och bildningsdagar.¹⁰⁹

I bildningsverksamheten hos biblioteken får man vara medveten om att det finns ett glapp mellan dåtidens folkbildare, som är självlärda och kommer från socialgrupp III, medan bibliotekarien vid denna tid är akademiker och kommer från socialgrupp I och II. Detta torde vara en orsak till att folkbildning och bibliotek så småningom glider isär. Praktiska orsaker är en annan aspekt, menar Åberg; bibliotekariernas arbetssituation, med många arbetskvällar på biblioteket och den svåra bokurvalsprocessen (före bibliotekstjänst sambindningslistor) som kräver böckernas färdigställande, gör att bibliotekarierna inte alltid orkar med att följa studiecirkel och föreläsningföreningar. Cirkelarna är missnöjda med att biblioteket inte köper in en bok i 20 exemplar eller lånar ut referensböcker, medan bibliotekarierna inte förstår att studiecirkelarna inte finner klassifikationssystemet lika självklart som de själva.

Framför allt beror skilsmässan på att båda parter utvecklas i olika riktning. Folkbiblioteken blir så småningom samhällets kultur- och informationscentral med nya arbetsfält som följd och hela tiden skyldighet att söka kontakt utåt. Att stödja folkbildarna ses inte som en absolut första prioritering, vilket får till följd att folkbildningsverksamheten känner sig försummad. Efter kriget centralstyrs bildningsverksamheten och cirkelarna ändrar karaktär; de bokkrävande cirkelarna i teoretiska ämnen blir färre och hobby- och språkcirkelarna blir fler.¹¹⁰

Bibliotekarieutbildningen

Så länge biblioteken sköts av frivilliga krafter som arbetar vissa timmar på ideell basis är kraven på speciell utbildning inte särskilt angelägen. Men vartefter verksamheten växer blir

---

¹⁰⁷ Hjelmqvist, Bengt, *Bibliotekets uppgifter och bibliotekariens* // Biblioteket och vi. - 1948, s. 23

¹⁰⁸ Möhlenbrock, Sigurd, *Kontakt* // Biblioteket och vi, 1948 s. 81

¹⁰⁹ Leander, Sigfrid, *Boken och vi - det talade och tryckta ordet* // Biblioteket och vi. - 1948, s. 23

¹¹⁰ Ibid, s 38-39

behovet annorlunda. Palmgren för i sitt förslag 1911 fram tanken att man bör ordna statliga kurser för personer som redan har anställning på folkbibliotek. Under 1910- och 1920-talen hålls kurser på olika håll i Sverige anordnade av bibliotekskonsulenterna.¹¹¹

Frågan om en gemensam utbildning för bibliotekarier har varit en lång följetong i bibliotekens historia. 1926 startar en permanent kurs i Stockholm som omfattar fyra månader. Liknande kurser ordnas 1928 och 1930, vardera om fem månader. Bibliotekskonsulenterna Knut Tynell är den som är utbildningsansvarig.¹¹²

Krigsutbrottet 1939 kräver inget avbrott; möjligen kan man känna av krigets kalla vindar 1940, då de manliga deltagarna blir inkallade till militärtjänstgöring och de kvinnliga eleverna sticker hjälmskydd till sina inkallade kamrater!¹¹³

1943 beslutar Skolöverstyrelsen att sökande till utbildningen ska ha en akademisk examen. Praktiktjänstgöring ska omfatta 6 månader och vara oavlönad, vilket leder till att många elever i stället för att få handledning utnyttjas som gratis arbetskraft.

I de folkbibliotekssakkunnigas betänkande och förslag från 1949 framgår att biblioteksutbildningen ska göras om till att gälla två elevutbildningar, en treårig för elever utan akademisk examen och en ettårig utbildning för akademiker. Den treåriga utbildningen är mer praktiskt inriktad på bibliotekssysslorna och i viss mån teoretisk vad gäller utlåningsteknik, katalogisering, klassifikation och användning av bibliografier och uppslagsböcker. Utbildningen ska pågå i vanliga bibliotek, medan den ettåriga utbildningen ska finnas i universitets- och högskolestäder.¹¹⁴

Detta förslag väcker en proteststorm från den fackliga Svenska folkbibliotekarietörelsen. Följande citat är talande för dess inställning: ”Den av sakkunniga föreslagna utbildningsplanen kommer att vidga klyftan mellan folkbiblioteken och de vetenskapliga biblioteken och försvåra samarbetet mellan bibliotek av olika typer. För en ny utredning talar även önskvärdheten av klart formulerade kunskapsprov för icke akademiker.”¹¹⁵ Även Sveriges allmänna biblioteksförening är mycket skeptisk och föreslår i stället en akademisk utbildning där ”bibliotekslära” bör få akademisk status. I riksdagen däremot behandlar man inte frågan.

1951 tillsätter Svenska folkbibliotekarietörelsen en egen kommitté med Knut Knutsson, stadsbibliotekarie i Stockholm, som ordförande. Man vill bilda ett biblioteksinstitut med utbildning för personal vid Stockholms stadsbibliotek. Utbildningen ska bygga på genomgången studentexamen och elevtjänstgöring om fyra månader. Men förslaget väcker inte gehör vid Folkbibliotekarietörelsens årsmöte 1952, där man för övrigt beslutar sig för att lämna Kommunaltjänstemannaförbundet och i stället organisera sig med SACO.

Sveriges allmänna biblioteksförening tar upp ärendet om utbildningsfrågan 1955 och en

---

¹¹¹ Fredén, Nils, ”Bibliotekarien får utbildning”, *Bibliotekarietörelsen i förändring : en vänbok till Ulf Dittmer, stadsbibliotekarie i Stockholm 1978-1986.*, s 16

¹¹² Tynell, Knut (1931), *Folkbiblioteken i Sverige: det svenska folkbildningsarbetet, del 1*, s. 237

¹¹³ Möhlenbrock, s. 56

¹¹⁴ SOU (1949: 28), s 87

¹¹⁵ Möhlenbrock, s. 34

utbildningskommitté lägger fram sitt förslag året därpå. Gemensam utbildning för folkbibliotekarier såväl som för bibliotekarier vid universiteten förespråkas, och Fil kand-examen ska kombineras med bibliotekskunskap vid Stockholms högskola. Nu vill man också låta utbildningen få akademisk status. Praktiken ska vara vid både universitets- och folkbibliotek.

Förslaget får kritik från bl a Skolöverstyrelsen och därmed sätter man punkt eftersom detta inte leder till något praktiskt resultat. Det ska dröja nästan ytterligare 10 år innan riksdagen tar beslutet att inrätta en bibliotekshögskola ”som av någon outgrundlig anledning förlades till Borås”.¹¹⁶

Greta Linder sammanfattar i sin skrift ”Folkbibliotekarieyrket” från 1955 i detalj utbildningens innehåll, och för att få en fördjupad bild av utbildningen vid denna tid har jag valt att redogöra för dess innehåll. Detta stämmer väl överens med den utbildning Wall genomför vid Stockholms biblioteksskola 1940.

Inträdeskravet till biblioteksskolan är akademisk examen och elevtjänstgöring. Detta är inte ett absolut krav i den utbildning som Wall genomgår; först 1943 fastställer skolöverstyrelsen att den som ska gå biblioteksskolan är tvungen att ha en akademisk examen.

¹¹⁷Rekommenderade ämnen för en teoretisk föreexamen är ämnen inom filosofiska fakulteten; en fil. kand. eller en fil. mag. för den som tvekar mellan lärar- och bibliotekariebanan. Litteraturhistoria och ett par moderna främmande språk är enligt Linder en lyckad bibliotekskombination. Andra ämnen, som exempelvis naturvetenskap eller en socialt betonad examen, anses vara ett lämpligt kompletterande inslag för att tillgodose en publik med skiftande intressen.¹¹⁸

Elevtjänstgöringen sker oftast vid avslutad examen men kan även göras parallellt med studietiden. Tiden omfattar 6 månader med 6-7 timmars daglig tjänstgöring vid central- och landsbibliotek och ett större stadsbibliotek. Eleven ska där oavlönad utföra löpande biblioteksarbete. Efter 4 månader får eleven vara med vid utlånings- och läsesalstjänst under högst 20 timmar i veckan. Dessutom ska eleven delta i allmänt folkbildningsarbete, främst inom studiecirkelarna. Löpande med elevtjänstgöringen ska en korrespondenskurs utföras som omfattar färdighet i klassifikation, katalogisering samt kännedom om bibliografier och uppslagsböcker. I kursen ingår även litteraturanvisningar för bok- och bibliotekshistoria, litteraturhistoria samt biblioteksorganisation och administration. Prov i dessa ämnen sker sedan vid biblioteksskolan.

Den statliga biblioteksskolan finns under dessa år i Stockholm och står under ledning av bibliotekskonsulenterna i Skolöverstyrelsen. Undervisningen pågår där i 6 månader fördelad på 20 timmar i veckan, med seminarier, övningar och föreläsningar. De viktigaste ämnesgrupperna är folkbibliotekets organisation och metod samt bokenkunskap med genomgångar av både skönlitteratur och facklitteratur. Övriga ämnen som ingår är bok- och bibliotekshistoria, barn- och ungdomsbibliotek (även skolbibliotek), folkbildningsarbetet, arkivväsen samt bokhandel och bokhantverk. Examinationer sker efter hand i de stora huvudämnena.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Ibid s. 61

¹¹⁷ Torstensson, Magnus, *Att analysera genombrottet*, s. 98

¹¹⁸ Linder, Greta, (1955), *Folkbibliotekarieyrket*, s. 15.

¹¹⁹ Ibid, s 18.

Katrineholms stads bibliotekshistoria - en kort historik

Först vill jag ge en beskrivning av vilket samhälle Katrineholm är och var. Katrineholms kommun ligger i Sörmlands län, sydost om sjön Näsaren. Idag har kommunen ca 32 300 invånare, inkluderat församlingarna Björkvik, Lerbo, Sköldinge, Floda, Stora Malm, Östra Vingåker och Julita. Katrineholm växte upp som knutpunkt för Östra och Västra stambanorna på 1860-talet och blev stad 1917. Katrineholm är, eller har åtminstone varit, en viktig järnvägsknut, industri- och handelsort. Idag har många nedläggningar skett främst inom verkstadsindustrin; Scania har flyttat sin verksamhet till Södertälje medan SKF Mekan AB och Ericson har skurit i sin verksamhet.¹²⁰

Om Katrineholms bibliotekshistoria är inte mycket dokumenterat. Vad som finns att tillgå är biblioteksprotokoll, verksamhetsberättelser och vissa tidningsartiklar i lokaltidningen samt en artikel i Biblioteksbladet från 1926. Hilding Hjelmberg¹²¹ berör bibliotekshistorien i stora drag i sin skrift om stadens historia.

Från Stora Malm till tornrummet vid Västra skolan

Området vid Stora Malm har en historia som rör sig ända tillbaka till stenåldern och utgör grunden för Katrineholms historia. Man har hittat lämningar som vittnar om bofast befolkning för ca 5 000 år sedan, bl a i Mogetorp och Östra Vrå.

Där har även funnits ett bibliotek, men när det uppkommer är inte känt. Däremot vet man att böckerna från Stora Malms sockenbibliotek får bilda stommen till det som sedermera skulle bli Katrineholms stadsbibliotek. Det framgår av biblioteksbladet att man 1905 inrymmer ett litet rum i folkskolan, med 4 m² golvyta. Skolan är Västra skolan och rummet ett litet tornrum i ett stenhus intill skolan som uppförts 1899. Expediering sker via en lucka i väggen och man har öppet tre kvällar i veckan. Utlåningsfrekvensen är förhållandevis hög; 70 - 80 band per kväll. Mot slutet av verksamheten har man närmare 1800 band.

Två rum vid Storgatan 23

Det blir så småningom olidligt i dessa trånga lokaler, och 1918 flyttar verksamheten till en tvårumslägenhet i Oppunda härads banks fastighet på Storgatan 23. Samtidigt bildas en förening med namnet "Föreningen för Katrineholms stadsbibliotek", som med medel från staten driver biblioteksverksamhet. Året innan, 1917, har municipalsamhället blivit stad. Verksamheten pågår i sex år och inbringar gåvomedel och medlemsavgifter, och Katrineholms stad beviljar också anslag till verksamheten. Böckerna tillhör på så vis stadens egendom och därmed övergår bokbeståndet automatiskt i stadens ägo. Utlåningsfrekvensen stiger och tvårumslägenheten blir allt trängre. Samtidigt kämpar Arbetarrörelsens bibliotek med samma problem, eftersom deras boksamling är inrymd i ett litet krypin i Folkets hus. Godtemplarbiblioteket har hela sitt bestånd om 500 band förvarat dels i ett litet skåp, dels i ett par mindre lådor, inplacerade i ordenslokalen och svåråtkomliga. Cirkelrörelsen hämmas också i sin utveckling av brist på lokaler. Med nöjesskatten 1920 är stadens myndigheter ense om att man med dessa medel vill lägga grunden för ett gemensamt bibliotek med nödvändiga

---

¹²⁰ *Stora Fokus*, del 7, s. 232

¹²¹ Hjelmberg, Hilding, *Katrineholm: Mellan två världskrig*, s 70-75.

utrymmen. 1923, när den kommunala mellanskolan flyttar till nya lokaler, låter man renovera den kommunala fastigheten, och 1924 kan biblioteket flytta in i övervåningen i lokalen. I nedervåningen ska fattigvårdsstyrelsen, barn- och pensionärsnämnderna hålla till. Tanken om ett gemensamt bibliotek sträcker sig bara till att stadsbibliotekets boksamling placeras i den större salen och ABF:s i den mindre, med en vestibul emellan.

Sammanläggningen 1925

1924 tillsätts en sakkunnig sjuannakommitté för att se över möjligheterna för en konsolidering av biblioteksverksamheten i staden. Resultatet leder till en sammanslagning av ABF:s och godtemplarnas bibliotek med det kommunala. Den 3 oktober 1925 invigs biblioteket som då består av 5 000 band. ABF och godtemplarna ska sköta sina inköp med intimt samarbete och samråd med bibliotekets styrelse för att undvika dubbleringar. Styrelsen består av sju personer; tre från stadsfullmäktige, två från ABF, en från godtemplarna och en från föreläsningföreningen. Alla böckerna katalogiseras med kort och för statistikens skull har bokkorten tre olika färger, en för varje bibliotek. Bibliotekariefrågan löses så att fil kand Ivan Karlsson tjänstgör varje kväll, medan bibliotekarie Signe Öström från det tidiga stadsbiblioteket och Elof Andersson från ABF tjänstgör varannan kväll.

Trånga lokaler

Det framgår av redogörelsen i biblioteksbladet 1926¹²² att bibliotekslokalerna inte är tillfredsställande och att man redan 1926 önskar en egen byggnad för biblioteket med fulla resurser, samt att en person ska kunna ägna sig fullt ut åt bibliotekets skötsel. Dessa önskemål om en egen biblioteksbyggnad kommer tyvärr aldrig att verkställas inom den ram som min historiska period omfattar. I stället är det häpnadsväckande att läsa hur biblioteket kämpar på i trånga lokaler; uppfinningsrikedomen över hur man med små medel ska få plats med den bokflod som genom åren bara ökar - från 5000 band när man flyttar in 1926 till 37.500 band när man 1960 äntligen får nya lokaler. Här nedan följer en mer detaljerad kronologisk redogörelse för lokalfrågan och bibliotekets utveckling mellan åren 1926 och 1960. 1927 får man del av två rum i nedre botten där fattigvårdsstyrelsen haft sina lokaler, och 1928 flyttar barn- och ungdomsavdelningen dit.

Årsskiftet 1930-31 skriver ABF över sitt bibliotek till kommunen och 1933 övergår även Godtemplarnas bibliotek till kommunal ägo. 1931 får biblioteket ytterligare två rum till sitt förfogande i nedre botten, där man inrättar bokmagasin och arbetsrum åt bibliotekarien. Wall sammanfattar utseendet på följande vis:

”Jag minns interiören mycket väl. Det var svarta bokhyllor, en hög leverfärgad panel, svart disk och svarta bord. På väggarna hängde gamla fotografier i svarta ramar. Det var en föga lockande miljö, men till sitt innehåll var biblioteket gediget, och Katrineholm stod sig väl i konkurrensen med andra städer av samma storlek.”¹²³

1935, efter en inspektion av bibliotekskonsulenten Tynell, tillsätts en kommitté för att utreda det akuta lokalbehovet, och först 1937 får biblioteket ett anslag för att konsultera en arkitekt i frågan.

---

¹²² *Katrineholms stadsbibliotek //BBL, 1926:1, s. 187.*

¹²³ *K-G Wall - bokmal och naturvän: han slutar efter 33 år bland böckerna//Katrineholms-Kuriren 10/30 1975*

Förslaget ”Gröna Kullen”

1938 kommer tanken att göra kommunens skyddsrum ”Gröna Kullen” till bibliotek, och 1941 är ritningarna färdiga till denna tänkta biblioteksörelse under jord. Biblioteksstyrelsen avböjer dock bestämt förslaget med motiveringen att det av praktiska skäl inte skulle fungera. Dels för att skyddsrummet skulle behöva utrymmas för att återgå till skyddsrum i krigstider, och dels för att personer som gamla och handikappade skulle ha svårt att ta sig dit.¹²⁴

Hyllor framför fönstren

1940 är utlåningssiffrorna större än någonsin och bokbeståndet fortsätter att öka. 1943 lägger biblioteksstyrelsen ett förslag till drätselkammaren om omorganisation. Nu tvingas hyllorna placeras framför fönstren för att få plats, vilket gör att dagsljuset utestängs.

Först 1947 godkänner stadsfullmäktige anslag till en ombyggnad. Övervåningen görs om till vuxenavdelning och diskarbetet utförs i vestibulen. Bakom den får ett ytterst primitivt bokmagasin plats. I nedervåningen har barn- och ungdomsavdelningen utökats med mindre rum och även där tillkommer en disk i vestibulen. Läsesalen för vuxna får även den inrymmas på nedre botten. På det hela taget förefaller det som om den sk ”ombyggnaden” resulterar i en omflyttning och uppfräschning med färg, tapeter och nya lampor, men utrymmet ökar bara från 210 till 250 kvm. Det är här musiksamlingen gör sitt inträde.

”Resultatet blev så pass hyggligt, att det bl a kom att studeras av dåvarande biblioteksskolan som exempel på vad man i det kärva läget kunde åstadkomma med enkla medel. Utlåningen ökade, och 1954 kunde man för första gången notera över 100 000 lån.¹²⁵

Så säger Wall om utbygganden och restaureringen i en artikel i lokaltidningen 1975.

Flytten upp på vinden

1951 tvingas man flytta upp på vinden för att få 170 hyllmeter till bokmagasin, men eftersom smuts och damm tränger igenom springorna i taket får masonitskivor läggas som tak på hyllorna för att skydda böckerna. Den ena kollegan har ett minne från tiden i dessa lokaler:

”Det var två våningar, på övervåningen var det barnavdelning och läsesal och arbetsrum. Och så var det en trappa till övervåningen och dit var det en del som inte orkade gå utav gamla och hjärtsjuka, utan de fick stanna nedanför trappan. Jag vet en tant som sa till mig: ’Kan inte fröken hämta lite åt mig, jag klarar inte den här trappan!’. På övervåningen var det alltså två större salar, en för fack och en för skön, och så var det liksom en liten hall där ute där utlåningsdisken stod och bakom den fanns ett närmagasin. På vinden hade vi det stora magasinet, det var iskallt på vintern, det snöade in och på sommaren var det så hett så man knappast kunde gå in dit.”¹²⁶

Biblioteket hos folktandvården

Fortfarande drömmer man om en egen byggnad för biblioteket, men det ska dröja till modern tid innan biblioteket får en sådan. Det erbjudande som står till buds för biblioteket är att få

---

¹²⁴ Biblioteksprotokoll 25/2 1952 § 192

¹²⁵ Katrineholms-Kuriren 10/30 1975

¹²⁶ Intervju med Walls kollegor 17 oktober 2001

plats i ett nybyggt projekt som börjar planeras 1954. Detta byggnadsprojekt ska rymma tandpoliklinik, affärslokaler och bostäder, och i bottenvåningen ska biblioteket få plats. Först är biblioteksstyrelsen tveksam eftersom man inser att någon eventuell framtida utbyggnad inte är möjlig, men eftersom det i andra avseenden finns fördelar tackar man ja till förslaget. Byggnadsarbetet börjar 1958, och 12 juli 1960 kan man öppna lokalerna för allmänheten. Den här lokalen på Djulögatan rymmer ungefär tre gånger så stor yta som tidigare. I dessa lokaler kommer Wall att vara kvar till sin pension 1975.

1971 sker en kommunsammanslagning och bibliotekssystemet blir helt nytt. Stadsbiblioteket på Djulögatan blir huvudbibliotek och delkommunernas bibliotek blir filialbibliotek. Wall är en varm förespråkare för bokbussen som här börjar diskuteras.

”Jag har blivit mer och mer övertygad om att en bokbuss här som på andra håll skulle lösa många problem och ge rättvisare kulturutbud. Huvudbibliotekets resurser skulle kunna föras ut på landsbygden och centralortens ytterområden skulle också få bättre service. Inte minst skulle det vara betydelsefullt för barnens skull. Många bor numera så långt från huvudbiblioteket att de sällan eller aldrig kommer dit.”¹²⁷

En annan mobil service som biblioteket arbetat på är Sjukhusbiblioteket som börjar i blygsam skala på Kullbergsska sjukhuset 1945. Nu har verksamheten ökat till att omfatta Karsuddens sjukhus och ålderdomshemmet Furuliden. 1975 har biblioteket 1,5 bibliotekarietjänst till sjukhusverksamhet.

Det skulle i slutet dröja ända till 1989 då biblioteket får en helt egen byggnad, i anslutande tillbyggda fastigheten på Djulögatan, men då hade Wall slutat som stadsbibliotekarie för länge sedan.

Jämförande statistik

Här nedan följer några siffror på bokbeståndet under åren 1945, 1950, 1955 och 1960. Längre fram än så finns inte uppgifter på i Biblioteksbladet. Städerna Lidköping, Vänersborg, Alingsås och Skellefteå är jämförbara i storlek med Katrineholm. Uppgifterna är hämtade från Biblioteksbladet under rubriken ”Svenska stadsbibliotek” åren 1946, s. 296, 1951, s. 280, 1956, s.709 och 1961, s. 704. Folkmängden baseras på åren 1946, 1951, 1956 och 1961.

År	Stad	Folkmängd	Bokbestånd	Bokbest/inv
1945	Katrineholm	12 593	22 361	1,7
	Lidköping	13 025	10 496	0,8
	Vänersborg	14 591	17 169	1,1
	Alingsås	11 067	21 361	1,9
	Skellefteå	12 209	11 070	0,9

¹²⁷ Ibid

1950	Katrineholm	14 492	28 257	1,9
	Lidköping	14 542	14 683	1,0
	Vänersborg	15 655	20 991	1,3
	Alingsås	12 783	24 922	1,9
	Skellefteå	14 065	14 043	0,9
1955	Katrineholm	16 613	32 249	1,9
	Lidköping	15 767	19 504	1,2
	Vänersborg	17 338	30 525	1,7
	Alingsås	16 665	31 344	1,8
	Skellefteå	20 821	18 889	0,9
1960	Katrineholm	19 015	37 504	1,9
	Lidköping	16 853	27 982	1,6
	Vänersborg	18 491	39 811	2,1
	Alingsås	17 546	36 700	2,1
	Skellefteå	22 730	32 751	1,4

Här kan man tydligt se att bokbeståndet ökar liksom folkmängden i städerna. Katrineholm har en procentuell bokökning från 1945 till 1960 på 67 %. Lidköping har ökat med hela 166 %, Vänersborg med 131%, Alingsås med 70%, medan Skellefteå har en kraftig ökning på 196%.¹²⁸

Här nedan visar tabellen jämförande utlåningssiffror med samma år och städer. Uppgifterna är hämtade från samma källa.

År	Stad	Folkmängd	Utlåning	Utlånade band/inv
1945	Katrineholm	12 593	54 260	4,33
	Lidköping	13 025	35 231	2,70
	Vänersborg	14 591	38 878	2,74
	Alingsås	11 067	64 859	5,86
	Skellefteå	12 209	26 070	2,16
1950	Katrineholm	14 492	72 973	5,04
	Lidköping	14 542	31 963	2,20
	Vänersborg	15 655	57 548	3,67
	Alingsås	12 783	65 266	5,11
	Skellefteå	14 065	27 357	1,95

¹²⁸ Svenska stadsbibliotek, //Biblioteksbladet, 1946, s. 296, 1951, s. 280, 1956, s. 709, 1961, s. 704.

1955	Katrineholm	16 613	110 698	6,66
	Lidköping	15 767	68 657	4,35
	Vänersborg	17 338	99 028	5,71
	Alingsås	16 665	70 524	4,23
	Skellefteå	20 821	56 345	2,71
1960	Katrineholm	19 015	111 382	5,86
	Lidköping	16 853	79 764	4,73
	Vänersborg	18 491	94 358	5,10
	Alingsås	17 546	68 076	3,88
	Skellefteå	22 730	104 243	4,59

Tabellen visar att Katrineholm redan från början (1945) har höga utlåningssiffror i förhållande till folkmängden. Jämfört med de andra städerna ligger Katrineholm väl till också då det gäller utlåningstalet per invånare; åren 1955 och 1960 har Katrineholm utlåningssiffror på 6,66 och 5,86 per invånare, vilket är betydligt högre än de andra städerna. Under de 15 åren från 1945 till 1960 ökar Katrineholm också sin utlåning med inte mindre än 105 %!

En annan tabell visar förhållandet mellan utlåningen av facklitteratur, skönlitteratur och barn- och ungdomslitteratur. Uppgiften är från samma källa som ovan. Siffrorna visar att utlåningen av skönlitteratur är störst, och det är överlag ganska jämnt mellan städerna.

År	Stad	Total utl.	Facklitt. För vuxna	Skönlitt. För vuxna	Böcker för barn o ungd
1945	Katrineholm	54 260	19%	50%	30%
	Lidköping	35 231	17%	86%	14%
	Vänersborg	38 878	14%	46%	38%
	Alingsås	64 859	13%	61%	25%
	Skellefteå	26 070	17%	65%	17%
1950	Katrineholm	72 973	20%	40%	39%
	Lidköping	31 963	16%	65%	17%
	Vänersborg	57 548	17%	49%	33%
	Alingsås	65 266	16%	25%	58%
	Skellefteå	27 357	18%	67%	13%

1955	Katrineholm	110 698	19%	40%	40%
	Lidköping	68 657	18%	51%	29%
	Vänersborg	99 028	17%	44%	38%
	Alingsås	70 524	16%	52%	31%
	Skellefteå	56 345	25%	62%	11%
1960	Katrineholm	111 382	25%	41%	32%
	Lidköping	79 764	29%	41%	29%
	Vänersborg	94 358	21%	49%	29%
	Alingsås	68 076	18%	53%	27%
	Skellefteå	104 243	20%	49%	29% ¹²⁹

Wall som stadsbibliotekarie

I det här avsnittet får vi möta chefen, samlingsbyggaren, inköparen och folkbildaren Wall. Här ges en bild av hur Wall är som chef och vilka metoder han eftersträvar för att bygga upp sitt bibliotek. Dessutom förmedlas hans syn på litteraturen och den uppgift som han förknippar med att representera ett kulturarv och upplysa människor.

Chefen

18 januari till 30 maj 1940 går Wall Skolöverstyrelsens utbildning av bibliotekspersonal i Stockholm under ledning av Knut Tynell. Under denna kurs får han lära sig praktiska övningar i katalogisering, klassifikation, kännedom om handböcker och bibliografier samt bokurval och bokbedömning. Sin praktik genomgår han något tidigare, dels vid Eskilstuna centralbibliotek en månad 1935 och fyra månader 1937, och dels vid Stockholms stadsbibliotek under tretton veckor vintern 1938-39. Därefter och däremellan vikarierar han i perioder 1938 vid Eskilstuna centralbibliotek och är timtjänstanställd vid Stockholms stadsbibliotek. Wall får även i uppdrag att katalogisera västra Vingåkers sockenbibliotek, vilket pågår i korta perioder från 1939 till 1941.

1941 börjar Wall som biblioteksassistent i Katrineholm. Dåvarande chefen Ivan Karlssons bortgång medför behov av en ersättare. Biblioteket utlyser två tjänster; en som biblioteksassistent och en som stadsbibliotekarie. Wall är en av c:a 20 personer som söker stadsbibliotekarietjänsten, men han söker även assistenttjänsten. Enligt Per Marner är tillsättningen inte helt okomplicerad; Wall är ung och har egentligen inte tillräckligt med tjänsteår enligt den tidens normer. Enligt Ragnar Thoursie får Wall stöd av rektor Johannes Stenberg. Här är Thoursies minnesbild av tillsättningen:

”Rektor för den kommunala realskolan då och under många år var Joh. Stenberg, intellektuellt och moraliskt en stöttepelare i den unga staden. Antagligen var han ledamot av biblioteksstyrelsen vid tillfället i fråga eftersom han engagerade sig i tillsättningsfrågan. Vad och på vilket sätt han fick reda på något om KG:s ”litterära engagemang”

---

¹²⁹ Ibid

(som kritiker?, hans kontakter med 40-talisterna?) vet jag inte, bara att det spelade en avgörande roll. Jag antar att den framsynte rektor Stenberg som ny stadsbibliotekarie gärna ville ha en man med dörren öppen utåt landet och till efterkrigstidens nya kulturella strömningar.”¹³⁰

Enligt biblioteksprotokollet vid sammanträdet med styrelsen för Katrineholms stadsbibliotek den 16/5 1944 är Stenberg vice ordförande, så Thoursie har rätt i att han är ledamot av biblioteksstyrelsen vid tillsättningen. Till sist får Wall tjänsten och enligt biblioteksprotokollet är beslutet att anställa Wall som stadsbibliotekarie enhälligt.

Den 1 september 1944 tillträder Wall stadsbibliotekarietjänsten och blir kvar där till sin pension 1975. Att vara chef för biblioteket är någonting nytt och ovant. Detta uttrycker Wall om sina första år som stadsbibliotekarie:

”I och med att jag fick det här fick jag för första gången en chefsbefattning, och det måste jag ju säga då att det hade jag ingen erfarenhet av.../ jag tror att jag säkert kunde vara småaktig helt enkelt, så jag hade ju hela tiden det där att i en chefs uppgift låg att hålla ett öga på de underordnade.”¹³¹

Så småningom blir Wall dock alltmer van vid att hantera biblioteket och personalen; detta faktum poängteras av många av varandra oberoende källor, och av den ”småaktighet” som Wall självkritiskt drar sig till minnes märks ingenting då man lyssnar på medarbetarna. Walls kollegor framhåller att han var en idealisk chef och beskriver närmast med vördnad hur Walls kunskap och goda minne är till gagn för bibliotekets utveckling, och boksammanträdena fylls även av intressanta och lärda utvecklingar.

En medarbetare under stadsbibliotekets uppbyggnadsperiod är Kerstin Larsson, som under åren 1949 - 1956 har Wall som chef. Hon skriver i ett långt och entusiastiskt brev till mig att hon redan under en studieresa till Katrineholm, arrangerad av Biblioteksskolan, får ett så positivt intryck av den nye bibliotekschefen att hon beslutar sig för att söka en nyinrättad tjänst i Katrineholm. På frågan hur biblioteket fungerar under Walls ledning ger Larsson en bild av kompetent arbetsledning men bristande materiella resurser:

”Jag tyckte nog att han gjorde bästa möjliga av den situation som vi delade med många bibliotek av den storleksordningen vid tiden för min tjänstgöring (1949 - 56). Lokalen i ett gammalt f d skolhus omfattade två våningsplan: bokbestånd med utlåning och information 1 tr. upp. I gatuplan läsesal, barnavdelning med ett slags arbetsrum i anslutning, även disponerat av ABF. Och slutligen chefsrummet som verkligen inte kunde skyta med komfort. Jag hade all möda att hålla mig kvar i K.-G:s vingliga stol när jag chefade under hans semestrar. Efter vad jag minns var telefonen placerad på en låda på golvet.”

Utgångsläget är alltså magert, men Larsson betonar att Wall går klokt till väga genom att utveckla verksamheten steg för steg. Hon nämner bl a sagoaftnar för barn och utlåning från bokvagn på Kullbergsska sjukhuset. Som personalansvarig beskrivs Wall som prestigelös, flexibel och befriande osnobbig, och när det gäller Walls sakkunskap är Larsson fylld av respekt. Denna respekt tycks hon dela med många andra - Larsson citerar t ex ett s k ”Meddelande” till regionen från länsbiblioteket i Eskilstuna, där Wall avtackas i samband med pensioneringen, där följande karakteristik ges:

”Sitt stora bokliga kunnande har han lagt ned på att skaffa Katrineholms bibliotek ett verkligt fint bokbestånd. Särskilt gäller detta skönlitteratur, konst, litteratur om Sörmland och musikalier. (...) Säkert kommer personalen att sakna hans stimulerande och associationsrika inlägg på bokinköpsmötena.”

---

¹³⁰ Brev från Ragnar Thoursie 8/11 2002

¹³¹ *Katrineholms stadsbibliotek* // BBL, 1926:1, s. 187.

Det är många positiva ord om Wall, men även med den bästa chef uppstår motsättningar. För att nyansera bilden av Wall som chef kommer här en annan sida som visar på en mer kritisk syn på biblioteket och boksortimentet. När Per Marner tar över som chef efter Wall är hans första uppfattning att biblioteket håller fast vid gammaldags rutiner och att inte mycket har förändrats nämnvärt:

”För det första var det ett bibliotek som gått på samma spår i många år, det var väldigt starkt präglad av K.-G/.../dels så var det konservativt, jag kom från bibliotekshögskolan 1968/.../elevkåren bestod av överlevda studenter ifrån 60-talet, det var mycket Mikael Wiehe och Hoola Bandoola band, så jag kom ju hit med en helt annan inriktning, och då var det ett mycket, mycket låst och stängt bibliotek/.../Det var ett klassiskt bokbestånd, kolossalt gediget, det var det ingen tvekan om, det var tyvärr en väldigt stor slagsida mot C (religion)/.../ Sedan var det ett humaniorabibliotek, det var det ingen tvekan om.”¹³²

Ur Marners perspektiv med den bakgrund han kommer ifrån har biblioteket stagnerat och gått i samma spår i många år. Biblioteket har inte arbetat med att marknadsföra sig utåt; han upplever det låst och stängt. Av kollegorna framgår att biblioteket inte arbetar så mycket med reklam, och att marknadsföring knappast är något som Wall direkt eftersträvar:

”Jag vet att jag hade ansvar för att sätta upp böckerna snyggt och så där, så jag började vända på boken så att omslaget syntes lite mer. Då vet jag att K.G sa en gång: ‘Hördu, det där var nog inte så dumt ändå!’ Han hade nog lite emot det från början, men sen insåg han att det där skulle nog locka folk.”¹³³

Kollegorna framhåller också att det inte låg i tiden att tala så mycket om PR och reklam. En PR-åtgärd tycker de dock att det var att biblioteket var så välskött. Detta tycks också vara en allmän uppfattning; att biblioteket har ett fantastiskt bokbestånd och att man som student i hög grad finner det man söker. Kerstin Ekmans brev talar om hur mycket nytta och glädje av sortimentet hon har under sin studietid:

Men det som betydde så mycket för mig var att biblioteket omfattade alla klassiker man rimligtvis kunde läsa och önska sig /.../ i grunden var bibliotekets bokbestånd uppbyggt med tanke på att representera ett kulturarv och det var där jag gjorde bekantskap med verk som Thomas Manns Joseferie, Galsworthys Forsytesaga och Roger Martin du Gards Släkten Thibault.”¹³⁴

Och enligt kollegorna finns det en generositet gentemot låntagarna. Att rutiner kan ändras för att låntagarna ska få sin bok:

Det hände ju att det kom in någon och frågade efter en viss bok då, och den var inte färdigställd, då minns jag att då fick man låna ut den mot ett kvitto. Många bibliotek skulle ju aldrig göra... det ska vara strikta regler, och det ska vara färdigställt, den får vänta. Och det hände ju inte så ofta så att det var ett problem, men det var ibland alltså de kom och frågade, och det var så roligt att gå och hämta boken då för man hade sett den då den låg i något skåp. Och aldrig att K.-G skulle protesterat mot det, den gjordes i ordning när den kom tillbaka då, det fanns undantag mot låntagarna, det tycker jag var så härligt.”¹³⁵

Ändå framhåller kollegorna vid intervjutillfället att ”Katrineholmarna inte har uppskattat Wall efter förtjänst”. Per Marner tror till stor del att det beror på Walls icke utåtriktade karaktär; han är inte folklig utan den lärde bibliotekarien med en vid bokkunskap som håller en viss distans till människorna. Enligt Marner är han tillbakadragen, han arbetar på

---

¹³² Intervju med Per Marner 18/10 2002

¹³³ Intervju med Walls kollegor 17/10 2002

¹³⁴ E-brev från Kerstin Ekman 24/10 2002

¹³⁵ Intervju med Walls kollegor 17/10 2002

biblioteket och har sina litterära kontakter någon annanstans, och han deltar inte i någon föreningsverksamhet som Frimurarna eller Odd Fellows.

I ett brev till mig redogör Kerstin Ekman för minnena från sin uppväxt i Katrineholm, och den bild hon har av stadens bibliotekarie:

”...den mycket lärde och skicklige K-G Wall var stadsbibliotekarie i Katrineholm när jag växte upp. Att han skrivit om Eliot, Goethe och Vennberg visste jag förstås ingenting om då. Jag hade bara stor respekt för hans tysta och fina väsen.

Enligt kollegorna älskar Wall att möta låntagarna och samtala om böcker. Han sitter i upplysningen på regelbundna tider. Att människor känner en stor respekt för Wall och hans bildning framgår av kollegornas intervju, då de uttrycker att de känner en viss underlägshet gentemot hans litteraturkännedom. Alltså en kombination av respekt, distans och fascination över Walls person och kunskaper.

Samlingsbyggaren

Redan på fyrtioalet börjar Wall systematiskt bygga upp en samling litteratur om Sörmland. Genom denna tidiga satsning har biblioteket fått ett rikt sortiment av bl a äldre topografi, som uppskattas av alla lokalhistoriskt intresserade.¹³⁶ Per Marner beskriver samlingens ursprung och karaktär så här:

”När diskussionen kring lokalsamlingarna kommer, dvs att de ska finnas, åker K.-G. på en sådan här konferens eller är med på den här diskussionen om lokalsamlingarna, och det är väl där han tar initiativet till att skapa den här samlingen som ju blir hans lilla skötebarn under många år som gör att vi har en samling här nere som är unik för ett sådant här bibliotek. Det mesta som är tryckt om västra Sörmland finns praktiskt taget överkomligt i det här biblioteket/.../ så utpräglat tidigt som det fanns här i Katrineholm det tror jag inte något annat bibliotek av den här klassen har.”¹³⁷

Från 1947 har jag hittat en artikel i ”Biblioteket och vi” av Britta von Zweigbergk om uppbyggnaden av folkbibliotekens lokalhistoriska samlingar. Att det funnits liknande samlingar vid centralbiblioteken kan man förmoda, men vad gäller folkbiblioteken kan man nog säga att Wall är tidigt ute vid uppbyggnaden av Sörmlandssamlingen. Här nedan vill jag försöka redogöra för uppbyggnadsförslaget som det framstår i artikeln och på så vis öka förståelsen för det bibliofila arbete som Wall uträttar vid uppbyggnaden av Sörmlandssamlingen.

Vad som framgår av artikeln är rent praktiska förslag till vad man bör skaffa till en hembygdssamling. Allt i bokform är en naturlig början på uppbyggnaden av lokalsamlingar anser Zweigbergk, men inget tryck är för smått eller obetydligt för att om möjligt ge en så rik eller mångfacetterad bild av bygden genom tiderna. En tillgång vid den här typen av uppbyggnad är en bibliotekarie med ett stort bibliofilt intresse, enligt författaren. Topografiska bibliografier kan vara till hjälp om de finns att tillgå. Av grundläggande betydelse är studiet av kartor, och av lika stor vikt är traktens topografi, historia, fornminnen, religiösa och sociala förhållanden som arbetsliv, folkmål, folkdiktning och folkmusik m m. Skönlitterära alster om bygden och lokala småtryck, årsberättelser, minnesskrifter från föreningar, skolor och kommunala institutioner, allt som berör bolag, banker, affärs- och

---

¹³⁶ Katrineholms-Kuriren 30/10 1975

¹³⁷ Intervju med Per Marner 18/10 2002

industriföretag, politiska föreningsstadgar osv... Till och med inbjudningar, program till festligheter, utställningar och möten bidrar till att vidga bilden av lokalbygden, menar Zweigbergk. Tidningspressen är utan tvekan den viktigaste källan för en lokalhistorisk samling. Den otryckta hembygds litteraturen som inkluderar bevarandet av brevsamlingar, protokoll, räkenskapsböcker, gårdshandlingar m m är också betydelsefull. Slutligen hävdar Zweigbergk att varje folkbibliotek bör göra till sin hederssak att ha en så fullständig samling som möjligt att erbjuda sina låntagare.¹³⁸

Vad gäller uppbyggnaden av Katrineholms hembygdssamling sker denna successivt genom donationer och bibliotekariens ihärdiga insamlande.

1952 får Sörmlandssamlingen ett kraftigt tillskott genom inköp från Grönkvists bibliotek. 1953 finns ingen plats för böckerna på bibliotekets ordinarie yta, och Wall ber biblioteksstyrelsen om att få ett litet arbetsrum intill barnavdelningen disponibelt för Sörmlandssamlingen.¹³⁹ När biblioteket 1960 flyttar till nya lokaler på Djulögatan får Sörmlandslitteraturen ett eget rum. Rariteter och dyrbara tryck visas då upp i en glasmonter:

”Rariteter? - Ja, vad sägs om tryckta likpredikningar från barocktiden över högreståndspersoner från trakten. - Predikningar som ofta är av en längd som, enligt bibliotekarie Wall ‘måste ha utgjort ytterligare en hård prövning för de efterlevande...’ En predikan över grevinnan på Säfstaholm upptar 170 tryckta sidor.”¹⁴⁰

Samlingen finns idag kvar på det nya biblioteket som invigdes 1989; där har böckerna fått ett stort, ljus och vackert rum, och på väggen sitter ett fotografi av K.-G. Wall.

Wall bygger också upp en samling av gamla barnböcker, av vilka många är originalupplagor och verkliga rariteter. Inköpen görs punktvis vid olika tillfällen och under många år från början av 1940-talet. Vissa exemplar skänks även till biblioteket, som t ex det första numret av barntidningen ”Jultomten” från 1891. Barnböcker från så långt tillbaka som 1700-talet och fram till 1920-talet finns med i samlingen. Där återfinns bl a *Folkskolans läsebok* i förstahandsupplaga, Jenny Nyströms *Barnkammarens bok* från 1882 och ett mycket fint exemplar av Otilia Adelborgs *För mamma och småttingarne* från 1885. Flera andra böcker av Otilia Adelborg finns också, bl a *Blomsteralfabet* från 1893 och *Blomstersiffror och rim* från 1894. Av Elsa Beskow har biblioteket hennes andra bok, *Barnen på Solbacka*, med motiv från hennes barndoms somrar i Sörmland.¹⁴¹ Denna samling ger besökaren möjlighet till en vandring genom barnböckernas utveckling och skildrar verkligen sin tid.

Konstsamlingen är också något som Wall bygger upp och är lika intresserad av som de andra samlingarna, framhåller kollegorna:

”Det kom hit en lärare från Stockholms högskola/.../hon kom år efter år och ledde kurser i konsthistoria, och hon beundrade vår konstavdelning.”¹⁴²

Wall bygger upp denna konstsamling på samma systematiska vis som resten av biblioteket.

---

¹³⁸ Zweigbergk, Brita von, *Folkbibliotekens lokalhistoriska samlingar*// Biblioteket och vi. - 1947 s 24-29

¹³⁹ Biblioteksprotokoll från den 20/8 1953

¹⁴⁰ *Biblioteket inte bara böcker...*// Katrineholms-Kuriren 6/10 1962

¹⁴¹ *Även ett bibliotek kan ha en hobby...I Katrineholm är det klassiska barnböcker*// Katrineholms Kuriren 6/6 1978

¹⁴² Intervju med Walls kollegor 17/10 2002

Musikbibliotekarien

Vid ombyggnaden 1947 får biblioteket mer utrymme och Wall anskaffar då en samling musikalier. Första året lånas 700 noter ut, fem år senare har utlåningen ökat till 1 800 noter. Det visar sig vara en bra satsning och biblioteket fortsätter därför på den banan. Wall har under tiden ett gott samarbete med den dåvarande kommunala musikledaren, Lennart Lundén.¹⁴³

Bland de många områden där Wall gör stora insatser i biblioteksvärlden märks också arbetet med att bereda plats för musiken. Eftersom man redan 1947 kan man låna hem noter från Katrineholms stadsbibliotek¹⁴⁴, och mycket tack vare Walls försorg ska Katrineholm bli en pionjärstad för musikens intåg i biblioteksvärlden. Sina erfarenheter och sina tankar delar Wall med sig av i en lång artikel i Biblioteksbladet, betitlad *Musikalier i folkbiblioteken*¹⁴⁵. Denna tar upp den grundläggande frågeställningen om vad en musikavdelning på ett folkbibliotek egentligen bör omfatta, och Wall föreslår en indelning i tre olika etapper.

Under den första etappen bör man bygga grunden med ett notmaterial som Wall kallar ”hemmusik” - här handlar det om att ge musikalisk allmänbildning och då koncentrera sig på de vanligaste instrumenten som piano och fiol, som många amatörer kan behärska.

Etapp två inriktar sig på enklare kammarmusik. Wall menar att det fortfarande rör sig om ”hemmusik”, men nu i utvidgad form för fler instrument. Genom samarbete med exempelvis musikskolan ska man här kunna nå vidare.

Den tredje etappen i Walls tänkta utveckling innebär en mer exklusiv målgrupp; ett litet fåtal musikutövare med avancerad svårighetsgrad på materialet. Hur långt man kan gå i denna etapp är främst en fråga om vilka resurser och vilka klienter varje bibliotek har, skriver Wall, och han för sedan ett resonemang som jag gärna vill citera:

”Ett folkbibliotek är ett universalbibliotek i miniatyr, det skall tillgodose alla rimliga intressen, och då är det önskvärt att det råder ett visst jämviktsförhållande mellan urvalen på de olika avdelningarna. Eftersträvar man en sådan balans, kommer den att få bestämma takten även vid anskaffningen av musikalier. Om man t. ex. på det filosofiska området anser sig böra ha låt oss säga La Rochefoucauld och La Bruyere och på det litterära området Corneille och Racine, så bör man på det musikaliska området låta Couperin och Rameau vara ordentligt representerade. Det är i varje fall ett fullt rättvist krav, om man anser att varje avdelning i ett bibliotek skall omfatta sådant, som är i jämförlig grad väsentligt.”¹⁴⁶

Tankegången är intressant i sig, men framför allt visar den med vilken oerhörd noggrannhet Wall ger sig i kast med sina uppgifter. Walls kollegor Kerstin Larsson och Per Marner ger i denna uppsats fler exempel på den grundlighet som tycks vara en av hörnstenarna i Walls karaktär.

Åter till musikalerna! Wall ställer i sin uppsats efter teorin om de tre etapperna frågan om man som inköpare på bibliotek enbart kan acceptera originaluppsättningar, eller om även bearbetningar och transkriptioner av musikverk kan ha sin plats på hyllorna. Vi får sedan en lärd och exempelsäckad genomgång av diverse instrument, kompositörer och transkriptioner

---

¹⁴³ Katrineholms-Kuriren 30/10 1975

¹⁴⁴ Katrineholms-Kuriren 5/6 1962

¹⁴⁵ Wall, K.-G., *Musikalier i folkbiblioteken - inledningsföredrag till en diskussion* // BBL 1956: 41, s 444-451

¹⁴⁶ Ibid, s. 444 - 446

innan grundhållningen slås fast: "...den gyllene regeln bör naturligtvis vara, att ett folkbibliotek i första hand inriktar sig på originalmusik och sedan helst låter experter avgöra, när det kan vara befogat att anskaffa även transkriptioner och bearbetningar".¹⁴⁷

På vilket sätt går Wall då till väga för att bygga upp sitt eget musikbibliotek i Katrineholm? I en intervju i Katrineholms-Kuriren från 1958¹⁴⁸ ger Wall besked om att det bör finnas noter till utlåning inom så skilda genrer som kammar- och kyrkomusik, schlager och jazz. Några år senare, 1962, pläderar han i samma tidning för bibliotekets möjligheter att köpa in även grammofonutrustning och skivarkiv¹⁴⁹, och i ett biblioteksprotokoll från sommaren 1963 kan vi läsa följande:

"Föreslogs att stadsbiblioteket även i år trots tidigare avslag skulle göra en framställning om att få grammofonutrustning och skivarkiv. Landsbibliotekarie Stenberg i Skara, bibliotekens främste sakkunnige ifråga om grammofonanläggningar, har vid förfrågan meddelat, att kostnaderna för en anläggning, som omfattar konserthögtalare, förstärkare, skivspelare samt specialkonstruerat bord för avlyssning genom hörlurar, torde uppgå till omkring 7.000 kr., om man vill ha en förstklassig utrustning. Lidköpings stad anslog detta belopp till en motsvarande anläggning i Lidköpings stadsbibliotek för två år sedan. Den tilltänkta anläggningen i Katrineholms stadsbibliotek kanske kan göras något enklare, men med hänsyn till de senare årens prisstegringar torde det bli svårt att väsentligt reducera kostnaderna."¹⁵⁰

Denna gång beviljas ansökan, och nästa år - 1964 - köps såväl stereoanläggning som de första skivorna in. Samma år reser Wall till Århus i Danmark för att delta i en internationell kongress för musikbibliotekarier från hela världen. Han återkommer till Katrineholm full av entusiasm och vilja att fortsätta arbetet med att utveckla den nya musikavdelningen. Det intryck man får vid intervjuer med både Wall själv och hans kollegor stämmer väl överens med rapporteringen i Katrineholms-Kuriren; det är Walls stora intresse och hans roll som eldsjäl som skapar förutsättningar för tillkomsten av bibliotekets musiksamling.

Inköparen

Vi har sett hur Wall med stort intresse bygger upp bibliotekets musikavdelning. Efterträdaren som stadsbibliotekarie, Per Marner, berättar så här om Walls inkösprinciper för grammofonskivor efter beslutet 1964:

"Det här är ganska typiskt för hans andra inköp, han köpte grammofonskivor, då gick han till Brinks musikhandel, bad dem skaffa skivan, för han hade läst en recension i "The gramophone", den stora engelska tidningen, och då han fick hem den så provspelade han den, om den skulle kunna vara godkänd och gjorde en avvägning om den här inspelningen gav någonting annat än en annan inspelning. Det här är så typiskt för K.-G då att han gjorde en värdering till den i förhållande till andra inspelningar som fanns/.../dels så skulle det vara den bästa men den skulle också kunna ge uttryck för någonting nytt eller något nytt sätt att se på det här."¹⁵¹

Katrineholms stadsbibliotek får alltså en skivsamling som är unik på så vis att den uppstår genom denna noggranna process. Att det är Wall själv som bestämmer vad som ska införskaffas framgår av intervjun med kollegorna:

---

¹⁴⁷ Ibid, s. 447

¹⁴⁸ Katrineholms-Kuriren 27/3 1958

¹⁴⁹ Katrineholms-Kuriren 5/6 1962

¹⁵⁰ Biblioteksprotokoll 25/6 1963

¹⁵¹ Intervju med Per Marner 18/10 2002

”...och K.-G. köpte noter och grammofonskivor, ja så småningom blev det ju också grammofonskivor, för det skötte ju han om, ja det gjorde han, enbart, ensam då.”¹⁵²

Huvuduppgiften för en inköpare gäller dock givetvis böcker, och även här går Wall synnerligen noggrant till väga. Innan bibliotekslistorna från Bibliotekstjänst finns, läser han själv flera olika tidningsrecensioner för att skapa sig en uppfattning om den aktuella boken:

”Jag var ju intresserad av böcker, jag läste ju recensioner i massor och jag brukade ju ta hem, om jag hade sluttimmarna på lördagarna så brukade jag ta med mig det antal tidsskrifter som jag vet hade recensioner och läste dem. Och dem läste jag i tidningar och så där för att få en uppfattning av vad auktoriteten ansåg om de där. För det kunde ju komma låntagare som ville veta vad en roman innehöll för någonting, då stod jag bara och sa att den handlade om det och det. Men hur gick det för den då? Har du inte läst den? Nej, jag har bara tittat flyktigt i den, sa jag. Men är du bibliotekarie och har inte läst böckerna! Man blev ju nedklassad fullständigt förstår du. Så det där måste man ju förklara då!.../Sedan kan det finnas en del låntagare som frågar, varför har ni inte Sigge Stark då? Då ska jag förklara det utan att förolämpa dem, det är inte så lätt.”¹⁵³

Genom att ta del av den litterära debatten och skapa sig en uppfattning om vad som är lämplig litteratur att köpa in, går Wall metodiskt fram i uppbyggnaden av sitt bibliotek. Han lär sig snart var recensenterna står, och genom att läsa dem samlar han intryck av vad majoriteten anser om den aktuella litteraturen. Nyinkomna böcker placeras på en hylla med inte alltför långa recensioner. En bok som ska kunna bli bestående köps givetvis in. På frågan om Wall söker hjälp hos sina medarbetare när det gäller inköp blir svaret:

”I den mån jag hade jämfört alla auktoriteter, så tyckte jag ibland att jag inte behövde sätta bort tid med att fråga mina kollegor. Men jag kanske bara nämner det. Men sedan i alla fall när vi blev flera sådär när jag vet att t ex när det var någon som var specialist på barnböcker, för det var verkligen inte jag. När det gällde dem frågade jag även mina medhjälpare.”¹⁵⁴

Walls kollegor minns att han vid samma tillfälle en gång i veckan ringer till Johansson Thors antikvariat i Skåne för att få tag i böcker som finns med på en lista; då han är första kunden på morgonen kan han vara säker på att få tag i böcker till biblioteket. Han bevakar noggrant listor från antikvariaten runt om i landet och köper in det som lämpar sig.

Denna noggranna urvalsprocess medför dock ett problem som är ganska tydligt; det tar väldigt lång tid innan boken kommer ut på hyllan – tre månader enligt Marner. Alla böcker ska dessutom stämplas med en reliefstämpel, för att det i boken klart ska framgå att den tillhör Katrineholms stadsbibliotek.

Ett annat exempel på Walls noggrannhet i urvalsprincipen visar sig vid inköp av konstböcker. Här återger Marner en episod som är typisk för Wall:

”Det finns en mycket intressant sak som han berättade för mig häromdagen, att han hade köpt en affisch, jag tror det var Gauguin eller Van Gogh när det var nere på hans resor, och så hade han då varit nere och sett originalet och det stämde ju inte med hans affisch, det var ju ljuset som inte stämde. Och sedan hade han då sett den här, det måste ju vara något sådant där centralt motiv någonstans, för han hade fem vykort av samma motiv och alla hade avvikande färgåtergivning gentemot originalet!.../ men det finns alltså sådana synpunkter som han lade in i det, estetiska värden är centralt hos K.-G hela tiden.”¹⁵⁵

---

¹⁵² Intervju med Walls kollegor 17/10 2002

¹⁵³ Intervju med Wall 25/5 2001

¹⁵⁴ Ibid

¹⁵⁵ Intervju med Per Marner 18/10 2002

Per Marner säger att Wall gärna skriver egna kataloger med små noteringar på katalogkorten. Där skriver Wall nämligen sina egna uppslagsord på verk, på saker som är dolda i boken eller som inte framgår av titeln eller baksidestexten - och det gör han med stor kunnighet och känsla för vad som är viktigt, framhåller Marner.

Marner är även oerhört imponerad av gallringsarbetet som Wall utför med kunskap och erfarenhet:

”Låt säga om Eu-debatten idag kommer det en massa böcker, om tjugofem år ska du gallra EU-debatten och då måste du veta vilka av de här böckerna var väsentliga för diskussionen, vilka av de här var bara strunt och inlägg som inte betydde någonting. Det här har K.-G. en väldigt stark känsla för så att han sparade de böcker som var viktiga och kunde på det viset kasta det andra. Och det gjorde han med stor kunskap, så jag blev ju rädd när jag kom hit, för jag insåg ju bibliotekets värde/.../jag insåg att jag inte kunde fullfölja en lika värdefull gallring som han gjorde.”¹⁵⁶

Wall har alltså förmåga att följa samhällsdebatten och att avgöra vilken litteratur som har bestående värde. Denna kunskap är nödvändig för att skapa ett relevant bokbestånd.

Kerstin Larsson avslutar sin omfattande beskrivning av Wall med en berättelse som tar sin början under mitten av 1990-talet. De båda är intresserade av såväl litteratur som konst, och vid ett tillfälle blir en oljemålning av romantikern Erik Johan Stagnelius föremål för en månadslång diskussion dem emellan. Är målningen äkta? Varför saknas en hårlock i pannan på en återgivning? Hur kommer det sig att det står ”Osignerad oljemålning” i referensböcker, men ”Wetterbergh” på baksidan av målningen? Detektivarbetet leder så småningom till att en lösning sänds till såväl Växjö stadsbibliotek som Stagneliussällskapet i Kalmar, och Larsson konstaterar att hon fått en ny, fördjupad kontakt med Wall. Den noggrannhet som med all önskvärd tydlighet karaktäriserar Walls inkösprinciper skulle alltså följa honom och vara ett kännemärke även decennier efter pensioneringen!

Sammanfattningsvis kan man alltså säga, att Wall gärna finns med och beslutar vad som ska köpas in till biblioteket, såväl när det gäller det allmänna bokbeståndet som konstböcker och musikalier. Det är oftast Wall som tar övergripande initiativ till inköp, och de områden som intresserar honom särskilt, konstavdelningen, Sörmlandsrummet och musikavdelningen, byggs upp med minutiös omsorg.

Sedlighetsdebattören och folkbildaren

Kvalitetsaspekten är central för Wall och kommer givetvis att prägla hans syn på litteraturen. Det framgår redan tidigt att han skiljer agnarna från vetet vad gäller litteratur, om man läser ett inlägg om sedlighetsdebatten i lokaltidningen:

” Om man i stället inriktade sig på den förljugna litteraturen, skulle linjerna strax bli klarare, ty förljugenhet är en defekt/.../men förljugenhet kan aldrig försvaras, och den är inte svår att lokalisera. I år har den samvetslösa bestsellerspekulation, som heter Alltid Amber, ett andefattigt romanmonstrum i amerikansk filmstil, här och där uppiffat med några stänk historisk kolorit ur engelska sedeskildringar. Dylig litteratur skulle man med lättnad se försvinna.”¹⁵⁷

Det framgår även från intervjun med Wall att någon Sigge Stark eller Enid Blyton inte hör hemma på Walls bibliotek. Däremot är hans förhållande till deckare något annat:

---

¹⁵⁶ Ibid

¹⁵⁷ Katrineholms-Kuriren 15/4 1965

”Deckare är förstås en bokart, som står i en klass för sig. Den läses av alla, menar Hr Wall - av arbetare och intellektuella, skolpojkar och lärare, präster och lekmän.”¹⁵⁸

Katrineholms stadsbibliotek var naturligtvis i många hänseenden representativt för sin tid, skönlitteraturen tillsammans med vissa deckare dominerar bokbeståndet, som framgår av tidigare kapitels tabeller. Men så är också biblioteket i Katrineholm under denna tid starkt präglad av kvalitativ litteratur med stor tyngdpunkt på humaniora. Wall köper in det väsentligaste och den mest betydelsefulla litteraturen - han tar stark ställning för kvalitetslitteraturen och klassikerna.

Trots detta noggranna övervägande och sin metodiska urvalsprincip får Wall vid flera tillfällen stå till svars för bibliotekets inköp av ”osedlig litteratur”. Första gången, på fyrtioalet, blir han attackerad av ”moralens väktare” som går till angrepp mot en del modern litteratur, som anses vara ”ett osunt grävande i erotiska intimiteter”. Insändaren menar att erotiken är ett problem i samhället och ställer Wall till svars för dikt och moral. Wall svarar att man inte kan föreskriva en diktare vilka ämnen eller ord han får skildra, eftersom diktaren måste stå fri från våra konventionella föreställningar:

”Om en diktare gör sidoblickar åt vad som kan tänkas bli applåderat av de rättänkande, har det smugit sig in ett element av osannfärdighet, som kan bli förödande för resultatet. Diktaren måste stå fri gentemot det invandas oerhörda tryck ty eljest kan han aldrig fullfölja uppgiften att gestalta sin erfarenhet och ge form åt den nya verklighet, som ligger oförlöst inom honom./.../Omdömet om ett diktverks moraliska kvalitet ska grunda sig på helhetsintrycket och inte på upptäckten av en eller annan avvikelse från bildat skriftspråk.”¹⁵⁹

Wall ger alltså ett klart redogörande försvar för att litteraturen är ett konstnärligt uttrycksmedel som bör ses i sin helhet, där man inte kan hänga ut vissa delar ur sammanhanget. Wall exemplifierar med Jan Fridegårds *Lars Hård* som får kritik för sin ”råhet” när den kommer ut. Fridegård förskönar inte utan återger människan i hela hennes förnedring, och detta menar Wall har en förlösande effekt på människor som brottas med samma svårigheter utan att förstå sin situation. ”Osminkad realism är ofta nog ett hälsosamt salt”, skriver Wall vidare.

Det finns en liknande situation återgiven i lokaltidningen 15 maj 1965; under rubriken ”Nya pornografilitteraturen - svår nöt för biblioteksstyret” kan vi läsa att en insändare i tidningen reagerat på att biblioteket köpt in ”raggarböckerna” 491, *Chans* och fransmannen Genet m fl. Insändaren efterlyser den praxis som biblioteken använder vid bokinköpen. Wall svarar att de böckerna finns med på Sveriges Allmänna Biblioteksförnings förteckning och i granskningsnämnden för urvalet sitter bl a förre radiochefen Elof Ehnmark samt ledamöterna av Svenska akademien Eyvind Johnson och Harry Martinson. Så här lyder Walls svar på kritiken:

”Det kan i ett fritt land inte gärna vara ett biblioteks skyldighet att censurera böcker därför att de skildrar obehagliga sidor av tillvaron eller företräder en diskutabel livsuppfattning. Men att vi i Katrineholms stadsbibliotek särskilt skulle ha gynnat sådan litteratur är minst sagt överdrivet. Det skulle vara lätt att med exempel visa, att vi snarare varit ganska återhållsamma. Samma dag som insändarens klagomål lästes upp för undertecknad i telefon blev biblioteksledningen ironiskt nog från annat håll beskylld för att inte alltid tillämpa en

---

¹⁵⁸ *Ingen vill läsa ”Klaviatur” men nytt i musikkväg kommer // Katrineholms-Kuriren 27/3 1958*

¹⁵⁹ *Skarp debatt om modern litteratur efter artikel i Kuriren //Katrineholms-Tidning 6/12 1946*

rent konstnärlig bedömning vid bokurvalet utan ibland falla undan för konventionell moral. Diametralt olika åsikter gör sig alltså gällande, och det får väl bli biblioteksstyrelsens sak att avgöra, om och i vilket avseende bibliotekets inköspraxis kan behöva ändras.”¹⁶⁰

Detta kommer också att diskuteras i biblioteksledningen. I biblioteksprotokollet står att läsa att man gjort en utförlig undersökning för att hitta riktlinjer för bokinkösprinciper. Vad man möjligen kan konstatera är att det inte finns några nya bra riktlinjer för inköpen. I Skolöverstyrelsens föreskrifter och anvisningar angående folkbibliotek talas det om allsidigt vald litteratur för intressen på orten. Några bibliotek har dock fått fram mer precisa riktlinjer; Göteborgs stadsbiblioteks bokurvalsprinciper har Sigurd Möhlenbrock publicerat i ”Att planera för framtiden”. Där talas om bibliotekets neutralitet i moraliska, religiösa och politiska frågor - att biblioteket måste ta avstånd från böcker som förvränger fakta om förhållanden i olika länder, propagerar för rasdiskriminering eller på annat sätt strider mot de mänskliga rättigheterna.

Det avgörande för urvalet bör vara böckernas litterära kvalitet och framställningens saklighet och objektivitet. Detta ser Wall inte som något nytt eftersom han anser att biblioteken alltid arbetat efter dessa principer. När det gäller de moraliska frågorna menar han vidare att det alltid är skönlitteraturens sexualskildringar som kommer under diskussion. Det nya väcker motstånd och det blir oftast den banbrytande litteraturen som får kritik. Det är inte sällan som dessa verk i efterhand räknas som de mest betydande verken och blir klassiker.

Diskussionen utmynnar i att biblioteket inte ska censurera litteratur som får kritik från moraliskt håll utan i stället spegla nuet och det samhälle vi lever i. Wall ber biblioteksledningen om förtroende för bibliotekariernas omdömen på inköpsfronten och menar att det inte finns anledning till oro - det finns en stark känsla för vad som är lämpligt för biblioteket att köpa in.¹⁶¹

Att Wall ser sig som folkbildare i ordets bästa mening står nog helt klart, i sin roll som bibliotekarie då han vill få låntagarna att upptäcka den ”goda” litteraturen. Att gränsen mellan arbetstid och fritid är flytande i yrket på den tiden framgår av Kerstin Larssons brev till mig:

” Blev man ombedd att leda en studiecirkel var det självklart att man bejakade det - även om ordinarie jobbet slutade kl 8 på kvällen. Själv ledde jag en cirkel i engelska under flera år. Och Irma och jag fick disponera läsesalen efter stängningsdags för att ägna oss åt konststudier tillsammans med en sammansvetsad grupp konstlärare, ibland med grafikern Calle Jonzon som draghjälp.”¹⁶²

Att själv leda studiecirkel och föreläsa för olika grupper i samhället ingår som ett moment i folkbildningsarbetet; bibliotekarien förväntas stå till tjänst med sina kunskaper för folkets räkning. Under Walls utbildningstid som elev vid biblioteksskolan ingår att delta i allmänt folkbildningsarbete, främst inom studiecirkel, och detta obetalda extraarbete blir ofta en del av vardagen även efter avlagd examen.

Som ett led i folkbildningstanken får Walls engagemang i Föreläsningföreningen ses. Föreläsningföreningen i Katrineholm har ett långt historiskt förflutet från 1905. Rent allmänt i Sverige har föreläsningrörelsen spelat en viktig roll inom folkbildningrörelsen sedan 1880. Från sekelskiftet och fram till 1963 finns det fyra föreläsningföreningar i Sverige;

---

¹⁶⁰ Katrineholms-Kuriren 15/4 1965

¹⁶¹ Biblioteksprotokoll från 26/5 1965

¹⁶² Brev från Kerstin Larsson 27/10 2002

Folkbildningsförbundets föreläsningebyrå i Stockholm, Västra Sveriges folkbildningsförbund i Göteborg och Centralbyrån för populärvetenskapliga föreläsningar i Lund samt Studieförbundens föreläsningförmedling, som byggts upp av ABF och till vilken övriga studieförbund anslutit sig.¹⁶³

Vilket organ Katrineholms föreläsningförening tillhör framgår inte helt klart av protokollen, men Wall övertar ordförandeskapet 1944. Det finns en del dokumenterat om föreläsningföreningen, men protokollen som finns i Katrineholms kommunarkiv sträcker sig tyvärr bara fram till 1944, så från och med Walls ordförandeskap finns ingenting dokumenterat. Däremot finns en del brev, rekvisitioner och dylikt bevarat från tiden då Wall var föreläsningföreståndare, och där framgår genom ett brev att han lämnar ordförandeposten i mitten av 1953. Det framgår också av stadgarna 1943 att föreningen har till uppgift att anordna populärvetenskapliga föreläsningar och annan kulturell underhållning för stadens befolkning. För denna verksamhet får man stadsbidrag, och även kommunen bidrar med en summa pengar. Ytterligare inkomster kommer från föreningens egna medlemmar.

Som föreståndare sköter Wall de administrativa uppgifterna; han tar kontakt med föreläsare, ber dem komma till Katrineholm, ordnar med lokal, säljer biljetter och ordnar program. Så här kan programmet se ut år 1953:

Åke J. Ek; Med svenska Korea-ambulansen i fält.
Sågverksarbetare Per Forsell; Livet sett genom kameralinsen.
Författarinnan Ellen Rydelius; Rivieran, metropoler och idyller.
Red. Daxid Larsson; Min grönländska sommar
Flygstationschefen Olle Nyman; Batwas – träskfolket.
Fil. D:r Iwan Bolin; Humbugsmedicin och övernaturliga läkemetoder.
Folkskollärare Björn Ståludd; Visafton
Författaren Sture Ronnö; Som legionär i franska främlingslegionen.
Kapten Per Björkman; Om månraketer och andra rymdskepp.
Konsul Emil O. Personne; Spansk vardag
Ryttmästare A. Vogel; Stenåldersfolket i Nya Guineas okända inre.
Författarinnan Vera Arnö; Filippinerna av idag.
Intendent Bo Lindwall; Hur man komponerar en tavla.
Fröken Marianne Giesecke; Mexikanska strövtåg.
Bildjournalisten Sven Gillsäter; Med munkar i jeep och störtlopp.
Resetalare Allan Moberg; Tropisk färg i svensk fågelvärld.¹⁶⁴

Det är ett blandat program som ska locka invånarna i Katrineholm att komma och lyssna. De populärvetenskapliga inslagen är påtagliga och ligger kanske inte helt i linje med Walls personliga intressen, men i bibliotekarieuppgiften ingår som tidigare nämnts att stå till förfogande för olika bildningsprojekt. Följande citat får avsluta detta avsnitt om folkbildning och säger en hel del om vad folkbildningsidealerna innebär: folkbildning och livslångt lärande är ”alla de sätt på vilket enskilda människor bedriver bildningsprojekt av olika slag”.¹⁶⁵

Analys

Här kommer mitt material att analyseras och knyts ihop med mina frågeställningar. Som teoretisk utgångspunkt har jag Törnebohms terminologi om livsparadigmet som ligger som ett

---

¹⁶³ Engberg, Peter, ”Folkbildningsförbundet och länsbildningsförbunden”// *Boken åter i centrum*, s. 21

¹⁶⁴ Katrineholms föreläsningförening, Föreläsningar under sistförflutna budgetår 1/7 1953-30/6 1954.

¹⁶⁵ Klasson, Maj, *Folkbildning och bibliotek*, s 22

raster över materialet. Jag har ställt upp varje fråga under en rubrik; på så vis besvaras frågorna kronologiskt i analysen.

Barndomen, det kulturella arvet och sjukdomsperioden

Det råder inga tvivel om att Walls barndom i sig innehåller ett rikt kulturellt arv, med starka inslag av klassisk barn- och ungdomslitteratur. *Svenska folksagor, Fältskärns berättelser* och Elsa Beskows böcker är exempel på den litteratur Wall har tidiga minnen av. Det tidiga 1900-talets tyska språkorientering medför en inkörspport till all tysk litteratur, och Wall kommer på så vis senare under uppväxten i kontakt med Johann Wolfgang von Goethe. Föräldrarnas påverkan har stor betydelse; de är förebilder för den unge Wall, och det är genom dessa betydelsefulla personer som grundläggande värderingar och uppfattningar om livet växer fram. En "etisk kompetens", för att använda Törnebohms terminologi, uppstår, och med denna en medvetenhet om vad som är rätt och riktigt. Som ett belysande exempel kan vi använda episoden med Beskowboken som den yngre brodern vill ha; Walls far, "moralisten", pläderar för rättvisa och vill att pojkarna ska dela på boken, medan faderns bekanta ser episoden ur en annan, mer "pedagogisk" synvinkel och föreslår att brodern ges något annat att leka med i stället. Genom sådana situationer lär sig den unge Wall de regler som gäller i samspelet med sina medmänniskor, och denna kunskap bär han med sig in i framtiden.

När Wall är tolv år inträffar en kris; Wall drabbas av tuberkulos och tvingas hållas i avskildhet och vila. Det är under denna period han upptäcker böckernas värld på allvar. Goethes diktning levandegörs för honom, och Goethe kommer Wall att intressera sig för under resten av sitt liv. Det kan tyckas ovanligt eftersom man oftast överger den litteratur man mött i barndomen för att vidareutveckla sitt litteraturintresse, men Goethe har något som Wall kan ha glädje av i alla livsskeden.

Att under så lång tid som fyra år hållas från skolkamrater i sin egen ålder måste rimligtvis ha påverkat hans sociala situation - denna period av tonåren brukar ju oftast medföra en identitetsjakt och därmed en nyfikenhet och en vilja att jämföra sig med andra ungdomar i samma ålder. Kanske kan man säga, att den identitet som Wall i stället utvecklar redan under denna period är som utforskare och kännare av litteraturen, och att det är den identiteten som mer än någon annan kommer att bestå för resten av livet.

Studier och yrkesförberedelser

Efter sin fyra år långa, ofrivilliga frånvaro från skolgång blir det så tid för Wall att studera på läroverk i Örebro. Hans bakgrund med enskilda studier för informator i kombination med det tidigt väckta litterära intresset skapar förutsättningar för en framgångsrik plattform att stå på; Wall kommer in på latingymnasiet och studerar sedan en rad humanistiska ämnen. Hans slutbetyg från läroverket är strålande, med "Insikter i modersmålet" och "Insikter i latin" som absoluta höjdpunkter - betygen här blir A eller "Berömlig".

Det är, med Törnebohms ord, de humanistiska ämnesparadigmen som ger Wall möjlighet att utveckla sitt livsparadigm. Eller, annorlunda uttryckt: intresset för språk och litteratur, som funnits med redan från barndomen, får ytterligare näring under studietiden i Örebro och hjälper Wall att välja sin framtid. Det förefaller också som om dessa humanistiska ämnen eller ämnesparadigm förstärker varandra; studierna i modersmålsparadigmet influerar och förbättrar kunskaperna i främmande språk, för att ta ett självklart exempel.

Wall har goda insikter i sitt livsparadigm; han vet vad som intresserar honom mest och han väljer en yrkesutbildning som ligger i linje med de intressen han har. Att han vill bli bibliotekarie vet han redan före studietiden i Stockholm. Hans ungdomsliv med litteraturintressen av mer avancerat slag och hans skolgång med humanistiska ämnen ger honom insikt i vad som passar honom bäst. Wall får dessutom genom praktikperioder på Stockholms stadsbibliotek och på centralbiblioteket i Örebro insikter i vad yrket kräver av sina utövare.

Betydande livsmöten

Genom studietiden i Stockholm får Wall möta flera personer som kommer att betyda mycket för såväl yrkeskarriär som privatliv. Det finns dock en som mer än någon annan påverkar Walls världsbild, och det är Karl Vennberg.

Att mötet med Vennberg präglar honom på ett alldeles särskilt sätt står helt klart då man läser den artikel i *Katrineholms-Kuriren* som har rubriken "Kontakten med Vennberg det viktigaste som hänt mig under min studietid..."¹⁶⁶. Artikeln fortsätter: "- Att ha en så'n tur att få umgås med en sådan människa är något att vara tacksam för, vad man annars kan ha att säga om livet."

Wall och Vennberg möts under studieåren i Stockholm. Ingen av dem har inlett någon yrkeskarriär, och Vennberg har ännu inte gjort litterärt genombrott. De äger båda den nyfikenhet och det identitetssökande som bidrar till en givande social samvaro. Deras intellektuella läggning och stora intresse för den moderna litteraturen förenar dem. Att de ändå är ganska olika framgår av artikeln i *Lyrikvännen* från 1989¹⁶⁷. Här beskriver Wall sjukdomstiden i sin ungdom som präglat honom till att bli "alltjämt ganska oerfaren och verklighetsfrämmande", medan Wall upplever Vennberg som generös, okonventionell och psykologiskt insiktsfull. Genom dessa år i Stockholm, då de båda vännerna träffar varandra dagligen, och därefter under en intensiv period med brevväxling kommer de att utveckla en djupare kontakt och en respekt vännen emellan. De delar varandras syn på världen och på de verksamheter de deltar i. Wall lär känna Vennbergs livsparadigm, och genom kontakten berikas hans världsbild; hans moraliska intressen förstärks. Mötet med Vennberg får inte bara positiva konsekvenser på det personliga planet utan också på det akademiskt yrkesinriktade planet. Vänskapen med Vennberg ger Wall en kontakt in i det litterära etablissemangen, vilket naturligtvis även ger honom ett försprång i yrkeskarriären.

Det finns fler personer som har betytt mycket för Wall. En av dem är diktaren Ragnar Thoursie som han lär känna genom Karl Vennberg - deras kontakt består fortfarande efter snart 60 år. En annan betydelsefull vän är Matts Rying, författare med rötter i Vingåker precis som Wall. De har arbetat i många projekt tillsammans - som t ex *Samtal om Goethe*, den bok i vilken Rying varit frågeställaren och Wall den beläste experten på området. Även om dessa personer inte finns med i Walls livsberättelse vid intervjutillfället vet jag genom tidigare samtal och brev med Wall att kontakten med Matts Rying är en vänskap som förblir regelbunden fram till Ryings död år 2000. Johannes Edfelt är ytterligare en litterär förgrundsgestalt som Wall stiftar bekantskap med när han efter Stockholmstiden bosätter sig i

---

¹⁶⁶ *Katrineholms-Kuriren*, 2/7 1967.

¹⁶⁷ *Lyrikvännen*, 1989, 2-3, s 80

Katrineholm. Kontakten med Edfelt har också betydelse för Walls roll som översättare av tyskspråkig litteratur.

Walls liv i en omvärldskontext

För att få full förståelse för en levnadshistoria är det samhället och den kontext som ligger till grund för den av stor betydelse. I Walls liv har såväl uppfostran som kulturell miljö och skolan som sociokulturell företeelse betydelse som kontexter i levnaden. Om man till dessa lägger det tidiga 1900-talets samhällsbild, både lokalt och globalt, får man förhoppningsvis en klarare bild av den tid som präglat honom.

Mot slutet av Walls läroverkstudier i Örebro förändras världsläget dramatiskt i och med börskraschen på Wall Street, och en depression drabbar hela världen med arbetslöshet och social misär som följd.

När Wall kommer till Stockholm på 30-talet präglas Europa av de spänningar som förebådar andra världskriget. Inom litteraturen kommer modernistiska idéströmningar som utmanar traditionell dikt. Genom kontakten med bl a 40-talisterna Vennberg och Lindegren får Wall upp ögonen för dessa moderna riktningar, i mångt och mycket präglade av socialism och psykoanalys. Frågor om kommunism och nazism är brännande heta, inte minst inom Clartéförbundet dit Wall söker sig. Tyskland framstår som ett lockande exempel för många med sin handlingskraftiga framstegspolitik men skrämmer också; polariseringen är stark.

I denna tid och kontext måste vi se Walls liv som tjuugoåring, den mycket viktiga period i en människas liv då man oftast är mottaglig för nya tankar och kontakter som påverkar och grundlägger en identitet. Wall utvecklar här sin modernistiska hållning, och han överger den inte - vi kan se spår av den längre fram i hans recensionsarbeten, främst i den lärda och minutiösa genomgången av Erik Lindegrens *mannen utan väg*.

Biblioteksperioden i Walls liv tar sin början med praktiken på Stockholms stadsbibliotek 1938-39, fortsätter på biblioteksskolan 1940 och når redan 1943 det som ska visa sig bli slutdestinationen - Katrineholm. Andra världskriget kastar sin skugga också över biblioteksvärlden; utlåningen ökar, men biblioteksarbetet fortsätter i alltför trånga lokaler och med knappa resurser (även om anslagen inte minskar som under 30-talet).

Bibliotekssituationen allmänt sett förbättras efter andra världskrigets slut, och debatten handlar nu om bibliotekets huvuduppgifter - att främja demokratin och den enskilde medborgarens strävan efter kunskap och förströelse. I och med kommunreformen 1952 omformas kommunerna och många nya bibliotek byggs. För Katrineholm ska det dröja ända till 1960 innan biblioteket får nya lokaler, och det handlar då inte ens om en egen byggnad utan om bottenplanet på ett nybygge omfattande såväl bostäder som folktandvård. Trots dessa kärva yttre omständigheter lyckas Wall och hans medarbetare bygga upp ett folkbibliotek i Katrineholm som till både bokbestånd och utlåningssiffror alltså står sig mycket väl i jämförelse med städer av liknande storlek. Det framgår av siffror från Biblioteksbladet att Katrineholm redan från 1945 har en stor utlåning i förhållande till folkmängden. Jämfört med de andra städerna (Lidköping, Vänersborg, Alingsås och Skellefteå) ligger Katrineholm bra till vad gäller utlåningstalet per invånare; åren 1955 och 1960 har Katrineholm utlåningssiffror på 6,66 och 5,86 per invånare, vilket är betydligt högre än de andra städerna.

Grundläggande arbetsmetoder

De metoder som Wall använder för uppbyggnaden av sitt bibliotek är uteslutande genomförda med stor noggrannhet och bokkännedom. Flera personer vittnar om ett gediget bibliotek. Kerstin Ekman talar om att "bibliotekets bestånd är uppbyggt med tanke på att representera ett kulturarv" och minns hur hon i sin ungdom hittar klassiker som får stor betydelse för hennes bildning. Kollegan Kerstin Larsson betonar Walls bokliga kunnande och hans utveckling av skönlitteratur, konst, musik och böcker om Sörmland. Att biblioteket har ett gediget bokbestånd under Walls ledning är en allmän uppfattning enligt kollegorna, som tycker att det är en god reklam för biblioteket. Att Wall inte arbetar aktivt med reklam till bibliotekets fördel framgår av kollegorna, och Marner upplever till och med biblioteket som mycket låst och stängt.

Sörmlandssamlingen är, vid en jämförelse med andra bibliotek, en tidig företeelse. Artikeln i *Biblioteket och vi* där man redogör för hur uppbyggnaden för en lokalsamling ska byggas upp är från 1947 och det är ungefär här man börjar diskussionen om lokalsamlingsuppbyggnaden för folkbiblioteken. 1940 börjar Wall insamlandet vilket leder till att biblioteket idag har ett gediget lokalhistoriskt material, som är av stort intresse för lokalhistoriskt intresserade. Det faktum att Wall är bibliofil till sin natur är en stor tillgång vad gäller hans engagemang för uppbyggnaden av bibliotekets samlingar.

Även inköpsprinciperna har varit synnerligen grundliga. Ett exempel på minutiöst genomtänkt uppbyggnad är musikavdelningen. I en artikel i Biblioteksbladet 1956, "Musikalier i folkbiblioteken - inledningsföredrag till en diskussion", redogör Wall för utgångspunkterna i uppbyggnaden av ett musikbibliotek; ett folkbibliotek ska i första hand inrikta sig på originalmusik. Att Wall själv tar med grammofonskivan hem för att jämföra en inspelning med en annan är också ett bevis på grundlig och jämförande arbetsmetod. Denna noggranna princip går igen i hela uppbyggnaden av biblioteket, där estetiska värden är av stor vikt och kvalitetsaspekten är central. Wall driver linjen så långt att han jämför färgtryck på affischer med originalet för att få bästa möjliga utgåva.

I litteraturinsamlandet läser Wall alla recensioner han kommer över och gör en bedömning om boken kommer att passa in i bibliotekets bestånd (detta gäller tiden innan BTJ:s sambindningslistor underlättar inköpsarbetet). Därefter lånar han hem den från bokhandeln, tittar igenom den och läser den i mån av tid. Först därefter förs boken in i bibliotekets bestånd. Denna stränga urvalsprocess utgör en av hörnstenarna för uppbyggnaden av det bibliotek som Wall till fullo kontrollerar.

Kvalitet och äkthet i smak är utpräglade kännetecken för Wall. Man kan närmast förnimma en avsky för den "förljugna litteraturen"; den som bestsellerproduktionen kan Wall kategoriskt avfärda i omdömen som "...ett andefattigt romanmonstrum i amerikansk filmstil". Däremot går han till starkt försvar då "moralens väktare" attackerar den moderna litteratur som de anser innehåller erotiska skildringar och "osunt leverne". Där ger Wall ett klart och entydigt svar: litteratur är konst och måste ses i sitt sammanhang - man kan inte fästa sig enbart vid vissa enskilda delar. "Omdömet om ett diktverks moraliska kvalitet ska grunda sig på helhetsintrycket och inte på upptäckten av en eller annan avvikelser från bildat skriftspråk."

Som chef anses han allmänt bland kollegorna vara bildad och kunnig och bokmötena fylls av intressanta utvecklingar. Inför hans bildning känner vissa kollegor en stor respekt och ibland

även underlägsenhet. Vissa låntagare känner samma sak; Kerstin Ekmans ungdomsbild av Wall är präglad av respekt, och Per Marner framhåller att en viss distans finns till låntagarna. Sammanfattningsvis kan man säga att Wall som chef och bibliotekarie upplevs som en person med stora kunskaper som man har en kombination av respekt, distans och fascination inför.

Som recensent är Walls stil stram och även här minutiöst noggrann. De flesta recensioner visar på djupgående ämneskunskaper. I recensionen av Rainer Maria Rilkes "Duinoelegier" möter vi litteraturvetaren och språkkännaren Wall. Om man så vill kan man knyta an till Törnebohms terminologi och säga, att Walls starka ämnesparadigm gör sig gällande i yrkesparadigmet. Recensionen visar även spår av religiös kunskap om vilken inte nämnts så mycket i själva uppsatsen, men otvivelaktigt har Walls uppväxt på en prästgård givit honom en stark plattform att stå på vad gäller religiösa sammanhang.

Walls recensioner kan innehålla stora lovord, men de kan också vara skoningslöst kritiska mot verk som inte anses hålla måttet. Speciellt går han till angrepp mot litteratur som är av "bestseller-karaktär"; denna kan avfärdas med några få ord som t ex "Mondänt raffel i ogenerad amerikansk filmstil...". Likaså får dåliga översättningar skarp kritik, som Tage Thiels översättning/tolkning av Nietzsches *Så sjöng Zarathustra*. Språkkännaren Wall ser rött när han läser tolkningarna och uttrycker sig nästan aggressivt i sin recension: "Exempel på stilvidrig rytm, obehöriga tillägg, förvrängningar och omkastningar, uteslutningar..."

En annan aspekt på Wall är bildningsmannen, som ser som sin största uppgift att förmedla den klassiskt "goda litteraturen". Denna tanke märks såväl hos biblioteksmanen som hos recensenten - att få "folket" att upptäcka något som tidigare varit fördolt för dem. Att jämföra Wall med den tidens bibliotekarieideal som det framstår i artiklarna i *Biblioteket och vi* är intressant. Alf Åberg pläderar för boken som det största bildningsmedlet och menar att boken är den "djupaste, klaraste och rikaste källa". Leander menar i en annan artikel att bibliotekarien är ordets tjänare och kan ses som fältarbetare i folkbildningsbygget.

Riktigt så här uttrycker inte Wall sig, men det är ändå klart att han anser att böckerna har ett folkbildande värde och att det är viktigt vad man sätter i händerna på en låntagare.

Bibliotekariens uppgift är inte endast att tillhandahålla böcker, utan syftet måste vara att försöka "bilda" läsaren och få denne att välja litteratur med viss kvalitet. Walls ambitioner som bibliotekarie går längre än de flestas; han verkar som kulturbärare i ordets bästa bemärkelse. Man bör ha i minnet att kulturarbete utanför bibliotekets väggar i och för sig också är gängse norm under Walls utbildningstid; elever vid biblioteksskolan förväntas delta i allmänt folkbildningsarbete, främst inom studiecirklar, och detta obetalda extraarbete blir ofta en del av vardagen även efter avlagd examen. Även som bibliotekschef fortsätter Wall sedan med sin verksamhet som föreläsare, exempelvis om Goethe inför medlemmar av Rotary. "Hann knappast sluta förrän de började prata om hel- och halvförsäkringar av bilar", ska Wall ha uttryckt efter en sådan föreläsning, enligt brev från hans mångåriga medarbetare Kerstin Larsson! Det här exemplet visar att bibliotekarien med sina bildningsambitioner kan mötas av oförstånd eller ointresse även från Rotarymedlemmar.

Epilog; en levnadshistoria - ett liv

Så når vi då fram till slutet av denna livshistoria. Vi har följt Karl-Gunnar Wall från hans barndom i det lantliga Vingåker via studier i Örebro och Stockholm till den yrkesverksamme

biblioteksmannen, som under många år är chef för stadsbiblioteket i Katrineholm. Vi har mött Wall som litteraturvetare, som recensent och som arbetskamrat, och vi har snuddat vid hans viktigaste vänner och inspiratörer på det litterära fältet. Den bild som vi får är kanske inte alltid entydig, men jag tror att vi ändå ser konturerna av en människa som levt sitt liv i humanismens tjänst - och vars livsparadigm med Törnebohms ord varit yrkesorienterat. På så vis formar Wall sitt eget liv utifrån sina intressen och sin kompetens inom ramen för samhällets strukturer.

Är då detta en sann bild?

Ja, ur min synvinkel är den sann. Men det är viktigt att betona, att det är den bild som jag upplever av Wall, som träder fram i uppsatsen. Det är jag som har gjort frågeställningarna, det är jag som har genomfört intervjuerna - och det är också jag som i slutänden bestämt vilka citat som ska användas och vilka tolkningar av händelseförlopp som är rimliga att göra...

En människa är alltid någonting mer än summan av sina egenskaper och tillgångar. Även om det är yrkesmannen, bibliotekarien och kulturbäraren Karl-Gunnar Wall som blir tydligast belyst i denna uppsats, så finns det många andra bilder som också är sanna. Den äkta maken Wall, gift med Ann-Mari i över fyrtio år. Naturvännen Wall, som under hela sitt liv cyklar eller åker kollektiva färdmedel och aldrig äger någon bil. Den ödmjuka och blygsamme humanisten Wall, som inte i några sammanhang vill framhäva sig själv trots sina gedigna kunskaper - men som inte tvekar att hjälpa andra med material från sitt rika kontaktnät. Dessa sidor av Karl-Gunnar Wall finns också, men de är inte lika självklara att beskriva som den systematiska, kvalitetsmedvetna och ytterst kunniga yrkesmannen. Ett livslopp låter sig inte fångas så lätt! Men som avslutning på detta försök till epilög vill jag låta ytterligare några röster komma till tals och ge sina intryck. Förhoppningsvis kan dessa citat kasta ännu mera ljus över bilden av Wall ("Ljus, mera ljus!" lär ju ha varit Goethes sista ord...).

"Att en hembygdens son, som gjort sig känd i höglitterära kretsar i Stockholm, återkommer för att ägna sin livsgärning åt kulturlivet i K-holm, kan ju bara det bidra till högre status för bibliotekets räkning. 'Duger det åt honom kanske det duger även åt oss', kunde många resonera som förr rynkat på näsan åt något så enkelt som folkbibliotek. Att K.-G. själv aldrig satte sej på höga hästar kunde glädja en annan kategori med eventuella fördomar visavi snobbiga akademiker."¹⁶⁸

(Kerstin Larsson, medarbetare på Katrineholms stadsbibliotek)

"K-G Wall är efter min bedömning en framstående kulturpersonlighet med djupa och vida kulturella intressen, som i hög grad präglat hans liv. I sitt urval och sin smak är han kräsen. Han är självkritisk och (alltför) blygsam och tillbakadragen i fråga om sina egna insatser och förtjänster. Säker smak och utpräglad sinne för kvalitet och äkthet utmärker honom. Han är älskvärd och vänlig och förvisso "fin i kanten", den absoluta motsatsen till allt som kan kallas plump eller vulgärt! Sina vänskapsförbindelser har han troget vårdat under åren."¹⁶⁹

(Svante Strandberg, professor i nordiska språk vid Uppsala universitet)

Sammanfattning

Detta är en biografisk uppsats om Karl-Gunnar Wall, som vigt sitt liv för biblioteket och litteraturen. Genom undersökningen av hans liv har jag försökt visa att bibliotekshistorien

---

¹⁶⁸ Brev från Kerstin Larsson 27/10 2002

¹⁶⁹ Brev från Svante Strandberg 2/11 2002

handlar inte minst om människans strävan att bilda ett bibliotek som får folket att ta del av vårt rika kulturarv.

Syftet med uppsatsen har varit att beskriva stadsbibliotekarie Walls yrkesverksamma liv inom biblioteket och på det litterära fältet. Genom denna beskrivning har jag försökt klargöra bilden av människan som skapare av sitt eget liv inom ramen för samhällets strukturer. Uppsatsen tangerar genom denna undersökning disciplinerna bibliotekshistoria och litteraturhistoria.

Den metod jag valt är en rent kvalitativ metod kallad Life history, som bygger på djupintervjuer med subjektet. Det är en metod som används inom flera discipliner och som kräver att forskaren har en närhet till forskningsobjektet och en subjektiv relation för att förstå det man forskar om. Metoden utgår från individens egen berättelse om sin omgivning och sitt liv. Berättelsen betraktas som bärare av ett vetenskapligt värde. Till grund för min metod har jag använt Minna Salminen-Karlssons skrift *Att berätta och tolka liv*. Life history-forskningen är intresserad av sambanden mellan individen och hennes omgivning, hur villkoren påverkar individen och i förlängningen hennes agerande.

En annan metod jag använt mig av är källkritik. De källor som varit aktuella är offentliga och består av bl a biblioteksprotokoll, tidningsartiklar, brev och litteratur.

Jag har genomfört tre bandade intervjuer, en med Wall och två stycken med kollegor till Wall. Före alla intervjuer skickades frågor ut, som fick utgöra underlaget i intervjun. Under själva intervjun fick subjektet berätta relativt fritt med så lite styrning som möjligt utifrån dessa frågor. Det hela liknade mer ett vanligt samtal än en intervju.

Den litteratur jag kommit i kontakt med har jag till viss del byggt upp genom den så kallade "snöbollsmetoden". En källa har lett till en annan källa som i sin tur hänvisat till ytterligare en källa. I viss mån har litteratursökningar i Libris och Gunda lett till resultat. Dessutom har tips från min handledare gett mig många värdefulla alster.

De frågor som ligger till grund för min uppsats är följande:

- Vilka litterära intressen formas i Walls barndom; vad är orsaken till att litteraturintresset kommer att präglans hans liv så starkt?
- Hur kommer dessa litterära intressen till uttryck i Walls liv, och hur kommer de att påverka hans yrkesval och karriär?
- Vilka livsmöten har en avgörande betydelse för hans framtid och karriär?
- I vilken kontext verkar Wall; hur präglas han av det samhälle han växer upp i och det klimat som råder före, under och efter andra världskriget?
- Vilka principer är grundläggande för Wall i hans roll som bibliotekarie och recensent?
- Hur är Walls livshistoria sammansatt?

Som teoretiska utgångspunkter har jag utgått från ett paradigmtänkande hämtat från Håkan Törnebohms skrift ”Program för studier av paradigm”, där speciellt kapitlet om livsparadigm varit betydelsebärande. Huvudtanken i detta livsparadigm går ut på att livsparadigmat är sammansatt av olika sidor och kan liknas vid en romb. Den första sidan står för mina intressen, den andra för den verksamhet jag ägnar mitt liv åt, den tredje är min kompetens medan slutligen den fjärde sidan står för min verklighetsuppfattning och den bild jag har av mig själv.

Walls liv har delats upp under följande tre rubriker:

Den unge Wall, som behandlar barndom och uppväxt, tiden då han först kommer i kontakt med litteraturen och vilken litteratur som präglar honom. Denna del tar även upp en tids sjukdom då Wall är konvalescent och isolerad från traditionell skolgång och kamratskap. Slutligen berörs gymnasietiden på Karolinska läroverket i Örebro och den litteratur han kommer i kontakt med då.

Wall på det litterära fältet, som beskriver studietiden i Stockholm med betydelsefulla kontakter med bl a Karl Vennberg och Erik Lindegren. Kapitlet berör också den litterära debatten och stämningarna som råder före andra världskriget, liksom Walls kontakt med den moderna litteraturen och hans politiska engagemang som ordförande i Clarté. Därefter kommer ett avsnitt som granskar Walls recensionsarbeten i bl a Biblioteksbladet under en längre period. Walls översättningsarbeten går också igenom, och hans stora intresse för den tyske diktaren Johann Wolfgang von Goethe upptas till behandling.

Wall som stadsbibliotekarie, som främst rör Walls tillvägagångssätt för uppbyggnaden av biblioteket, samt hans syn på böckernas kvalitet och bildningsvärde. Avsnittet belyser Walls roll som chef, hur han går till väga för att bygga upp samlingar i biblioteket samt hans engagemang för musiken som under denna tid gör sitt intåg i våra svenska bibliotek. Uppsatsen beskriver även hur Wall verkar som inköpare och vilka metoder han använder sig av i uppbyggnaden av sitt bibliotek. Slutligen beskrivs hur Wall försvarar den från sina håll hårt ifrågasatta moderna litteraturen samtidigt som han värnar om det litterära kulturarvet. Hans bildningsverksamhet och engagemang som föreläsningföreståndare avslutar kapitlet om stadsbibliotekarie Wall.

Uppsatsen har en kontextuell del som berör det historiska sammanhanget såväl i världen som i Sverige. Det litterära klimatet under trettioalet har legat till grund för Walls studietid i Stockholm under denna tid. Biblioteksutvecklingen i Sverige berörs från trettioalet fram till sjuttioalet, liksom de olika biblioteksreformer som ligger till grund för folkbibliotekets utveckling. Detta kapitel omfattar även separata frågor om bokinköp, folkbildning och utbildning som är gällande inom biblioteksvärlden under den här tiden. Katrineholms stad beskrivs, liksom de historiska förutsättningarna för Katrineholms Stadsbibliotek från det att biblioteket är inhyst i ett litet tornrum uppe i en skola fram till att biblioteket får lokaler under folkpolikliniken. Slutligen sammanfattas några jämförande siffror med andra bibliotek i städer av liknande storlek.

I analysen har jag kopplat an till frågeställningarna och försökt att besvara dem kronologiskt. Jag har kommit fram till att Walls livsparadigm varit yrkesorienterat, då yrket kan sägas haft störst betydelse för Walls liv. Walls tidiga intressen av litteratur och språk har betydelse för

yrkesvalet, och konvalescenttiden i tonåren medför att hans inträde i litteraturens värld blir allt mer påtagligt. Wall utvecklar litteraturintresset ytterligare under åren i skolan och de ämnen han läser ligger till grund för utvecklingen av hans yrkesparadigm. Genom akademiska studier på Stockholms högskola uppstår betydande livsmöten som får direkt betydelse för den personliga utvecklingen och för Walls karriär som bibliotekarie. Analysen försöker också visa att Wall inte är opåverkad av den kontext och samhälle han verkar i; en period som påverkar honom är studietiden inför upptrappningen av andra världskriget då han engagerar sig politiskt och tar del av den litterära debatten.

Wall som stadsbibliotekarie är noggrann och kvalitetsmedveten; han genomför inköpen genom att tillämpa jämförelsemodeller. Hans bibliofila egenskaper är en tillgång vid uppbyggnaden av såväl lokalsamlingen, konstsamlingen som barnbokssamlingen. Han är tidigt ute med att bygga upp såväl musikbiblioteket som Sörmlandssamlingen. Som folkbildare är han sin tids bibliotekarier trogen; deras största uppgift ligger ju i att förmedla det litterära kulturarvet. Samtidigt försvarar han den på många håll uppseendeväckande moderna litteraturen.

Sammanfattningsvis kan man säga att den bild som jag förmedlar i min uppsats är bilden av en man som hängivet dedicerar sitt liv till litteraturen. Wall har format sitt eget liv utifrån sina intressen och sin kompetens inom ramen för samhällets strukturer.

Källförteckning

Otryckta källor

Bandad intervju med K.-G. Wall den 25 maj 2001

Bandad intervju med Walls bibliotekskollegor den 17 oktober 2002

Bandad intervju med Per Marner den 18 oktober 2002

Brev från K.-G. Wall den 22/10 1995 och den 22 november 1997

Brev från Kerstin Larsson den 27 oktober 2002

Brev från Ragnar Thoursie den 8 november 2002

Brev från Svante Strandberg den 2 november 2002

E-brev från Kerstin Ekman den 24 oktober 2002

Banden och breven finns i uppsatsförfattarens ägo.

Kommunarkivet i Katrineholm

Biblioteksstyrelsens protokoll:

16 maj 1944 § 26

22 februari 1952 § 192

20 augusti 1953 § 211

25 juni 1963 § 6

26 maj 1965 § 19

Tryckta källor

Ambjörnsson, Ronny, Ringby, Per & Åkerman, Sune, (red.), (1997), *Att skriva människan: essäer om biografien som livshistoria och vetenskaplig genre*. - Stockholm : Carlssons förlag.

Atlestam, Ingrid, Bergmark, Madelene och Halász, (1997), *Fullbokat: folkbibliotekens historia i Göteborg 1862-1997*. - Göteborg : Anamma Böcker AB.

Biblioteket inte bara böcker...// Katrineholms-Kuriren 6 oktober 1962

Både noter och skivor behövs på biblioteket// Katrineholms-Kuriren 5 juni 1962

Carnowsky, Leon, *Bibliotekariens skyldigheter och ansvar i fråga om censur* // Biblioteksbladet, 1950:35, s 112

Elgström, Jörgen, *Den omöjliga Biggles* // Biblioteksbladet, 1952:37, s. 13

Franzén, Lars-Olof (Red.), (1965), *40-talsförfattare: ett urval essäer om svenska författare ur 40-talsgenerationen.* - Stockholm : Bokförlaget Aldus/Bonniers.

Fredén, Nils, "Bibliotekarien får utbildning"(1986), *Bibliotekarierollen i förändring : en vänbok till Ulf Dittmer, stadsbibliotekarie i Stockholm 1978-1986.*- Stockholms Stadsbiblioteks skriftserie 1986:1.

Förslag angående statsunderstöd åt kommunala bibliotek, skolbibliotek och vissa riksorganisationers bibliotek afgivet den 25 januari 1912 (1912)/ af tillkallade sakkunniga. - Stockholm : Ivar Hoeggströms boktryckeri.

G. Ö, *Om bibliotekens bokurval* // Biblioteksbladet, 1957:42, s. 668

Genell, Nils, *Sveriges allmänna biblioteksörening* //Biblioteksbladet, 1940: 25, s. 221.

Hjelmberg, Hilding, (1979) *Katrineholm: ursprunget från stig till järnväg. Den första generationen.* - Katrineholm: Sörmlands grafiska.- 187 s. [Stadsarkivet]

Hjelmberg, Hilding, (1979) *Katrineholm: mellan två världskrig.* - Katrineholm: Sörmlands grafiska.- [Stadsarkivet]

Hjelmqvist, Bengt, *Bibliotekets uppgifter och bibliotekariens* // Biblioteket och vi. - 1948, s. 23

Holme, Idgar Magne, Solvang, Bernt Krohn, (1997), *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder.* - Lund: Studentlitteratur.

Hägg, Göran, (1996), *Den svenska litteraturhistorien.* - Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Ingen vill läsa "Klaviatur" men nytt i musikkväg kommer // Katrineholms-Kuriren 27 mars 1958

K-G Wall belönas för översättningar // Katrineholms Kuriren 13 maj 1971

K-G Wall - bokmal och naturvän: han slutar efter 33 år bland böckerna // Katrineholms-Kuriren 30 oktober 1975

Katalog över böcker som folk- och skolbibliotek samt riksförbund, som bedriva biblioteksverksamhet kunna erhålla i stadsbidrag : på uppdrag av Kungl. Ecklesiastikdepartementet. / utgiven av Fredrik Hjelmqvist. - Stockholm : Nordiska bokh., 1915-1964. -42 vol. - 1926-utgivare : Bibliotekskonsulenterna. - 1936-1964 med titel: Katalog över böcker för folk- och skolbibliotek

Katrineholms stadsbibliotek // Biblioteksbladet, 1926: 11, s. 188-190.

Klasson, Maj (1990), *Biblioteksforskning i Sverige: en innehållsanalys av svensk biblioteksforskning/biblioteks- och informationsvetenskap 1900-1988.* - Göteborg : Centrum för biblioteksforskning..

Klasson, Maj, (1997), *Folkbildning och bibliotek?: på spaning efter spår av folkbildning och livslångt lärande i biblioteksvärlden.*- Valfrid: Göteborg

”**Kontakten med Vennberg** det viktigaste som hänt mig under min studietid...”//
Katrineholms-Kuriren 2 juni 1967.

Kuhn, Thomas, (1997) *De vetenskapliga revolutionernas struktur.* - Bokförlaget Thales : Stockholm.

Lagerlöf, Karl Erik, (1967), *Den unge Karl Vennberg.*- (Diss.) Göteborgs universitet. - Albert Bonnier Förlag: Stockholm.

Leander, Sigfrid, *Boken och vi - det talade och tryckta ordet* // Biblioteket och vi. - 1948, s. 23

Linder, Greta, (1955) *Folkbibliotekarieyrket.* - Lund: Bibliotekstjänst, (Sveriges Allmänna biblioteksförnings småskrifter Nr 48)

Litteratur // Biblioteksbladet, 1949: 34, s. 74, 226

Litteratur // Biblioteksbladet, 1950: 35, s. 80, 84

Litteratur // Biblioteksbladet, 1951: 36, s. 310

Litteratur // Biblioteksbladet, 1952: 37, s. 74

Litteratur // Biblioteksbladet, 1953: 38, s. 32

Ljunggren, Lars (red.), (1983) *Boken åter i centrum: samverkan mellan folkbildning och folkbibliotek - igår, idag och imorgon.* - Bibliotek i Samhälle i samarbete med Förlaget Barrikaden : Stockholm

Lönnroth, Lars, Delblanc, Sven, (1993), *Den svenska litteraturen: modernister och arbetardiktare*, del V.- Bonnier Alba : Stockholm.

Möhlenbrock, Sigurd, (1980), *Förnyelse och debatt: Om de svenska folkbibliotekens utveckling från 1930 och framåt.* - Lund: Bibliotekstjänst, (Biblioteksdebatt;12)

Möhlenbrock, Sigurd, *Kontakt* // Biblioteket och vi, 1948 s. 81

Nya pornografilitteraturen - svår nöt för biblioteksstyret // Katrineholms-Kuriren 15 april 1965.

Olsson, Bernt och Algulin, Ingemar, (1994), *Litteraturens historia i Sverige.* - Stockholm: Norstedts förlag.

Palmgren, Valfrid, (1911) *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjandet af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige, afgivet den 28 september 1911.* -, Stockholm : Ivar Haeggströms boktryckeri AB.

Salminen-Karlsson, (1994), *Att berätta och tolka liv : metodologiska problem i nyare life history-forskning*. - Linköping : Linköpings universitet. - (Institutionen för pedagogik och psykologi ; LiU-PEK-R-177)

Skarp debatt om modern litteratur efter artikel i *Kuriren* // *Katrineholms Tidning*, 6 december 1946

SOU, (1949:29), *Folk- och skolbibliotek : betänkande och förslag avgivet av folkbibliotekssakkunniga*.

SOU, (1952: 23), *Bokutredningen: betänkande avgivet av särskilda sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet*.

Stenberg, Johannes, (1956), *Herremän och bönder i Stora Malm: bilder ur Katrineholmstraktens historia*. - Katrineholm: Katrineholms hembygdsförening

Stigande lånesiffror och sjunkande bokinköpssummor // *Biblioteksbladet*, 1934:19, s. 211

Stora Fokus, (1988), del 7.- Esselte Fokus Uppslagsböcker AB: Stockholm

Svenska stadsbibliotek // *Biblioteksbladet*, 1946:31, s. 296

Svenska stadsbibliotek // *Biblioteksbladet*, 1951: 36, s. 280

Svenska stadsbibliotek // *Biblioteksbladet*, 1956: 41, s. 709

Svenska stadsbibliotek // *Biblioteksbladet*, 1961: 46, s. 704

Thompson, Paul, (1980) *Det förgångnas röst: Den muntliga historieforskningens grunder*. - Södertälje: Axlings Tryckeri A

Thurén, Torsten,(1994) *Orientering i källkritik: är det verkligen sant?, 4.uppl.* - Stockholm : Almqvist & Wiksell Förlag AB

Thurén, Torsten, (1991), *Vetenskapsteori för nybörjare*. - Stockholm: Runa förlag.

Torstendahl, Rolf, (1971), *Introduktion till historieforskningen: historia som vetenskap*. - 2.uppl., Stockholm

Torstensson, Magnus, (1996), *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. - Göteborgs universitet: Institutionen för tvärvetenskapliga studier av människans villkor, Göteborg, (Uppsatser från Avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap; 1)

Tynell, Knut, (1931), *Folkbiblioteken i Sverige: det svenska folkbildningsarbetet, del I: Norstedts lilla bibliotek* under redaktion av Nordenstreng, Rolf och Küntzel, Hans. - Stockholm: P.A: Norstedt & söner förlag

Törnebohm, Håkan, (1987), *Program för studier av paradigm*, Institutionen för Vetenskapsteori vid Göteborgs universitet, (Rapport nr 151)

Wall, K.-G. berättar för Rying, Matts *Från Karl Vennbergs läroår* // Lyrikvännen, 1989, 2-3, s. 76-95

Wall, K.-G., *Musikalier i folkbiblioteken - inledningsföredrag till en diskussion* // Biblioteksbladet, 1956:41, s. 444-451

Wall, K.-G., Rying, Matts, (1983) *Samtal om Goethe*. - Janus : Hargshamn.

Weibull, Jörgen, (1998), *Bonniers världshistoria del 17*. - Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag AB

Wieslander, Henning, *Bibliotekets ekonomi i kristider* // Biblioteksbladet 1959: 44, s. 577

Wirde, K. G., *Sigge Stark, Mykle och biblioteken* // Biblioteksbladet, 1959: 44, s. 577.

Zweigbergk, Brita von, *Folkbibliotekens lokalhistoriska samlingar* // Biblioteket och vi. - 1947 s 24-29

Även ett bibliotek kan ha en hobby...I Katrineholm är det klassiska barnböcker//
Katrineholms-Kuriren 6/6 1978

Åberg, Alf, *Biblioteken i bildningsarbetet* // Biblioteket och vi. - 1948, s. 13

Åberg, Åke, (1982) *Folkbibliotekens historia intill 1960- talet* // Folkbibliotek i tal och tankar: en faktarapport, Stockholm: Liber förlag

Bilaga nr 1

Intervjufrågor till K.-G Wall

1. Barndom och Uppväxt

Lästradition från hemmet
Föräldrarnas föreningsaktivitet

2. Skolor och tidiga bibliotekskontakter

Vilka skolor har du gått i?
Vad intressera dig mest i skolan?
Barn- och ungdomsårens bibliotek: Vilka bibliotek var det?
Vilka böcker lånade du?

3. Arbete och studier

Vad var ditt första yrke?
Vilka var dina kontakter under studietiden i Stockholm?
Vad har de kontakterna inneburit för dig?

4. Folkrörelseaktiviteter och fritidsintressen

Vilka folkrörelser har du haft kontakt med?
Vilka fritidsintressen utanför föreningsaktiviteter?
Engagemang i andra sammanhang?

5. Första kontakten med biblioteket.

Dina första kontakt med biblioteket du började arbeta på?

6. Böckerna

Vilken litteratur ansåg du viktigast att köpa in?
Vilken typ av böcker anser du bra respektive dåliga?
Hur förändrades bokbeståndet under din tid som föreståndare?

7. Bokinköpen

Hur beslutades om inköp av böcker, tidskrifter mm?
Var köptes böckerna?
Varifrån fick man bidrag till inköpen?
Hade centralorganisationen några förslag till bokinköpen?
Hade läns(central)biblioteket några synpunkter beträffande bokinköp och bokbestånd?
Kunde låntagarna påverka bokinköpen och i så fall hur?

8. Lokalen

Kan du beskriva hur lokalen såg ut?

Hur var biblioteket indelat/klassificerat?

Hade ni bokskåp? Öppna hyllor? Läsplatser? Handbokssamling?

Vilka kataloger förde ni? (Förvärvskatalog, alfabetisk katalog, systemkatalog) Hade ni någon tryckt katalog?

Hade biblioteket några stadgar? Vad innehöll de?

Gjorde Ni reklam för biblioteket? I så fall hur?

På vilket sätt skiljde sig ditt bibliotek från andra bibliotek?

På vilket sätt förändrades biblioteket under de år du var föreståndare?

9. Bibliotekets relationer

Vilken betydelse tyckte du biblioteket hade för orten och dess människor?

Hur såg kommunens politiska organ på biblioteket? Beviljades anslag?

Hur var relationen till länsbiblioteket? Kunde ni få hjälp därifrån?

Hurudan var inspektionen? Vad betydde bokbussen?

10. Litterära aktiviteter utanför biblioteket

Vilka uppdrag hade du utöver bibliotekssysslorna?

Bilagor

Bilaga nr 2.

Intervjufrågor till Walls kollegor

Biblioteket.

Hur kom det sig att Du började arbeta i biblioteket?

Hur länge hade det funnits då?

Hur fortsatte Du sedan Ditt arbete?

Böckerna och bokinköpen.

Vilken typ av litteratur fanns på biblioteket vid den här tiden? (skönlitteratur/facklitteratur, svensk/utländsk, arbetarförfattare, deckare, tidsskrifter mm)

Förändrades bokbeståndet under Din tid?

Hade Du inflytande över vissa bokinköp?

Lokalen och katalogen.

Var var biblioteket beläget?

Kan Du beskriva hur lokalen såg ut?

Hur var biblioteket indelat/klassificerat?

Hade Ni bokskåp? Öppna Hyllor? Läsplatser? Handbokssamlingar?

Utbildning anställningsförhållanden.

Fick Du under åren på biblioteket utbildning inom området?

Vem arrangerade i så fall kursen? Hur lång var den? Vad omfattade den?

Fick Du någon fortbildning? (tex arrangerad av läns(central)biblioteket eller huvudorganisationen.

Föreståndarens roll.

Vem var föreståndare för biblioteket när Du började?

Vad var hans huvudsakliga arbetsuppgifter?

Kom han ofta i kontakt med låntagarna?

Hade han hand om det huvudsakliga bokinköpen eller överlät han delar av inköpen till någon annan?

Var han anträffbar eller reste han ofta i tjänsten?

Anordnade han bokmöten och bokcirklar?

Vilken plats ville han att biblioteket skulle vara?

Arbetade han för att bygga upp vissa avdelningar?

Annordnad han aktiviteter för att locka folk till biblioteket?

Arbetade han för att marknadsföra biblioteket utåt?

Vilken roll hade han som ledare?

Vad var kännetecknande för honom?

På vilket sätt arbetade han, vilka mål arbetade han efter?

Vilken ideologi eller policy arbetade han efter?

Bilga nr 3.

Brev och frågor till Walls vänner och kollegor

Göteborg 21 oktober 2002

Hej!

Jag heter Miriam Lannge Lidin och skriver en magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap om K.-G. Wall. I den beskriver jag hans verksamhet på Katrineholms stadsbibliotek och hans litterära engagemang som översättare och recensent. Jag har haft kontakt med Wall i många år eftersom jag är en avlägsen släkting till honom och född och uppvuxen i Katrineholm. Som barn minns jag honom mest som tillbakadragen med något litterärt alster, och det är först på senare år efter att jag själv läst litteraturvetenskap och arbetat med böcker i en bokhandel, som vi vid flera tillfällen träffats i hans hem och samtalat om böcker och bibliotek.

Jag vill med denna uppsats skildra Walls yrkesverksamma liv som stadsbibliotekarie och hans litterära engagemang, och för att få en så tydlig och samlad bild av honom som möjligt vore det till stor hjälp om Du som kände honom under hans verksamhet kunde bidra med Din bild av honom. Dessutom har Du kanske en uppfattning om hur Katrineholms stadsbibliotek fungerade under denna tid?

Som hjälp har jag satt upp några frågor att fundera kring:

- Hur kom Du att lära känna honom?
- Hur upplevde Du att Katrineholms stadsbibliotek fungerade under Walls ledning?
- Kunde man i någon mån se om Wall satt sin prägel på biblioteket?
- Kom Du i kontakt med hans litterära engagemang, och i så fall på vilket sätt?
- Vad är Din bild av K.-G. Wall.?

Jag räknar med att skriva klart uppsatsen denna termin, så det vore till stor hjälp att få svar från Dig så snart som möjligt. Om Du inte har tid eller tycker det är mödosamt att skriva ett svar går det alldeles utmärkt att ringa mig!

Miriam Lannge Lidin

Bilaga nr 4.

E-brev till Kerstin Ekman

Göteborg 23 oktober 2002

Hej!

Jag heter Miriam Lannge Lidin är precis som Du uppväxt i Katrineholm. Jag bor sedan tolv år tillbaka i Göteborg och studerar för närvarande biblioteks- och informationsvetenskap. I min magisteruppsats har jag valt att skriva om mitt gamla hemstadsbibliotek med fokus på dåvarande stadsbibliotekarie K.-G. Wall. Någon har sagt mig att Du i något sammanhang uttalat dig positivt om ditt gamla hemstadsbibliotek då Du kom att jämföra det med ditt studentbibliotek i Uppsala. Jag vet inte om detta uttalande finns dokumenterat någonstans, men det är för mig väldigt intressanta tankar som jag skulle bli själagläd om Du ville dela med Dig av!

Jag förstår att Du är fullt upptagen med allt vad författarskapet innebär, och kanske svarar Du inte på brev så här, men om Du i alla fall gjorde det, och skrev några rader om barndomsbiblioteket och bibliotekarien där skulle det betyda oerhört mycket för mig och mitt uppsatsskrivande!

Det går även att nå mig per telefon eller epost!

Tusen tack om du svarar så snart som möjligt, jag ska försöka bli klar i januari!

Miriam Lannge Lidin

